

БИЛТЕН

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

1-3 2004

Internet adresa
na Ministerstvoto za finansii na Republika Makedonija
<http://www.finance.gov.mk/>

Internet adresa
na Upravata za javni prihodi
<http://www.ujp.gov.mk/>

Internet adresa
na Agencijata na Republika Makedonija za privatizacija
<http://www.mpa.org.mk/>

Internet adresa
na Makedonskata berza za dolgoro-ni hartii od vrednost
<http://www.mse.com.mk/>

Internet adresa
na Komisijata za hartii od vrednost
<http://www.sec.gov.mk/>

Internet adresa
na Carinska uprava na Republika Makedonija
<http://www.customs.gov.mk/>

Skopje, januar i - mart 2004

SODR@ I NA

TABEL I I GRAFI^KI PRIKAZI

Tabela 1: Republika Makedonija - Osnovni makroekonomski indikator i	5
Tabela 2: Odbrani makroekonomski indikator i vo zemjite - kandidati za priem vo Evropskata Unija	5
Tabela 3: Bruto doma{en proizvod (realni stapki na rast)	6
Tabela 4: BDP spored proizvoden metod	7
Tabela 5: BDP spored rashoden metod	7
Tabela 6: Osnovni kratkoro~ni ekonomski trendovi	8
Bruto doma{en proizvod	10
Ceni	10
Nadvore{no-trgovska razmena	11
Kratkoro~ni ekonomski dvi`ewa - mart 2004 godina	14
Nadvore{en dolg na Republika Makedonija	24
Tabela 7: Prihodi i rashodi na Centralniot buxet na R. Makedonija	28
Tabela 8: Buxet - Centralna dr`avna vlast	30
Tabela 9: Funkcionalna klasifikacija na rashodite na Centralniot buxet na Republika Makedonija	31
Tabela10: Platen bilans na Republika Makedonija (godi{ni podatoci)	32
Tabela11: Fond za penzisko i invalidsko osiguruvawe	33
Tabela12: Fond za zdravstveno osiguruvawe	34
Tabela13: Zavod za vrabotuvawe	35
Tabela14: Fond za magistralni i regionalni pati{ta	36
Makedonska berza na dolgoro~ni hartii od vrednost - januari-mart 2004 godina	37
Tabela15: Makedonska berza - izve{taj za trgovawe od 1.1.2004 do 31.3.2004 god.	42
Pazar na pari i kratkoro~ni hartii od vrednost	49
Depoziti na fizi~kite lica kaj bankite i {tedilnicite	51
Kreditni linii za mali i sredni pretprijatija	53
Fakti za privatizacijata - sostojba 31.12.2003 godina	58

STATII

Kratki vesti	61
The Economist - Krajot na evtinite pari	68
d-r Dimko Kokaroski i Nikica Mojsoska - Pro{iruvaweto na EU: Efektite vrz pazarot na rabotna sila vo idnite zemji ~lenki na EU	71
d-r Sa{o }osev - Potrebata za makroekonomsko planirawe vo Republika Makedonija	78
m-r Aleksandar Stojkov - Aran`manite na Mejunarodniot Monetaren Fond i prisposobuvaweto vo tranzicionite ekonomii	84
@. [okarovska, E. Sirkarovska, M. Petrovska - Zabavni i korisni termini od oblata na ekonomijata	93
The Economist - Strukturnite reformi vo Germanija - kako da se o`ivee germanskata ekonomija?	103

PO^ I TUVANI,

Pred vas e noviot broj na Biltenot na Ministerstvoto za finansii, prv vo ova godina. Od odredeni pri~ini, pri podgotvuvaweto na ovoj broj dojde do neopravdano golemo zadocnuvawe, pa zatoa se odlu~ivme da podgotvivme kvartalen broj vo koj }e bidat opfateni ekonomskite parametri vo periodot januari-mart 2004 godina. Vo naredniot period, vo mesecite koi sledat, vetuvame deka }e prodol`ime so kvalitetno i stru~no sledewe i publikuvawe na najnovite ekonomski dvi`ewa vo zemjata, se razbira na mese-na osnova.

Vo ovoj period, vpro-em kako i sekoga { vo Ministerstvoto za finansii se rabote {e so zabrzana dinamika, a kako rezultat na toa, na na {e ogromno zadovolstvo, postignavme zabele`itelni rezultati. Tuka, }e mi dozvolite nakratko, preku brojki da navedam samo del od ostvaruvawata vo minatata godina. Najprvin, makedonskata ekonomija ostvari realen porast od 3,2%, nasproti inicijalno proektiranite 2,8%, {to zna~i deka realniot rast vo 2003 godina e povisok za 0,4 procentni poeni od planiraniot. Osnoven dvigatel na rastot bea odli~nite performansi na ~eli~nata industrija i proizvodstvoto na ferosilicium i feronikel (kako rezultat na povolnata eksterna pobaruva~ka), koi determiniraa relativno visoka stapka na porast na industriskoto proizvodstvo vo prvite tri kvartali od godinata. Za razlika od ova, vo posledniot kvartal od godinata, ulogata na nositel na rastot be {e rezervirana za intenziviranata grade`na aktivnost.

Na poletu na inflacijata, zadr`ana e cenovната stabilnost kako eden od osnovnite postulati na zdravata makroekonomska politika, pri {to prose~nata inflacija (merena preku tro {ocite na `ivot) vo 2003 godina iznesuva {e samo 1,2%.

Vo isto vreme, postignata e impresivna fiskalna konsolidacija, pri {to za period od samo edna godina izvr {eno e namaluvawe na centralniot buxetskiot deficit za duri 4,2 procentni poeni, ili poinaku ka`ano, deficitot na central-

niot buxet od 5,3% od BDP vo 2002 godina e sveden na nivo od samo 1,1% od BDP vo 2003 godina. Seto ova e postignato blagodarenie na discipliniranata fiskalna politika kako glavna karakteristika na izminatata godina, iako del od pri~inite le`at i vo neostvaruvaweto na planiranite kapitalni rashodi.

Vo ova godina, o~ekuvame natamo {no intenzivirawe na ekonomskite aktivnosti, pri {to proektiranata stapka na rast na BDP vo 2004 godina iznesuva 4%. Pritoa, kako eden od osnovnite preduslovi sekako se nametnuva vozdr`uvaweto na Vladata od natamo {no namaluvawe na javnite rashodi, dodeka buxetskite korisnici }e bidat zadol`eni za celosno izvr {uvawe na buxetot vo delot na kapitalnite rashodi. Vakvite politiki vo osnova }e iniciraat zajaknuvawe na doma {nata pobaruva~ka koja, zaedno so povolnata eksterna pobaruva~ka vo zemjite tradicionalni trgovski partneri na Republika Makedonija, }e ovozmo`i ostvaruvawe na proekciite. Vo isto vreme, }e prodol`ime so politikata na niska i stabilna inflacija, pri {to vo 2004 godina, prose~nata inflacija nema da go nadmine nivoto od 2,8%.

Tuka, morame da bidam iskreni i da gi spomeneme slu~uvawata vo izminatiot kvartal (vo delot na industriskoto proizvodstvo), koi frlaat mala senka na somnevawe vo pogled na realizacija na planiranoto. Sепак, jas sum optimist i veruvam deka sostojbite vo ovoj sektor mo {ne brzo }e dojdат na svoeto mesto (za {to ve }e ima i konkretni najavi, pr. Balkanstil, slobodnata ekonomska zona Bunarxik) i zaedno so pozitivnite dvi`ewa vo

D-r Dimko Kokaroski
zamenik minister za finansii

ostanatite sektori od ekonomijata, do krajot na godinata }e go nadomestime propu{tenoto vo prvoto trimese~ie.

Po~etokot na 2004 godina pomina vo znakot na otpo~nuvawe na procesot na izdavawe na prvite dr`avni zapisi, proekt vo koj Ministerstvoto za finansii, vo sorabotka so drugite nadle`ni institucii, vlo`i ogromna energija i vreme. Procesot na izdavawe na trimese~ni dr`avni zapisi na Republika Makedonija otpo~na vo januari 2004 godina, inspirirano od potreбата za pro{iruvawe na izvorite na finansirawe na buxetskiot deficit, pottiknuvawe na razvojot na finansiskite pazari, kako i diverzificirawe na portfolioto na hartii od vrednost. Izdava~e dr`avata (Ministerstvoto za finansii), dodeka vo uloga na agent na dr`avata se javuva Narodnata banka na Republika Makedonija. Izdavaweto na dr`avnite zapisi opfa}a primarna prodaba na zapisite od strana na izdava~ot po pat na aukcii. Aukciite se sproveduvaat preku Elektronski sistem za sproveduvawe na aukciite i pristap imaat samo NBRM, Ministerstvoto za finansii i ovlastenite direktni u-esnici (bankite). Bankite mo`at da kupuvaat i prodavaat dr`avni zapisi za svoja smetka ili za smetka na indirektnite u-esnici (pravni i fizi~ki lica), kako i onie koi imaat sklu~eno dogovor za u-estvo na primarniot pazar. Aukciite se sproveduvaat vrz princip na tender so kamatni stapki spored odnapred utvrden raspored na odr`uvawe, specifikiran vo Kalendar za emisija na dr`avni zapisi. Od 2005 godina, Ministerstvoto za finansii predviduva i zapo~nuvawe na kontinuirana emisija na dolgoro~ni hartii od vrednost, so osnovna cel transformirawe na nadvoreniot dolg vo vnatre{en i obezbeduvawe na hartii od vrednost za vlo`uvawe na potencijalnite institucionalni investitori.

Kako edna od aktivnostite koi se osobeno va`ni za Republika Makedonija i }to }e ja odbele`i celata 2004 godina sekako e zapo~nuvaweto na procesot na fiskalna decentralizacija. Prv ~ekor vo realiziraweto na ovoj proces e donesuvaweto na Zakonot za finansirawe na edinicite na lokalnata samouprava, koj obezbeduva

instrumenti za finansirawe na novite nadle`nosti, preku ostvaruvawe na prihodi od a/ sopstveni izvori i b/ prihodi od Buxetot na Republika Makedonija. Sopstvenite izvori se odnesuvaat na lokalnite danoci, taksi i nadomestoci, prihodite od sopstvenost, od personalniot danok na dohod naplateni vo tekovinata godina po op{tini i toa 3,1% od personalen danok na dohod na li~ni primawa od plati od fizi~ki lica naplaten vo op{tinata i 100% od personalniot danok na dohod od fizi~ki lica koi se zanimavaat so zanaet~iska dejnost. Prihodite od danoci predvideni so ovoj zakon se opredeleni kako 1% od vkupno naplateni danok na dodadena vrednost ostvaren vo prethodnata fiskalna godina. So ovoj zakon se dava i mo`nost za zadol`uvawe na op{tinata vo zemjata i stranstvo, se razbira pod posebno utvrdeni uslovi i proceduri.

Za kraj, }e go spomeneme i uspe{noto zavr{uvawe na Stand-by aran`manot koj Republika Makedonija go ima }e sklu~eno so Mejunarodniot monetaren fond. Navremeno i kvalitetno gi izvr{ivme site obvrski koi Vladata gi ima }e prezemeno soglasno aran`manot, iako neкои od niv bea mo`ne te{ki i nepopularni, i be }e potrebna golema hrabrost i odlu~nost za nivno sproveduvawe (na primer, otpu{tawata vo javnata administracija). Napravenite otstapki ne bea zaludni, bidej{i vo naredniot period, o~ekuvame prodol`uvawe na sorabotkata i sklu~uvawe na nov, ovojpat pove}egodi{en reformski orientiran aran`man, koj }e pretstavuva potvrda za zdravata makroekonomska politika koja Republika Makedonija }e ja vodi vo naredniot period, kako i pozitiv-en signal za mejunarodnata zaednica od kade o~ekuvame i pogolem priliv na stranski direktni investicii koi na Republika Makedonija i se pove}e od neophodni.

U`ivajte vo stranicite na Biltenot na Ministerstvoto za finansii.

So po~it,
D-r Dimko Kokaroski

OSNOVNI MAKROEKONOMSKI INDIKATORI

Godi { ni podatoci za Republika Makedonija

		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002*	2003*
Реален БДП	%	-7,5	-1,8	-1,1	1,2	1,4	3,4	4,3	4,5	-4,5	0,9	3,2
Инфлација (просек)	%	362	128	15,7	2,3	2,6	-0,1	-0,7	5,8	5,5	1,8	1,2
Инфлација (крај на период)	%	248,2	55,4	8,8	-0,7	2,7	-2,4	2,4	6,1	3,7	1,1	2,6
БДП дефлатор	%	442,1	151,9	17,1	2,9	3,4	1,4	2,7	8,2	3,6	3,4	-
Буџетско салдо (централен буџет и фондови)	% БДП	-13,4	-2,9	-1,2	-0,5	-0,4	-1,7	0,0	1,8	-7,2	-5,7	-1,1
Девизен курс, просек	ДЕН/УСД	23,6	43,2	38,0	40,0	49,8	54,5	56,9	65,9	68,1	64,7	54,3
Девизен курс, крај на период	ДЕН/УСД	44,6	40,6	38,0	41,4	55,4	51,8	60,3	65,3	69,2	58,6	49,9
Извоз (Ф.О.Б.)	УСД млд.	1,06	1,08	1,20	1,15	1,20	1,29	1,19	1,32	1,16	1,11	1,36
Увоз (Ф.О.Б.)	УСД млд.	1,01	1,27	1,42	1,46	1,59	1,80	1,68	2,01	1,68	1,92	2,21
Трговски биланс	УСД млд.	0,05	-0,19	-0,22	-0,31	-0,39	-0,51	-0,49	-0,69	-0,52	-0,81	-0,85
Биланс на тековна сметка	УСД млд.	0,08	-0,27	-0,30	-0,34	-0,29	-0,27	-0,03	-0,07	-0,24	-0,36	-0,28
како % од БДП	%	-3,3	-7,8	-6,7	-7,7	-7,7	-7,5	-0,9	-2,0	-7,1	-9,6	-6,0
Девизни резерви	УСД млд.	0,12	0,16	0,28	0,28	0,26	0,33	0,45	0,70	0,76	0,73	0,90
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	1,4	1,6	2,3	2,2	1,9	2,2	3,2	4,1	4,9	4,4	4,0
Надворешен долг ¹⁾	УСД млд.	1,14	1,26	1,44	1,17	1,13	1,44	1,49	1,49	1,50	1,64	1,81
како % од БДП	%	45,5	37,2	32,3	26,5	30,3	40,1	40,6	41,5	43,8	43,4	38,6

1) Po-nuvaj{i od 1998 godina, согласно со novata metodologija prepora~ana od Svetskata banka, vkupniot nadvore{en dolg gi opfa}a kratkoro~nite, srednoro~nite i dolgoro~nite krediti.

* Procenka ili prethodni podatoci

Izvor: Dr `aven zavod za statistika, Ministerstvo za finansii na Republika Makedonija i Narodna banka na Republika Makedonija

Odbрани makroekonomski indikatori vo zemjite-kandidati za priem vo Evropskata unija

	Реален БДП				Потрошувачки цени ¹⁾				Тековна сметка (салдо) ²⁾			
	2002	2003	2004	2005	2002	2003	2004	2005	2002	2003	2004	2005
Кандидати за прием во ЕУ	4,4	4,4	4,5	4,4	15,3	9,5	7,1	5,6	-3,0	-3,8	-3,8	-3,5
Бугарија	4,8	4,3	5,0	5,2	5,8	2,3	6,0	3,6	-4,3	-8,6	-8,4	-7,7
Чешка Република	2,0	2,9	3,0	3,4	1,8	0,1	3,5	3,0	-6,1	-6,5	-5,4	-4,8
Естонија	6,0	4,7	5,5	5,0	3,6	1,3	3,0	2,5	-12,2	-13,7	-11,0	-7,5
Унгарија	3,5	2,9	3,2	3,4	5,3	4,7	7,1	4,4	-4,1	-5,5	-5,3	-4,3
Латвија	6,1	6,7	6,0	6,0	1,9	2,9	3,0	3,0	-7,2	-9,1	-9,9	-8,1
Литванија	6,8	9,0	6,7	6,3	0,3	-1,2	1,1	2,5	-5,2	-6,5	-6,7	-6,7
Полска	1,4	3,7	4,7	4,0	1,9	0,8	3,0	2,4	-2,6	-2,0	-2,3	-2,9
Романија	5,0	4,9	5,0	5,0	22,5	15,3	12,0	7,2	-3,4	-5,9	-5,2	-5,2
Словачка	4,4	4,2	3,9	4,1	3,3	8,5	7,8	4,2	-8,0	-0,9	-2,9	-3,5
Словенија	2,9	2,3	3,5	4,1	7,5	5,6	3,7	3,4	1,4	0,1	-0,6	-1,0
Турција	7,9	5,8	5,0	5,0	45,0	25,3	12,0	10,6	-0,8	-2,9	-3,0	-2,4

1) Godi { en prosek.

2) Procent od BDP.

Izvor: World Economic Outlook (Recessions and Recoveries), IMF, Washington D.C., April 2004

BRUTO DOMA [EN PRO IZVOD

(realni stapki na rast, kvartal vo odnos na ist kvartal prethodna godina, 1998-2003)

	Земјо-делство, лов, шумарство и рибарство	Вадење руди и камен, преработувачка индустрија и снабдување со електрична енергија, гас и вода	Градежништво	Трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба	Хотели и ресторани	Сообраќај, складирање и врски	Финансиско посредување, активности во врска со недвижен имот, изнајмување и импутирани станарини	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита, образование, здравство и социјална работа	Импутирани банкарски услуги	Додана вредност	Нето даноци на производ-ство	БРУТО ДОМА-ШЕН ПРОИЗВОД
	A + Б	В + Г + Д	Ѓ	Е	Ж	З	С + И + Љ	Ј + К + Л + Н				
1998	I	2,0	8,3	-15,3	5,4	5,7	-0,9	-0,7	9,5	4,3	5,7	4,5
	II	3,8	6,5	1,3	3,7	3,7	-0,4	-0,3	11,3	4,8	6,1	5,0
	III	3,4	-2,2	16,7	-3,2	15,4	0,5	2,7	16,1	2,7	3,8	2,8
	IV	4,0	-5,3	22,7	-3,2	3,0	0,8	3,1	17,5	1,3	2,5	1,4
	98/97	3,3	1,4	7,7	0,4	7,3	0,0	1,2	13,5	3,2	4,5	3,4
1999	I	0,7	-9,0	14,4	-6,1	31,4	1,5	5,7	-2,3	0,0	-1,9	-0,3
	II	1,6	-5,3	27,0	-4,9	30,6	1,6	5,4	-2,0	3,0	1,1	2,7
	III	1,5	15,6	3,3	10,9	12,9	2,3	2,9	0,7	8,8	7,0	8,5
	IV	-0,2	6,3	1,3	11,2	28,2	2,3	2,6	0,9	6,4	4,5	6,1
	99/98	0,9	1,7	10,4	3,0	24,7	1,9	4,1	-0,7	4,6	2,7	4,3
2000	I	2,4	16,3	4,1	37,7	-7,1	2,4	1,0	0,5	11,4	15,1	12,0
	II	3,6	17,1	-9,9	4,6	-14,8	2,5	1,3	0,8	5,6	9,0	6,1
	III	1,2	1,8	5,3	-8,7	-9,6	2,7	-0,8	1,9	0,6	3,9	1,0
	IV	-3,1	4,5	12,5	-12,7	-13,1	3,2	-1,1	3,7	-0,3	3,0	0,2
	99/00	1,0	9,4	2,6	3,0	-11,3	2,7	0,1	1,7	4,1	7,5	4,5
2001	I	-6,9	-2,8	0,7	-18,9	6,7	-4,8	-8,7	-6,9	-6,2	-6,9	-6,3
	II	-12,5	-4,7	-4,9	4,5	-7,1	-7,2	-5,1	-8,5	-3,8	-4,4	-3,9
	III	-13,3	-10,6	-22,9	4,4	-14,7	1,4	0,8	-13,1	-6,2	-6,9	-6,4
	IV	-10,3	-0,5	-22,8	9,7	-0,1	1,3	3,7	-13,5	-1,5	-2,2	-1,6
	00/01	-10,8	-4,6	-14,4	-0,8	-4,5	2,1	-2,3	-10,5	-4,4	-5,1	-4,5
2002 *	I	-5,6	-10,1	-7,0	6,0	-1,0	-2,8	10,0	-2,5	-1,8	1,1	-1,3
	II	-2,5	-3,5	0,7	4,6	16,1	-4,1	4,7	1,7	-0,9	2,0	-0,4
	III	-1,6	-1,3	5,3	4,2	32,2	-4,1	0,8	6,2	0,3	3,2	0,8
	IV	1,8	10,2	1,4	6,8	18,8	-3,7	-0,8	2,2	3,6	6,6	4,1
	02/01	-2,0	-0,8	0,6	5,4	16,7	-3,7	3,5	1,8	0,4	3,3	0,9
2003 *	I	1,0	3,4	1,1	4,3	7,9	-1,2	2,8	0,9	2,1	2,1	2,1
	II	1,6	3,5	0,5	4,7	0,9	-0,6	3,0	-6,5	3,1	3,1	3,1
	III	3,8	14,4	3,4	3,5	5,0	0,1	0,6	-7,5	5,6	5,6	5,6
	IV	2,3	-1,1	13,8	4,7	2,2	-0,1	0,7	-4,9	2,1	2,1	2,1
	03/02	2,2	4,5	4,8	4,3	3,9	-0,5	1,8	-4,6	3,2	3,2	3,2

BRUTO DOMA [EN PRO I ZVOD SPORED PRO I ZVODNI OT METOD

Vo milioni denari Po tekovni ceni

НКД сектор	Назив	1998	1999	2000	2001	2002 ¹	Индекси 2002/2001
А	Земјоделство, лов и шумарство	22.224	23.094	23.756	22.933	24.509	6,9
Б	Рибарство	52	29	14	24	48	100,0
В	Вадење на руди и камен	1.584	1.620	1.856	1.312	960	-26,8
Г	Преработувачка индустрија	35.202	36.764	40.926	39.587	37.925	-4,2
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	8.868	9.203	10.381	10.041	9.146	-8,9
Ѓ	Градежништво	11.267	10.880	13.361	11.801	11.893	0,8
Е	Трговија на големо и мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата	21.914	22.383	25.402	26.076	27.348	4,9
Ж	Хотели и ресторани	3.063	3.984	3.463	3.410	4.088	19,9
З	Сообраќај, складирање и врски	14.309	17.233	21.261	21.694	20.610	-5,0
С	Финансиско посредување	7.229	6.977	7.342	7.420	7.427	0,1
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	5.206	5.890	7.466	8.304	8.168	-1,6
Ј	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита	12.067	14.351	14.333	14.445	16.145	11,8
К	Образование	8.030	8.769	8.266	8.048	8.688	8,0
Л	Здравство и социјална работа	8.310	8.592	8.987	8.690	9.361	7,7
Љ	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	4.887	4.967	5.217	5.548	5.553	0,1
	Импутирани станарини	9.058	9.597	10.465	10.631	10.792	1,5
	Минус: импутирани банкарски услуги	5.036	5.017	5.153	4.738	4.160	-12,2
А.	Додадена вредност по основни цени	168.235	179.316	197.344	195.230	198.592	1,7
Б.	Нето даноци на производство	26.747	29.694	39.045	38.611	45.378	17,5
А + Б	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	194.979	209.010	236.389	233.841	243.970	4,3

1) Prethodni podatoci.

BRUTO DOMA [EN PRO I ZVOD SPORED RASHODNI OT METOD

	Во милиони денари				Во %			
	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002
БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД (по тековни цени)	209,010	236.389	233.841	243.971	100,0	100,0	100,0	100,0
Финална потрошувачка	188,702	218.986	221.771	242.795	90,3	92,6	94,8	99,5
Финална потрошувачка на домаќинствата	145,693	175.965	163.788	188.179	69,7	74,4	70,0	77,1
Финална јавна потрошувачка	43,009	43.021	57.983	54.616	20,6	18,2	24,8	22,4
Бруто-инвестиции	41,171	50.683	42.759	48.058	19,7	21,4	18,3	19,7
Инвестиции во основни средства	34,710	38.332	34.716	40.448	16,6	16,2	14,8	16,6
Пораст на залихи	6,461	12.351	8.043	7.610	3,1	5,2	3,4	3,1
Извоз на стоки и услуги	88,143	114.209	99.091	92.674	42,2	48,3	42,4	38,0
Извоз на стоки	67,988	87.161	78.625	71.887	32,5	36,9	33,6	29,5
Извоз на услуги	14,367	19.971	15.894	16.388	6,9	8,4	6,8	6,7
Набавки на нерезидентите во земјата	5,788	7.077	4.572	4.399	2,8	3,0	2,0	1,8
Увоз на стоки и услуги	109,007	147.489	129.780	139.556	52,2	62,4	55,5	57,2
Увоз на стоки	90,554	123.910	107.166	121.574	43,3	52,4	45,8	49,8
Увоз на услуги	18,543	23.579	22.614	17.982	8,8	10,0	9,7	7,4

Izvor: Dr `aven zavod za statistika

Osnovni kratkoro~ni ekonomski trendovi

Procentualna promena vo odnos na isti ot period od prethodnata godina, osven ako ne e poinaku nazna~eno

	2000	2001	2002	2003	2002				2003				2004	
					K - 1	K - 2	K - 3	K - 4	K - 1	K - 2	K - 3	K - 4	K - 1	K - 1
РЕАЛЕН СЕКТОР														
Производство реални промени														
Бруто домашен производ	4,6	-4,5	0,9	3,2	-1,3	-0,4	0,8	4,1	2,1	3,1	5,6	2,1		
Индустриско производство	3,5	-3,1	-0,8	4,5	-10,1	-3,5	-1,3	10,2	3,4	3,5	14,4	-1,1	-26,1	
номинални промени														
Инвестиции во машини и опрема	20,8	-16,9	16,4	-7,7	48,1	22,8	-0,6	5,1	-27,0	9,7	4,0	-12,5		
Цени														
Трошоци на живот	5,8	5,5	1,8	1,2	3,7	3,5	-0,9	0,9	0,0	0,6	0,8	1,9	1,6	
Цени на производителите на индустриски производи	8,9	2,0	-0,9	-0,3	-1,9	-1,0	-1,4	1,0	1,4	-0,4	0,0	-0,3	-1,5	
Конкурентност на индустријата														
Продуктивност	6,0	0,5	3,0	13,1	-3,2	6,7	13,9	21,8	20,3	10,3	21,0	-6,4	-37,9	
Трошоци за работна сила по единица производ	-4,7	-0,7	0,2	-10,3	2,2	-4,4	-6,6	-13,1	-19,6	-9,2	-17,5	5,4	67,3	
Реални трошоци за работна сила по единица производ	-12,5	-2,7	1,1	-10,1	9,1	0,4	-3,6	-15,9	-22,8	-9,5	-18,0	8,0	73,8	
Берзански цени на најважните извозни и увозни производи цени во САД \$														
Сурова нафта-бrent	28,3	24,4	25,0	28,9	21,2	25,1	26,9	26,8	31,4	26,1	28,4	29,5	32,0	
Јагнешко месо (ц/кг)	261,9	291,2	330,3	388,4	311,1	319,2	339,7	351,5	356,7	375,8	394,5	426,5	458,6	
Никел	8,638,0	5,944,7	6,772,0	9,629,0	6,203,0	6,946,0	6,883,0	7,104,0	8,343,0	8,372,0	9,371,0	12,432,0	14,729,0	
Бакар	1,813,0	1,578,3	1,559,0	1,779,0	1,557,0	1,611,0	1,516,0	1,554,0	1,663,0	1,641,0	1,753,0	2,059,0	2,731,0	
Олово	45,4	47,6	45,3	51,5	49,1	45,5	43,0	43,5	45,9	45,6	51,1	63,4	84,4	
Цинк	112,8	88,6	77,9	82,8	79,5	78,2	76,6	79,8	78,6	77,4	82,1	93,0	107,0	
Ладно валани челични лимови	385,8	299,2	328,3	444,6	280,0	300,0	353,0	380,0	400,0	410,0	478,3	490,0	520,0	
Топло валани челични лимови	295,8	216,5	246,7	320,2	200,0	236,7	270,0	280,0	306,7	320,0	324,2	330,0	401,7	
НАДВОРЕШЕН СЕКТОР														
номинални промени на доларски вредности														
Извоз на стоки(ФОВ)	11,0	-12,7	-3,7	22,2	-16,7	-7,2	3,3	6,3	20,4	34,7	16,8	28,4	22,1	
Увоз на стоки (ЦИФ)	17,9	-19,4	16,3	15,3	11,8	13,5	31,3	16,0	19,7	25,8	10,7	8,3	13,8	
Трговски биланс (милиони САД \$)	-771	-533	-849	-937	-200	-196	-184	-270	-238,0	-225,1	-212,4	-76,1	-246,0	
Тековна сметка на Платниот биланс (милиони САД \$)	-236	-38	-324	-277	-104,3	-59,2	-37,1	-123,9	-109,0	-64,3	-25,5	-66,0	-139,0	
Промена во девизните резерви (милиони САД \$) "-." значи намалување	235,6	37,8	-41,0	169,0	-120,0	42,0	69,0	-41,0	-113,0	-62,0	16,0	169,0	218,0	
Надворешен долг средно. долго. (крај на период во милиони САД \$)	1,438,0	1,444,0	1,571,0	1,771,0	1,417,0	1,482,0	1,491,0	1,571,0	1,561,0	1,648,0	1,655,0	1,771,0	1,738,0	

	2000	2001	2002	2003	2002			2003			2004		
					K - 1	K - 2	K - 3	K - 4	K - 1	K - 2	K - 3	K - 4	K - 1
Курсеви													
денар/ЕУРО	60,73	60,91	60,98	61,29	60,96	60,96	60,98	61,03	61,31	61,29	61,21	61,28	61,28
денар/САД \$	65,89	68,04	64,73	49,05	69,53	66,50	61,98	61,05	57,18	54,08	54,49	52,36	49,94
ВЛАДИНИ ФИНАНСИИ													
номинални промени													
Приходи	22,5	-10,3	10,1	-7,4	20,5	32,9	26,8	0,1	-5,7	1,8	-10,6	-3,0	10,3
Даночни приходи	22,1	-6,9	14,0	-9,6	13,1	31,3	23,2	-0,8	-7,8	-2,0	-12,0	-4,7	5,7
ДДВ	75,2	-1,8	19,8	3,2	-4,5	52,0	31,2	40,9	4,5	21,3	-4,0	27,2	25,3
Расходи	12,7	27,0	-0,1	-13,8	21,3	-10,0	0,8	3,5	-18,3	-10,2	-18,6	4,9	5,2
Тековни расходи	1,8	31,9	17,2	-1,2	12,0	-16,0	17,9	-3,3	-2,4	7,3	-2,6	2,4	5,7
Капитални расходи	94,5	28,3	11,8	-447,0	92,7	3,7	53,4	81,2	-71,2	-54,4	-57,7	103,5	-34,3
Салдо на централиниот буџет (во милиони денари)	6,285	-12,490	7,343	-2,551	463	-6,411	-4,979	-2,624	337,0	-155,0	-38,7	-288,0	1,002,0
Салдо на консолидираниот буџет (во милиони денари)	5,905	-13,171	-13,019	-2,496	-1,865	-5,076	-3,866	-2,213	-4,0	-251,0	329,0	-2,654,0	647,0
МОНЕТАРЕН СЕКТОР													
номинални промени (крај на период)													
Нето девизни средства	73,8	57,6	-27,7	5,3	2,1	3,3	13,6	-27,7	-18,6	-7,2	3,8	5,3	10,3
Кредити на приватен сектор	17,2	7,3	8,7	15,8	5,4	7,6	13,1	8,7	9,9	9,3	9,0	15,8	18,9
Готови пари во оптек	16,6	48,5	0,0	0,3	25,8	32,9	65	0,0	-13,4	-5,2	-13,8	-0,3	9,2
M1	22,6	5,6	4,6	1,1	16,9	23,3	36,3	4,6	-8,6	-3,5	-6,8	1,1	9,1
M2	29,4	61,9	-7,0	15,9	47,7	60,5	64,6	-7,0	7,3	15,8	13,9	15,9	18,1
M4	25,6	56,7	-8,6	13,2	42,0	51,7			5,2	12,4	11,4	13,2	15,4
Однос на девизните резерви спрема M4 денарски дел	106,3	117,4	93,8	88,6	125,3	119,7	104,5	93,8	90,9	91,9	98,8	88,6	92,9
Однос на девизните резерви спрема M1	165,0	188,2	150,5	150,7	198,8	190,9	168,9	150,5	157,8	161,9	172,1	150,7	161,7
СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР													
Пазар на работна сила													
Стапка на невработеност (АРС)	32,2	30,5	31,9	36,7									
Вкупно нововработени	101,996	90,308	110,401	79,921	24,093	27,490	29,980	28,838	22,452	24,193	24,964	8,312	25,648
Нововработени на неопределено време	63,987	63,346	74,341	49,661	15,973	18,492	21,607	18,269	12,693	16,184	15,564	5,220	16,153
Плати													
Номинални нето плати	5,5	3,5	6,9	4,8	4,7	5,0	7,9	8,8	6,3	7,1	3,3	1,5	4,0
Реални нето плати	-0,3	-1,9	5,0	3,6	1,0	1,4	8,8	7,9	6,3	6,5	2,5	-0,4	2,4
Потрошувачка кошница	2,4	4,9	3,7	-1,0	8,1	4,8	1,0	1,3	-1,0	-1,6	-1,1	-0,1	0,7
Социјална заштита													
Број на пензионери	238,162	244,035	248,168	251,427	247,376	247,908	248,219	249,168	249,932	250,820	251,589	253,367	254,333
Број на домаќинства кои примаат социјална заштита	75,277	77,309	81,027	61,918	80,931	79,552	81,626	81,997	59,658	61,585	63,173	63,256	64,584
Број на лица кои примаат надомест за невработени	34,618	36,975	45,819	45,024	42,636	45,065	48,118	47,456	44,125	45,484	44,596	45,891	53,273

Izvor: Dr `aven zavod za statistika, Narodna banka na Makedonija, Ministerstvo za finansii, Ministerstvo za trud i socijala, Zavod za vrabotuvawe, World Development Prospects (Pink Sheets), presmetki na Ministerstvoto za finansii

Bruto doma{en proizvod

во милиони САД\$	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾	3.450	3.389	3.351	3.390	3.458	3.575	3.730	3.899	3.723	3.755

во САД\$ (по глава на жител)	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾	1.785	1.742	1.705	1.709	1.732	1.781	1.848	1.924	1.830	1.839

1) Presmetani po PARE metodologija na OON so koja se vr{i konverzija so kurs prispособen kon dvi`ewata na cenite vo nacionalnata ekonomija. Pritoa, kako bazen e zemen kursot na SAD\$ vo odnos na denarot vo 1994 god. i e izvr{ena indeksacija so deflatorot za sekoja naredna godina

2) Prethodni podatoci

CENI

prose-ни stapки vo procenti

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Трошоци на живот	15,7	2,3	2,6	-0,1	-0,7	5,8	5,5	1,8	1,2
Цени на мало	15,9	3	4,4	0,8	-1,1	10,6	5,2	1,4	2,4

kraj na godina, vo procenti

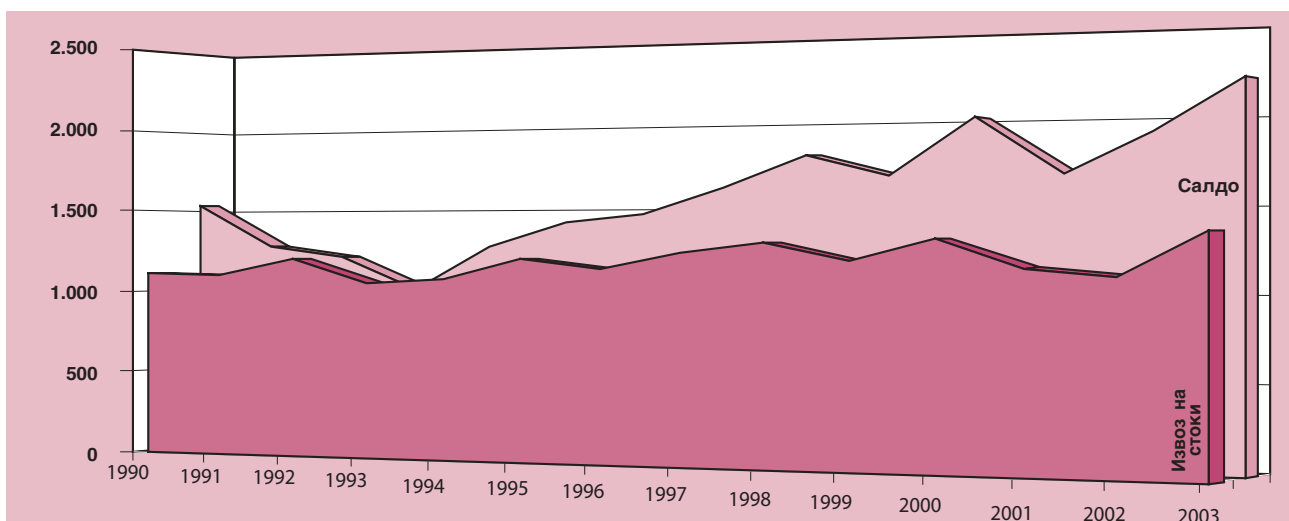
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Трошоци на живот	8,8	-0,7	2,7	-2,4	2,4	6,1	3,7	1,1	2,6
Цени на мало	9,2	0,2	4,5	-1	2,3	10,8	1,2	2,2	2,9

NADVORE [NO - TRGOVSKA RAZMENA

- vo milioni SAD \$ -

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Извоз на стоки	1.113	1.096	1.199	1.055	1.086	1.204	1.147	1.237	1.292	1.190	1.321	1.155	1.112	1.359
Увоз на стоки	1.531	1.274	1.206	1.013	1.271	1.427	1.462	1.623	1.807	1.686	2.011	1.682	1.917	2.211
Салдо	-418	-178	-7	42	-185	-223	-315	-386	-515	-496	-690	-527	-805	-852

NADVORE [NO - TRGOVSKA RAZMENA

		Вкупно			Германија			СР Југославија		
		Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
1997		1.236,8	1.778,5	-541,7	199,0	239,0	-40,0	273,6	206,0	67,6
1998		1.310,7	1.914,7	-604,0	286,0	255,2	30,8	240,0	245,6	-5,6
1999		1.191,3	1.776,2	-584,9	254,3	245,8	8,5	254,5	183,9	70,6
2000		1.322,6	2.093,8	-771,2	257,5	253,3	4,2	335,2	190,4	144,8
2001		1.155,0	1.687,6	-532,6	237,5	213,3	24,2	266,8	157,2	109,6
2002		1.115,5	1.995,2	-879,7	234,0	284,7	-50,7	246,4	185,2	61,2
2003		1.363,2	2.299,9	-936,7	278,3	303,8	-25,5	273,8	212,6	61,2
2000	Q1	331,1	606,8	-275,7	66,1	80,9	-14,8	78,8	47,8	31,0
	Q2	317,7	481,0	-163,3	56,9	52,7	4,2	76,3	47,3	29,0
	Q3	345,1	470,6	-125,5	70,8	55,0	15,8	82,8	47,3	35,5
	Q4	328,7	535,4	-206,7	63,7	64,7	-1,0	97,3	48,0	49,3
2001	Q1	291,5	400,4	-108,9	69,0	52,8	16,2	62,3	34,9	27,4
	Q2	285,3	416,6	-131,3	52,9	59,0	-6,1	74,1	39,2	34,9
	Q3	295,7	378,9	-83,2	61,9	42,8	19,1	62,9	33,4	29,5
	Q4	282,5	491,7	-209,2	53,7	58,7	-5,0	67,5	49,7	17,8
2002	Q1	244,0	444,2	-200,2	60,9	56,4	4,5	47,2	38,2	9,0
	Q2	264,4	461,7	-197,3	54,0	70,5	-2,7	53,6	47,9	5,7
	Q3	289,1	497,1	-208,0	60,3	77,1	-10,4	55,8	47,9	7,9
	Q4	301,8	597,6	-295,8	57,0	89,2	-32,2	66,4	55,1	11,3
2003	Q1	293,7	531,7	-238,0	66,6	69,2	-2,6	47,2	50,4	-3,2
	Q2	355,8	580,9	-225,1	68,0	74,2	-6,2	76,4	54,8	21,6
	Q3	337,8	550,2	-212,4	72,0	71,0	1,0	74,7	53,5	21,2
	Q4	375,9	637,1	-261,2	71,7	89,4	-17,7	75,5	53,9	21,6
2004	Q1	358,7	604,9	-246,2	81,7	82,0	-0,3	56,0	48,0	8,0
2003	I	78,6	159,0	-80,4	18,7	22,6	-3,9	11,3	15,0	-3,7
	II	94,7	152,2	-57,5	21,9	21,7	0,2	15,5	15,4	0,1
	III	120,4	220,5	-100,1	26,0	24,9	1,1	20,4	20,0	0,4
	IV	117,3	190,3	-73,0	22,2	21,2	1,0	22,4	15,4	7,0
	V	119,9	208,4	-88,5	23,6	26,5	-2,9	27,3	23,2	4,1
	VI	118,6	182,2	-63,6	22,2	26,5	-4,3	26,7	16,2	10,5
	VII	124,3	194,8	-70,5	25,2	27,8	-2,6	27,2	18,0	9,2
	VIII	96,1	173,1	-77,0	22,2	20,5	1,7	23,1	18,3	4,8
	IX	117,4	182,3	-64,9	24,6	22,7	1,9	24,4	17,2	7,2
	X	124,7	214,0	-89,3	22,8	26,7	-3,9	28,9	18,8	10,1
	XI	122,7	198,8	-76,1	24,7	29,4	-4,7	22,6	15,7	6,9
	XII	128,5	224,3	-95,8	24,2	33,3	-9,1	24,0	19,4	4,6
2004	I	101,5	176,4	-74,9	27,3	21,8	5,5	14,5	11,2	3,3
	II	130,9	197,9	-67,0	28,0	32,5	-4,5	19,9	16,9	3,0
	III	126,3	230,6	-104,3	26,4	27,7	-1,3	21,6	19,9	1,7

(vo milioni dolari)

САД			Италија			Грција			Русија		
Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
117,0	83,4	33,6	43,6	96,0	-52,4	99,0	130,0	-31,0	26,6	69,2	-42,6
174,0	101,6	72,4	91,9	109,1	-17,2	83,1	112,9	-29,8	26,1	90,9	-64,8
136,1	54,7	81,4	77,6	92,7	-15,1	85,9	164,5	-78,6	15,1	91,2	-76,1
165,6	83,0	82,6	90,8	111,1	-20,3	84,1	201,5	-117,4	10,3	191,8	-181,5
99,7	51,5	48,2	88,7	107,7	-19,0	101,4	184,0	-82,6	13,9	139,4	-125,5
77,4	58,7	18,7	81,9	118,6	-36,7	116,9	237,9	-121,0	14,4	125,4	-111,0
72,8	56,2	16,6	95,4	122,5	-27,1	179,8	300,2	-116,3	13,7	177,8	-164,1
49,6	16,3	33,3	25,4	29,4	-4,0	19,7	43,1	-23,4	2,6	60,8	-58,2
48,6	16,5	32,1	27,4	29,3	-1,9	18,4	42,3	-23,9	2,7	38,6	-35,9
37,5	23,4	14,1	18,1	25,4	-7,3	23,5	55,3	-31,8	2,1	33,2	-31,1
29,9	26,8	3,1	19,9	27,0	-7,1	22,5	60,8	-38,3	2,9	59,2	-56,3
28,4	13,4	15,0	24,0	19,2	4,8	21,2	40,2	-19,0	2,8	53,4	-50,6
23,4	15,6	7,8	21,4	23,3	-1,9	24,3	38,7	-14,4	3,7	31,7	-28,0
26,9	11,7	15,2	24,3	29,5	-5,2	30,6	51,1	-20,5	3,3	26,9	-23,6
21,0	10,8	10,2	19,0	35,7	-16,7	25,3	54,0	-28,7	4,1	27,4	-23,3
18,0	18,2	-0,2	26,7	24,6	2,1	19,2	46,0	-26,8	3,4	49,4	-46,0
18,9	15,6	3,3	25,1	26,2	-1,1	27,6	49,4	-21,8	3,6	22,3	-18,7
16,5	10,7	5,8	21,2	29,4	-8,2	30,3	52,2	-21,9	3,5	13,3	-9,8
24,6	13,9	10,7	18,7	32,2	-13,5	35,6	56,3	-20,7	3,0	61,1	-58,1
16,7	13,8	2,9	26,9	21,6	5,3	35,1	98,4	-63,3	2,5	25,1	-22,6
13,8	19,1	-5,3	26,5	34,3	-7,8	52,1	76,4	-24,3	3,6	34,6	-31,0
16,0	11,1	4,9	21,6	29,3	-7,7	43,7	56,7	-16,9	3,4	53,5	-50,1
26,3	12,2	14,1	20,4	37,3	-16,9	48,9	68,7	-11,8	4,2	64,6	-60,4
14,6	13,3	1,3	24,2	30,6	-6,4	52,4	63,5	-11,1	3,8	66,4	-62,6
6,7	5,2	1,5	8,9	7,3	1,6	8,2	43,9	-35,7	0,5	1,8	-1,3
5,1	3,9	1,2	7,5	6,0	1,5	11,7	22,9	-11,2	0,5	2,1	-1,6
4,9	4,7	0,2	10,5	8,3	2,2	15,2	31,6	-16,4	1,5	21,2	-19,7
3,5	4,5	-1,0	8,9	10,4	-1,5	17,4	31,2	-13,8	1,0	9,6	-8,6
3,4	6,1	-2,7	7,9	11,8	-3,9	18,5	25,6	-7,1	1,1	17,1	-16,0
6,9	8,5	-1,6	9,7	12,1	-2,4	16,2	19,6	-3,4	1,5	7,9	-6,4
7,2	3,9	3,3	7,4	11,8	-4,4	16,9	22,4	-5,5	1,3	9,8	-8,5
4,5	3,1	1,4	6,4	9,0	-2,6	10,9	15,4	-4,5	1,1	23,2	-22,1
4,3	4,1	0,2	7,8	8,5	-0,7	15,9	18,9	-3,0	1,0	20,5	-19,5
5,7	4,4	1,3	5,5	11,3	-5,8	18,2	22,8	-4,8	2,3	24,6	-22,3
6,8	2,8	4,0	7,2	11,8	-4,6	15,9	21,0	-5,1	1,2	19,6	-18,4
13,8	5,0	8,8	7,7	14,2	-6,5	14,8	24,9	-10,1	0,7	20,4	-19,7
6,4	5,3	1,1	5,6	7,6	-2,0	12,5	17,7	-5,2	1,4	27,4	-26,0
4,6	3,8	0,8	8,0	10,0	-2,0	17,8	20,8	-3,0	1,2	17,3	-16,1
3,6	4,2	-0,6	10,6	13,0	-2,4	22,1	25,0	-2,9	1,2	21,7	-20,5

KRATKORO^NI EKONOMSKI DVI@EWA Ì ÀRÒ 2004 Ã Î Ä È Í À

REZIME NA NAJVA@NITE KRATKORO^NI EKONOMSKI DVI@EWA VO
MART 2004 GOD.

- Porast na industriskoto proizvodstvo od 17,5% na mese~na osnova.

- Na kumulativna osnova, vo periodot januari-mart 2004 godina, industriskoto proizvodstvo bele`i namaluvawe od 26,1%.

- Vo prvite tri meseca od 2004 godina, prose~nata inflacija iznesuwa{e 1,6%;

- Blag porast na berzanskite ceni na glavnite makedonski izvozni proizvodi;

- Kumulativno zgolemuwawe na izvozot od 22,1% na godi{na osnova, so istovremen porast na uvozot od 13,8%;

- Deficitot vo nadvore{no-trgovskata razmena vo periodot januari-mart 2004 godina iznesuva 246,3 milioni SAD dolari;

- Namaluvawe na nadvore{niot dolg na Republika Makedonija za 17 milioni SAD dolari (1.737 milioni SAD dolari);

- Suficit na Centralniot Buxet vo prviot kvartal od 988 milioni denari;

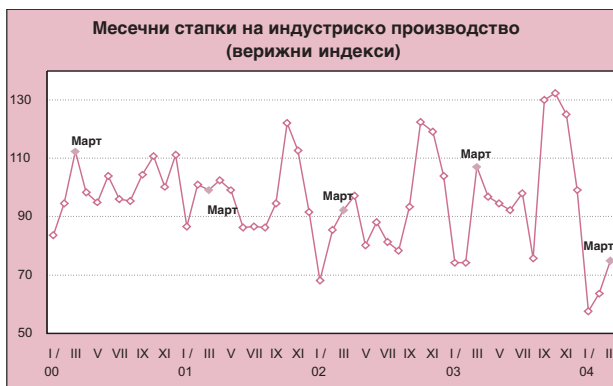
- Porast na Bruto deviznite rezervi na NBRM za 18 milioni SAD dolari vo odnos na prethodniot mesec;

- Porast na vkupniot broj na novi vrabotuvawa od 19,2% na godi{na osnova.

1. REALEN SEKTOR

1.1. Industrisko proizvodstvo

Negativnite tendencii vo industriskoto proizvodstvo zapo~nati vo posledniot kvartal od minatata godina, prodol`uvaat i na po~etokot na 2004 godina. Posledicite od ostriot januarski pad na industriskoto proizvodstvo najverojatno }e bidat prisutni i vo narednite nekolku meseci, so {to se doveduva vo pra{awe i ostvaruvaweto na planiranata stapka na porast na makedonskata industrija od 3,8% vo 2004 godina. Od druga strana, pozitivnite dvi`ewa evidentirani na poletu na nadvore{no-trgovskata razmena na Republika Makedonija vo prvite tri meseci od godinata (zgolemuwawe na izvozot od 22,1% vo odnos na periodot januari-mart 2003 godina), pretstavuvaat siguren indikator deka sostojbite vo makedonskata industrija, sepa, ne se tolku lo{i.

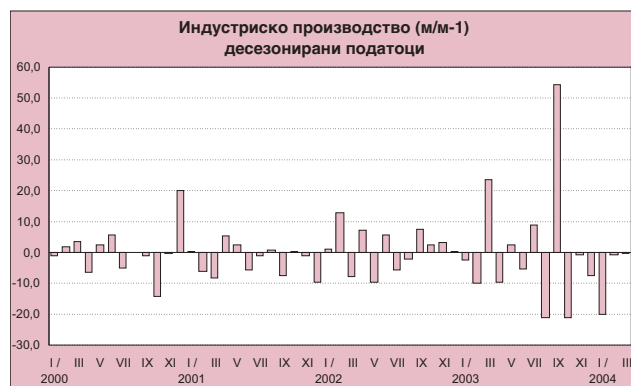

Izvor: Dr`aven zavod za statistika

Sporedeno so februar 2004 godina, industriskoto proizvodstvo zabele`a zgolemuwawe od 17,5%. Fevruarskiot porast vo industrijata e rezultat na podobruvaweto na ekonomskata aktivnost vo re~isi site pozna~ajni sektori (vo prehranbenata, tutunskata, ~eli~nata i industrijata za grade`ni materijali), so iskluk na

industrijata za osnovni metali kade proizvodstvoto e na istoto nivo so prethodniot mesec. Januarskoto namaluvawe (zaedno so visokata sporedbena osnova od minatata godina), na kumulativna osnova vo periodot januari-mart 2004 godina, seu{te go dr`at industriskoto proizvodstvo na mo{ne nisko nivo (26,1% ponisko vo odnos na 2003 godina). Sporedeno so prvite tri meseca od minatata godina, porast na proizvodstvoto od 6,1% e evidentiran edinstveno vo prehranbenata industrija. Na godi{na osnova (mart 2004 / mart 2003), industrijata bele`i pad od 22,9%.

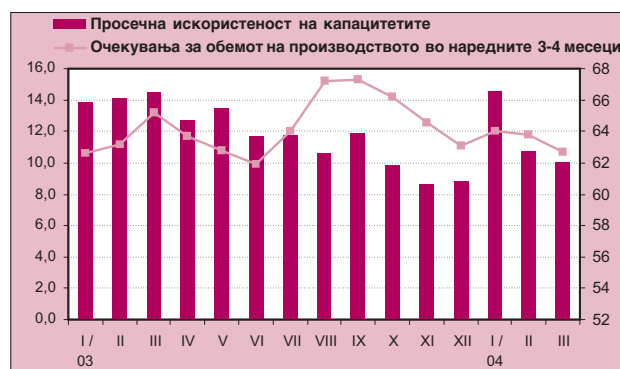
Desezoniranoto industrisko proizvodstvo (koe se dobiva koga indeksot na industriskoto proizvodstvo }e se "is~isti" od vlijanieto na raznite sezonski faktori prisutni vo tekot na godinata) vo februar 2004 godina e re~isi na isto nivo so prethodniot mesec, odnosno registrirano e malo namaluvawe od 0,2%. Ona {to zagri`uva e faktot deka, iako nezna~itelno, sepak stanuva zbor za {estto, posledovatelno namaluvawe na desezoniranoto proizvodstvo (za prv pat vo izminatite ~etiri godini).

Izvor: Interni presmetki na ministerstvoto za finansii

Rezultatite od martovskata anketa na delovnite tendencii vo prebotuvakata industrija, isto taka odat vo prilog na prodol`uvawe na negativnite dvi`ewa vo industrijata. Za

razlika od prviot mesec koga prose~nata iskoristenost na industriskite kapaciteti dostigna najvisoko nivo vo izminatite dve godini, a o~ekuwaata za obemot na proizvodstvoto vo slednite 3-4 meseci za prv pat po ~etiri meseci zabele`aa izvesno zgolemuwawe, vo mart 2004 godina ovie pokazateli povtorno prodol`ija so negativen trend.

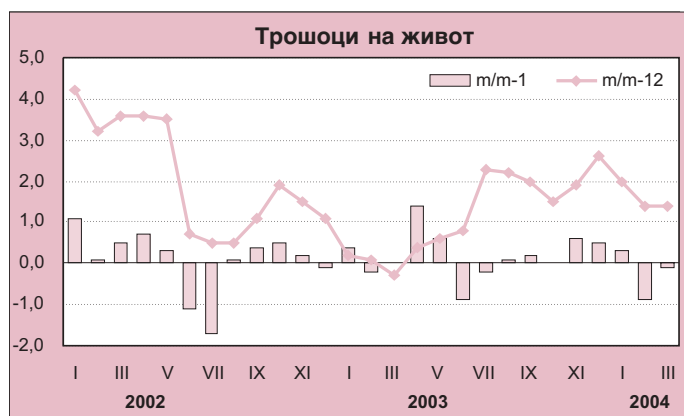

Izvor: Dr`aven zavod za statistika

Imajji go predvid izvesnoto skore{no re{avawe na problemite vo odre~eni kompanii koi ve}e podolg vremenski period voop{to ne rabotat (no opfa}aat re~isi edna ~etvrtina od proizvodstvoto vo ovaa industrijska granka), vo naredniot period se o~ekuva zapirawe na negativnite tendencii vo industrijata. Sepak, do juni 2004 godina seu{te se mo`ni povremeni mese~ni kolebawa na proizvodstvoto, po {to vo vtorata polovina na godinata se o~ekuva stabilen porast.

1.2. Ceni

Po fevruarskiot mese~en pad na cenite od 0,9%, vo mart 2004 godina istite miruvaa, odnosno zabele`aa nezna~itelno namaluvawe od 0,1% vo odnos na prethodniot mesec. Vakvite dvi`ewa pridonesoa godi{nata stapka na inflacija (merena preku tro{cite na `ivot) da se spu{ti od 2% vo prviot mesec, na 1,6% vo periodot januari-mart 2004 godina.

Izvor: Dr`aven zavod za statistika

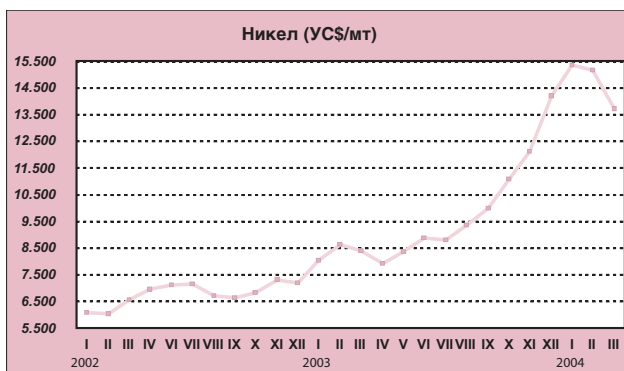
Namaluvaeto na cenite vo mart e rezultat na deflacionite tendencii kaj prehranbenite proizvodi (koi imaat i najgolemo uestvo vo vkupniot indeks na tro{ocite na `ivot), vo prv red mesoto i proizvodite od `ito. Vo ramkite na samiот индекс на трошоците на живот, во март 2004 година цените на услугите miruvaa, odnosno zabele`aa mal pad od 0,1%. Sporedeno so mart 2003 godina, tro{ocite na `ivot bele`at porast od 1,3%.

Identi`ni dvi`ewa se prisutni i kaj indeksot na cenite na malo, koj vo mart 2004 godina ostana na isto nivo so prethodniот месец, inicirano od maloto namaluvaeto na cenite kaj zemjodelskite i prehranbenite proizvodi.

Cenite na naftenite derivati prodol`uvaat da go opredeluvaa trendot na cenite na proizvoditeli na industriski proizvodi. Vo mart 2004 godina, berzanskite ceni na naftata zabele`aa golem porast na godi{na osnova (vo mart 2004 godina, cenata na naftata be`e na najvisoko nivo vo izminatite nekolku godini, 33.8 SAD\$ za eden barel), {to soodvetno se reflektira i vrz mese`niот porast od 0,8% na cenite na proizvoditeli na industriski proizvodi.

1.2.1 Berzanski ceni na glavnite makedonski izvozni proizvodi

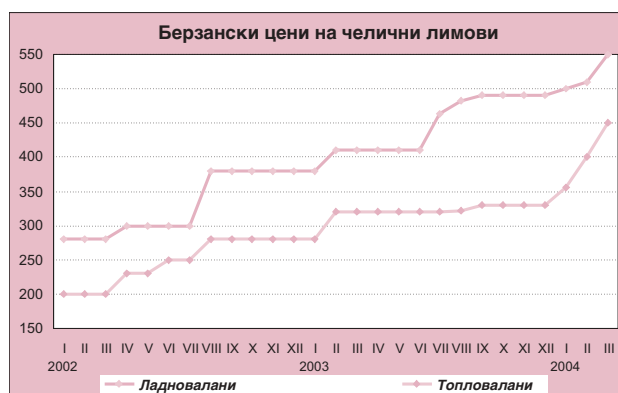
Porastot na cenite na najgolem del od proizvodite so koi se trguva`e na svetskite berzi e osnovna karakteristika koja go odbele`a vtoriot месец od 2004 godina. Iskluk pretstavuva edinstveno nikelot `ija berzanska cena zabele`a golemo namaluvaeto od 9,4% vo odnos na prethodniот месец, {to pretstavuva vtoro posledovatelno namaluvaeto vo period od {est meseci. Taka, vo mart 2004 godina, nikelot na svetskite berzi se prodava`e po prose`na cena od 13.715 SAD dolari za eden metri`ki ton. Na toj na`in, dojde do menuvawe na pravecot na dvi`ewe na cenata na ovoj metal, koja vo izminatiот period zabele`a rekordno visoko nivo.

Izvor: World Development Prospects

Kako dopolnitelna karakteristika na svetskite berzi vo mart 2004 godina, sekako se istaknuva golemiот porast vo cenata evidentiran kaj odredeni proizvodi. Taka, berzanskata cena na bakarot povtorno porasna, ovojpat za celi 9% vo odnos na prethodniот месец, odnosno 3.009 SAD dolari za eden metri`ki ton. Cenata na ovoj metal na svetskite berzi ve`e edna godina kontinuirano raste, odnosno zabele`a porast od 81.4% na godi{na osnova. Porast e zabele`an i kaj ostanatite oboeni metali, vo prv red cinkot (2,4% vo odnos na prethodniот месец).

Po nekolku mese~na stagnacija, vo mart 2004 godina povtorno dojde do zgolemuvawe na berzanskite ceni na ~elikot i ~eli~nite limovi, {to pretstavuva vtoro posledovatelno zgolemuvawe. Zakrepuvaweto na ekonomijata vo globalni ramki, kako i zgolemenata pobaruva~ka na ovie proizvodi na kineskiot pazar (koj vo posledno vreme pretstavuva glaven dvigatel na svetskata ekonomija), rezultira~e vo pomestuvawe nagore na cenovnoto nivo na ovie proizvodi. Sporedeno so februari 2004 godina, cenata na ~elikot porasna za duri 21,1%, dodeka cenite na ~eli~nite limovi se zgolemija za 7,8% odnosno 12,5% soodvetno (toplovalani i ladnovalani ~eli~ni limovi).

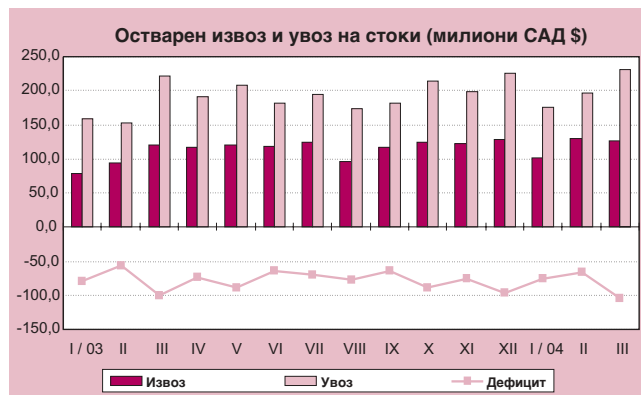
Izvor: World Development Prospects

2. NADVORE [EN SEKTOR

2.1. Nadvore{no - trgovska razmena

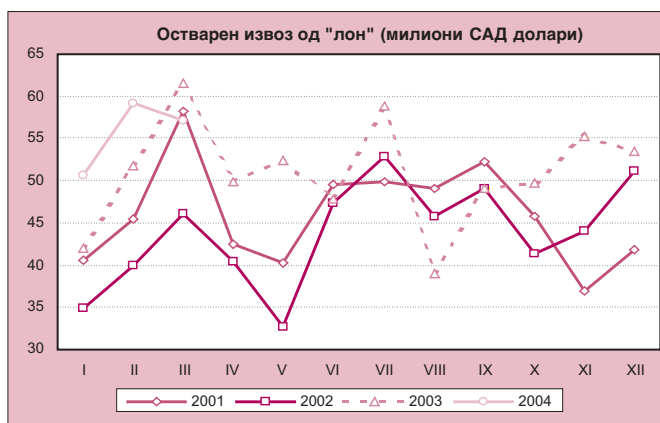
Vkupnata nadvore{no-trgovska razmena vo mart zabele`a povolni dvi`ewa vo odnos na februari 2004 godina. Mejutoa, izvozot na stoki vo mart 2004, izrazen vo dolarska vrednost, zabele`a namaluvawe za 3,5%, a uvozot na stoki zgolemuvawe za 16,5%, {to deluva~e na zgolemuvawe na ostvareniot mese~en trgovski deficit od 67 milioni dolari vo februari na 104,3 milioni dolari vo mart 2004.

Analizirano na godi{no nivo, izvozot vo prviot kvartal od 2004 godina bele`i zna~ajno zgolemuvawe od 22,1% vo odnos na istiot kvartal od minatata godina.

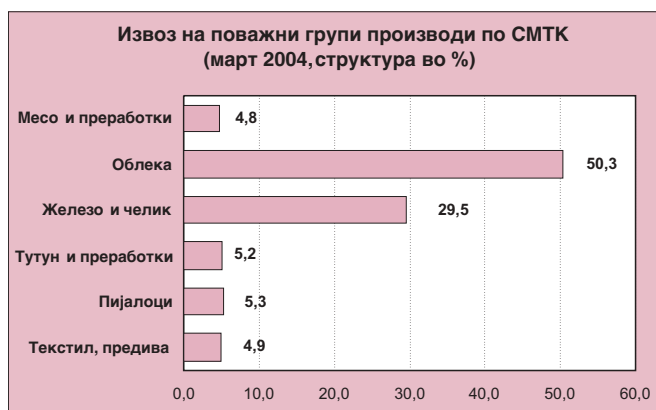
Izvor: Dr `aven zavod za statistika

Namaluvaweto na izvozot vo mart 2004 godina e rezultat, pred s#, na namaleniot izvoz najmnogu na tutun i prerabotki od tutun (okolu 12 milioni dolari, odnosno 72%), dodeka kaj izvozot na `elezo i ~elik, nafta i proizvodi od nafta, prehranbeni proizvodi i dr. se zabele`uva zgolemuvawe. Izvozot na dorabotki pretstavuva 45,2% od vkupniot izvoz, {to seu{te ja pravi nepovolna struktura na izvozot.

Izvor: Dr `aven zavod za statistika

Glavni grupi izvozni proizvodi vo mart se: obleka, `elezo i ~elik, pija-laci, tutun i prerabotki od tutun, tekstilni prediva, meso i prerabotki od meso i dr. Ovie {est grupi proizvodi so~inuvaat 70,4% od vkupniot izvoz na stoki na dr `avata.

Izvor: Dr `aven zavod za statistika

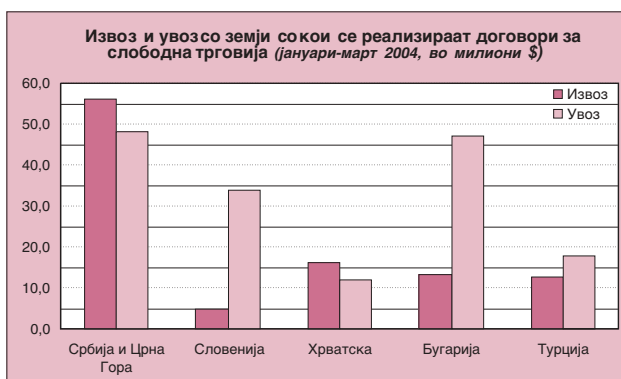
Strukturata na izvezenite производи po ekonomska namena vo prviot kvartal od 2004 godina, sporedena so istiot period od minatata godina, poka`uva pozitivni tendencii na promeni vo zgolemuvawe na strukturnoto u`estvo na izvozot na stoki za {iroka potro`uva`ka (za tri procentni poeni), a namaluvawe na izvozot na surovini i repromaterijali.

Vo prviot kvartal od 2004 godina 59,7% od vkupno izvezenite stoki se plasirani na pazarot na Evropskata Unija, a 42,1% od vkupno uvezenite stoki vo Republika Makedonija se so poteklo od ovaa integracija. Izvozot vo Evropska Unija e pogolem za okolu 28,0%, a uvozot za 4,0%. Germanija, Srbija i Crna Gora, Grcija, Italija, Francija i Hrvatska se na{i najgolemi partneri, `ie u`estvo vo izvozot iznesuva okolu 69,5% od vkupniot izvoz ostvaren vo prviot kvartal od ovaa godina.

Uvozot na stoki vo mart 2004 vo odnos na mart 2003 zabele`a zgolemuvawe od 4,6%. Gledano kumulatino, vo prviot kvartal godinava se uvezeni 13,8% pove`e stoki vo odnos na istiot period minata godina. Uvozot vo mart vo odnos na februar 2004 godina e zgolemen kako rezultat na uvozot na elektri`na energija (okolu 8,6 milioni dolari), meso i preraботки od meso (6,2 milioni dolari pove`e vo odnos na minatiot mesec), `ita i preraботки od `ita

(6,1 milioni dolari), ovo`je i zelen`uk (3,1 milioni dolari), nafta (5,2 milioni dolari), `elezo i `elik (4 milioni dolari), oboeni metali (2,6 milioni dolari), medicinski proizvodi (2,6 milioni dolari) i dr.

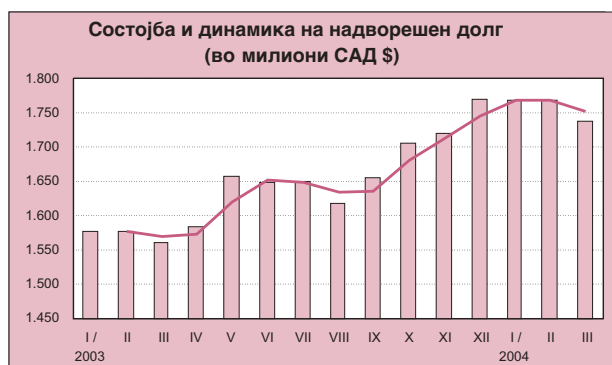
Tendencijata na nepovolното ostvaruvawe na dogovorete za slobodna trgovija so Bugarija i Slovenija prodol`i i vo ovaa godina. Deficitot vo trgovskata razmena samo so ovie dve zemji iznesuva 63,2 milioni dolari, {to pretstavuva okolu 26% od trgovskiot deficit ostvaren vo zemjata vo prviot kvartal od 2004 godina. Trgovskiot deficit so Turcija e namalen za 2,5 pati, kako rezultat na izvr`enite izmeni vo Dogovorot za slobodna trgovija.

Izvor: Dr `aven zavod za statistika

2. Nadvore`en dolg

Nadvore`niot dolg na Republika Makedonija na krajot na mart 2004 godina iznesuva`e 1.737 milioni SAD dolari, {to pretstavuva namaluvawe od 17 milioni dolari, ili 1% vo odnos na prethodniot mesec. Namaluvaweto na dolgot e rezultat na pavisokite otplati na obvrski sprema stranstvo od povle`enite sredstva po osnov na stranski krediti, kako i na ostvarenite negativni kursni razliki vo iznos od 13.8 milioni SAD dolari, kako rezultat na zgolemuvawe na vrednosta na dolarot vo odnos na evroto.

Izvor: NBRM

Vo strukturata na nadvoreniot dolg i ponatamu, pove'e od polovina od dolgot otpa'a na multilateralnite kreditori, privatnite kreditori opfa'aat 33%, dodeka bilateralnite 14%. Najgolemi poedini-ni kreditori se IDA so 367 milioni i London-skiot klub so 238 milioni dolari.

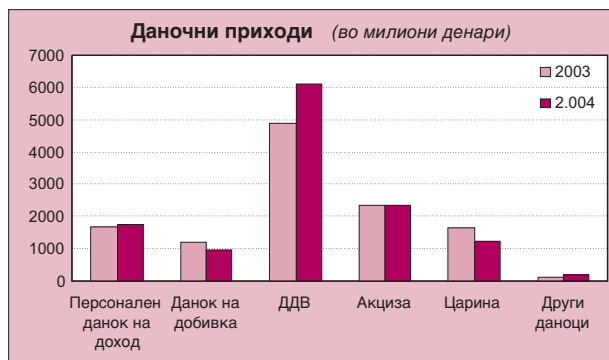
Vo ovoj mesec, povle~eni se sredstva po ve'e odobreni stranski krediti vo iznos od 10 milioni SAD dolari, odnosno re~isi identi~en iznos kako i vo fevruari 2004 godina. Najgolem del od povle~enite sredstva poteknuva od multilateralnite kreditori, posebno od Evropska investiciona banka (6 milioni dolari, dodeka od privatnite kreditori bea povle~eni 3 milioni). Kumulativno, vo prviot kvartal od godinata, povle~eni se sredstva vo iznos od 44 milioni dolari (IBRD i IDA 27 milioni dolari).

Vo mart 2004 godina, otplatani se 19 milioni SAD dolari obvrskisprema stranstvo (od koi 15 milioni dolari glavnica). Za prvite tri meseci od godinata, otplatani se obvrski sprema stranstvo vo iznos od 83 milioni SAD dolari, od koi 69 milioni dolari glavnica i 14 milioni kamata. Najgolem del od obvrskite se otplatani sprema privatnite kreditori (43 milioni SAD dolari).

Dostasanite, a neplateni obvrski sprema stranstvo vo mart iznesuvaa 7 milioni dolari, odnosno vkupno 9 milioni dolari za prvite tri meseci.

3. FISKALEN SEKTOR

Vo prvite tri meseci od 2004 godina, vkupnite prihodi na centralniot Buxet dostignaa iznos od 14.102 milioni denari, {to pretstavuva zgolemuвање od 10,3% vo odnos na istiot period od minatata godina. Zgolemuвaweto na prihodite pred se se' dol`i na zgolemuвање na prihodite od DDV. Od vkupno planiranite dano~ni prihodi vo Buxetot na RM za 2004 godina vo iznos od 52.785 milioni denari, vo periodot januari-mart 2004 godina realizirani se 12.557 milioni denari ili 23,8%, {to pretstavuva zgolemuвање od 1,6% vo odnos na planiranite.

Izvor: Ministerstvo za finansii

Po osnov na DDV, vo periodot januari-mart 2004 godina naplateni se prihodi vo visina od 6.103 milioni denari, {to pretstavuva zgolemuвање od 25,3% vo odnos na istiot period od 2003 godina. Vakvata sporedba na prihodite ne ja otslikuva vistinskata sostojba, bidej`i minatata godina (po~nuvaj`i od 1 April) dojde do promena na opfatot na dano~nite stapki na DDV koja predizvika zgolemuвање na prihodite po ovoj osnov, osobeno vo sporedba so prvite dva meseca od 2003 godina. Sepak, ova ostvaruvawe e povisoko za 220 milioni denari, ili 3,7% vo odnos na planiranite prihodi od DDV za ovoj period.

I pokraj ukinuvaweto na akcizata na patni~kite avtomobili (po~nuvaj`i

od 01.01.2004 godina), prihodite od akcizi vo prvite tri meseca od ovaa godina bele`at zgolemuva`e od 0,8% ili 18 milioni denari vo odnos na istiot period lani, pri {to dostignaa iznos od 2.349 milioni denari. Pove{oki prihodi vo sporedba so minatogodi{nite se ostvareni posebno kaj tutunski prerabotki (109 milioni denari).

Prihodite od personalniot danok na dohod vo tekot na prvite dva meseca od 2004 godina dostignaa iznos od 1.738 milioni denari, odnosno 60

no dogovorot STO i dogovorot za stabilizacija i asocijacija so EU.

Vo periodot januari-mart 2004 godina, vkupnite rashodi na Centralniot buxet iznesuvaa 13.114 milioni denari, ili 5,3% pove`e vo odnos na istiot period od minatata godina. Samo vo mart, rashodite na centralniot buxet se pove{oki za 538 milioni denari ili 12,8% vo odnos na istiot mesec lani. Re~isi polovina od ostvareniot martovski porast na rashodite 2004 godina se dol`i na zgolemenite tro{oci za stoki i uslu-

Voveduvawe na kratkoro~ni hartii od vrednost

Dr`avnite zapisi pretstavuvaat kratkoro~ni hartii od vrednost koi gi izdava dr`avata, so cel finansirawe na deficitot vo buxetot, odnosno nadminuvawe na privremenite likvidnosni problemi poradi vremenskata neusoglasenost na javnite prihodi i rashodi.

Vo januari 2004 godina, zapo~na izdavaweto na prvite dr`avni zapisi nametnato od potrebata za pro{iruvawe na izvorite na finansirawe na buxetskiot deficit, pottiknuvawe na razvojt na finansiskite pazari, kako i diverzificirawe na portfolioto na hartii od vrednost. Izdava~e dr`avata (Ministerstvoto za finansii), dodeka vo uloga na agent na dr`avata se javuva Narodnata banka na Republika Makedonija.

Izdavaweto na dr`avnite zapisi opfa`a primarna prodaba na zapisite od strana na izdava~ot po pat na aukcii. Aukciite se sproveduvaat preku Elektronski sistem za sproveduvawe na aukciite i pristap imaat samo NBRM, Ministerstvoto za finansii i ovlastenite direktni u~esnici (bankite). Bankite mo`at da kupuvaat i prodavaat dr`avni zapisi za svoja сметка ili za сметка na indirektnite u~esnici (pravni i fizi~ki lica), kako i onie koi imaat sklu~eno dogovor za u~estvo na primarniot pazar. Aukciite se sproveduvaat vrz princip na tender so kamatni stapki spored odnapred utvrden raspored na odr`uvawe, specifi~iran vo Kalendar za emisija na dr`avni zapisi.

Vo februar 2004 godina, sprovedeni se dve aukcii na koi se ponudeni dr`avni zapisi vo visina od 250 milioni denari, dodeka realizirani se vkupno 208.7 milioni denari. Pritoa, vo ovoj mesec, prose~nata ponderirana kamatna stapka iznesuva`e 7,42%.

milioni denari, ili 0,4% pove`e vo odnos na istiot period lani. Vo odnos na planiranite, realizirano e malo namaluvawe od 96 milioni denari.

Vo prvite tri meseci od ovaa godina sporedeno so istiot period lani, zabele`itelen e pad kaj prihodite od carina za 25,8% (vo odnos na planot, prihodite se namaleni za 2,5%), pred se kako rezultat na namaluvaweto na carinskite stapki soglas-

gi (187 milioni denari), kako i transferi do fondot na PIOM (98 milioni denari). Sepak, sporedeno so planiranoto nivo na rashodi za ovoj period, realizirano e namaluvawe od 4,8% ili 654 milioni denari.

Vo vkupnite rashodi na Centralniot buxet, rashodite za plati i nadomestoci u~estvuvaat so 39,2%, {to pretstavuva namaluvawe od 0,8% vo odnos na istiot period lani. Ova namaluvawe e rezultat na namaluvaweto na

rashodite za plati i nadomestoci kako rezultat na {trajkot na vrabotenite vo obrazovanieto na krajot od januari i po-etokot na fevruari.

Vo delot na transferite (u-estvo od 37,6% vo vkupnite rashodi na Centralniot Buxet), vo prvite tri meseca zabele`livo e zgolemuвање od 484 milioni denari, ili 10,9%, generirano glavno od zgolemuването na regularnite transferi kon Fondot za PIOM. Taka, transferite kon fondot za PIOM se za 20,7% ili 345 milioni denari povisoki vo odnos na istiot period lani.

Kako negativna karakteristika na buxetskata politika vo prvite tri meseci od 2004 godina, seu{te e niskoto nivo na kapitalni rashodi (685 milioni denari), {to prestavuva namaluvawe od 35,6% ili 378 milioni denari vo sporedba so planiraniite kapitalni tro{oci za ovoj period. Kaj ovaa stavka, vo natamo{niot period o-ekuvame drasti~no zgolemuвање na rashodite po ovoj osnov, odnosno maksimalno iskoristuvawe na sredstvata predvideni vo Buxetot za ovaa namena.

Vo periodot januari-mart 2004 godina, inicirano pred se od dobrata naplata na javnite prihodi, suficitot na Centralniot Buxet iznesuva{e 988 milioni denari (planiraniot suficit za prvite tri meseca od godinata iznesuva{e 280 milioni denari).

4. MONETAREN SEKTOR

4.1. Monetarno regulirawe

Vo mart 2004 godina, instrumentite za monetarno regulirawe i intervenciite na Narodnata banka na devizniot pazar bea vo nasoka na odr`uvawe na stabilnosta na devizniot kurst i niska stapka na inflacija. Likvidnosta na bankarskiot sistem ostvari mese~en porast od

8,1%, {to soodvetstvuva{e so deviznite transakcii na NBRM na devizniot pazar vo nasoka na neto otkup na devizni sredstva.

Preminuването kon aukcii na principot "tender na iznosi" (so neograni~en iznos i fiksna kamatna stapka), vo mart 2004 godina rezultira{e vo zgolemen interes za blagajni~ki zapisi, pri {to na krajot na mesecot, iznosot na blagajni~ki zapisi dostigna 5.751 milioni denari.

Nivoto na gotovi pari vo optek, gledano na mese~na osnova, e namaleno za 218 milioni denari, ili za 1,7%, so {to prodol`i trendot na namalena pobaruva~ka za gotovi pari.

4.2. Monetarni agregati

Vo fevruari ovaa godina, monetarnite agregati vo osnova go prodol`ija trendot na negativni dvi`ewa, melutoa so poblag intenzitet. Na mese~na osnova, monetarniot agregat M1 e namalen za 0,6%, pri {to padot e determiniran od namaluvaweto na gotovite pari vo optek, koi na mese~na osnova se namaleni za 1,7%.

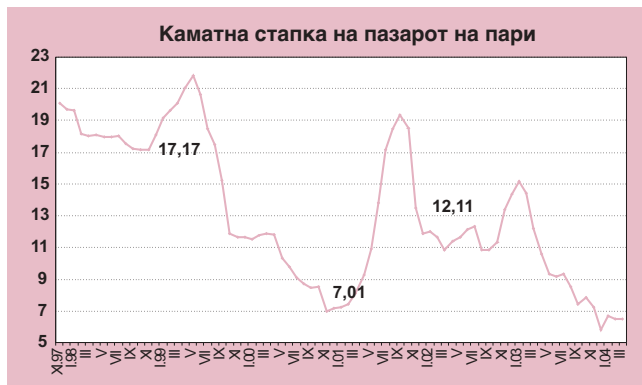
Sli~ni tendencii, odnosno umeren pad na mese~na osnova bele`i i monetarniot agregat M2, kade namaluvaweto iznesuva 0,7%. Porastot na dolgoro~niot devizen potencijal rezultira{e so poumereno namaluvawe na monetarniot agregat M4 od 0,4%.

4.3. Pazar na pari

Vo mart 2004 godina, dojde do zna~itelno namaluvawe na ponudata od 33%, kako i na pobaruva~kata za 88% na pazarot na pari, {to rezultira{e i vo namaluvawe na vkupniot promet, koj vo tretiot mesec od godinata dostigna 674 milioni denari, odnosno 49,6% pomalku vo odnos na fevruari.

Sepak, vakvite dvi`ewa ne iniciraa promena kaj prose~nata ponderirana kamatna stapka na pazarot na pari,

koja vo mart 2004 godina ostana na re~isi nepromeneto nivo vo odnos na prethodniot mesec (6,5%).

Izvor: Pazar na pari i kratkoro~ni hartii od vrednost

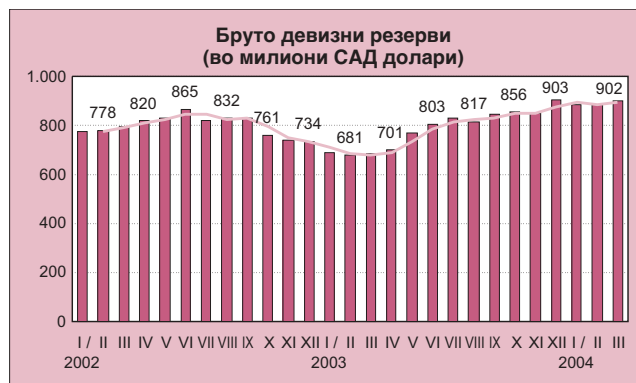
4.4. Devizni dvi`ewa

Na krajot na mart, prose~niot devizen kurs na denarot vo odnos na evro to iznesuva`e 61.29 denari za edno evro, {to pretstavuva nepromeneto nivo vo odnos na predhodniot mesec. Vo isto vreme, kursot na denarot depresira`e vo odnos na SAD\$ i na krajot na mesecot iznesuva`e 49,94 denari za 1 SAD\$.

Vo ovoj period, prometot na menuva~kiot pazar iznesuva`e 98 milioni SAD\$, {to pretstavuva namaluvawe od 11% na mese~na osnova, pri {to pobaruva~kata be`e poniska od ponudata na devizni sredstva za okolu 25 milioni SAD\$.

Vkupniot devizen potencijal dostigna vrednost od 1.611 milioni SAD\$, {to pretstavuva namaluvawe od 12 milioni na mese~na osnova. Namaluvaweto na devizniot potencijal se dol`i na namalenoto nivo na devizni sredstva kaj bankite. Vкупnite devizni sredstva na delovnite banki na krajot na mart iznesuvaa 700 milioni \$ i vo sporedba so prethodniot mesec se namaleni za 29 milioni \$. Namaluvaweto e determinirano od padot na deviznite depoziti na naselenieto za 15 milioni, so istovremen porast na deviznite depoziti na pretprijatijata na mese~na osnova za 7 milioni \$.

Bruto deviznite rezervi na Narodnata banka na Makedonija po januarskoto namaluvawe, vo mart 2004 godina bele`at zgolemuvawe za 18 milioni SAD\$ i so sostojba 30.03.2004 godina iznesuvaat 902 milioni SAD\$.

Izvor: Narodna banka

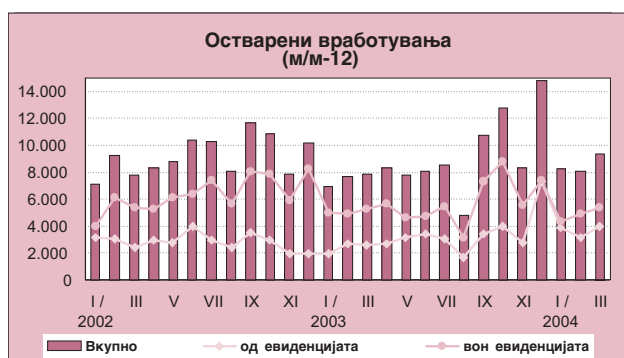
5. PAZAR NA RABOTNA S I LA

5.1 Vrabotenost

Vo mart 2004 godina, согласно evidencijata na Zavodot za vrabotuvawe, vraboteni se vkupno 9.355 lica od koi 59,7% ili 5.585 lica na neopredeleno vreme. Vo odnos na istiот mesec lani, vkupniот broj na novi vrabotuvawa bele`i porast od 19,2%.

Grafikonot ja poka`uva strukturata na vkupnite vrabotuvawa, odnosno u~estvoto na vrabotuvawata od evidencija (lica registrirani vo Zavodot za vrabotuvawe kako nevraboteni) i vrabotuvawata nadvor od evidencijata na Zavodot, odnosno lica koi prethodno ne bile prijaveni kako nevraboteni (bile neaktivni). U~estvoto na vrabotuvawata od evidencija e nezna~itelno zgolemeno vo odnos na prethodniот mesec i vo mart 2004 godina iznesuva`e 42,8% od vkupnite vrabotuvawa.

Spored regionalnata struktura na vrabotuvawata, najgolem del od vrabotuvawata se ostvareni vo Skopje, potoa Bitola, [tip, Ohrid i Prilep.

Izvor: Zavod za vrabotuvawe

5.2. Nevработеност

Na krajot na mart, registriranata nevrabotenost iznesuva{e 395.236 lica, {to pretstavuva zgolemuвање od 3,8% vo odnos na istiot mesec lani, ili 0,4% vo odnos na po~etokot na godinata. Sepak, sporedeno so prethodniot mesec, brojot na nevrabotenite e namalen za 371 lice.

Urbanata nevrabotenost u-estvuva so 66% od vkupnata nevrabotenost (57% od nevrabotenite se ma`i). Licata na vozrast od 15-30 god., u-estvuaat so 33,8% vo vkupnata nevrabotenost, licata od 30-50 godini so 56,5%, a 9,7% od nevrabotenite se postari od 50 god.

Pritoa, 18% od nevrabotenite baraat rabota pomalku od 1 godina {to spored standardnata klasifikacija, se kratkoro~no nevrabotenite lica. Nevработените od 1-2 godini u-estvuaat so 12,1% vo vkupnata nevrabotenost, 43% se nevrabotenite od 2-7 godini, a ostatnite 26,7% se nevrabotenite podolgo od 8 godini.

5.3. Korisnici na pari~en nadomestok za nevrabotenost i pravo na zdravstveno osiguruvawe

Brojot na korisnici na pari~en nadomestok na krajot na februari 2004 godina iznesuva{e 53.273 lica (13,5% od vkupniot broj na nevrabotenite lica), {to pretstavuva zgolemuвање od 20,7% na godi{no nivo. Porastot glavno se dol`i na zgolemeniот broj na korisnici na nadomestok po osnov na ste~aj (76,7%), dodeka pak namalu-

vawe e ostvareno kaj brojot na korisnici po osnov na tehnolo{ki vi{ok od zagubari i sezoncite.

Vo ovoj mesec, od registriranite nevrabotenite lica zdravstveno se osigurani 62,8% (ili 248.463 lica), {to pretstavuva re~isi identično nivo vo odnos na prethodniot mesec.

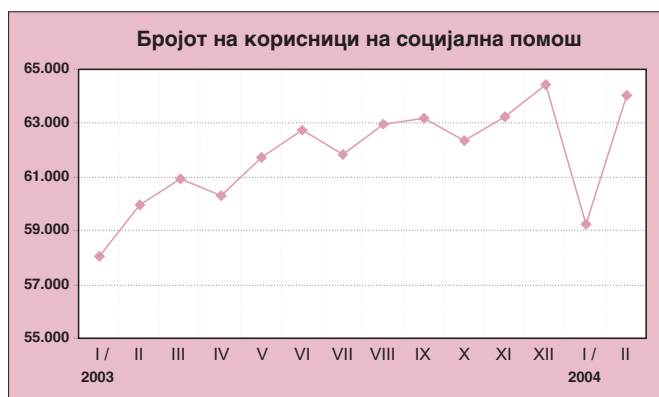
5.4 Korisnici na penzii

Brojot na korisnici na penzii, vo mart ovaa godina iznesuva{e 254.333 lica, {to e za 66 lica pomalku vo odnos na prethodniot mesec, dodeka vo odnos na mart 2003 godina, brojot na korisnici na penzii e zgolemen za 3.978 lica.

Prose~nata penzija vo mart 2004 godina iznesuva{e 7.442 denari, {to zna~i deka e na isto nivo vo odnos na prethodniot mesec, dodeka vo odnos na mart 2003 godina, istata realno e zgolemena za 3,7%. Soodnosot na prose~nata penzija za mart 2004 godina so prose~nata isplatena neto plata vo februari 2003 godina iznesuva 61,3%.

5.5 Korisnici na socijalna pomo{

Zaklu~no so februari 2004 godina, brojot na korisnicite na socijalna pomo{ iznesuva 64.032 lica, {to pretstavuva zgolemuвање za 4.819 lica ili 8,1% vo odnos na prethodniot mesec. Zgolemuвaweto e rezultat na dopolnuвање na potrebnite dokumentacii, od strana na korisnicite koja se vr{i vo ovie meseci.

NADVORE [EN DOLG NA R. MAKEDONIJA

Nadvore{niot dolg na Republika Makedonija na krajot na mart 2003 godina iznesuva{e 1.737 milioni SAD dolari, {to pretstavuva mese~no namaluvawe od 17 milioni dolari. Namaluvaweto na dolgot se dol`i na povisoki otpлати na obvrski спрема странство од повле~enite sredstva по основ на странски кредити, како и на ostvarenite negativni kursni razliki во износ од 13.8 milioni dolari (apresijacija на dolarot во однос на evroto).

Vo strukturata na nadvore{niot dolg, повеќе од polovina otpаја на multilateralnite kreditori, pri {to najgolemi poedine~ni doveriteli i ponatamu ostanuvaat IDA (Mejunarodnata agencija za razvoj) so 367 milioni SAD dolari i Londonskiot klub so 238 milioni SAD dolari.

Vo tekot na mart, povle~enite sredstva od stranskite kreditori dostignaa iznos od 10 milioni dolari i во однос

na prethodniot mesec se re~isi na identi~no nivo. Najgolem del od ovie sredstva poteknuva od multilateralnite kreditori. Vo ramkite na ovaa grupacija doveriteli, najmnogu sredstva bea povle~eni od Evropskata Investiciona Banka (6 milioni dolari), dodeka во исто време, od privatnite kreditori povle~eni se sredstva во износ од 3 milioni dolari.

Republika Makedonija prodol`i so redovnoto i навремено servisirawe на obvrskite спрема странство, pri {to во mart 2004 godina, vkupnite otpлати кон странство iznesuvaa 19 milioni dolari, od koi 15 milioni pretstavuvaat glavnica на dolgot. Za prvite tri meseci od godinata otpлатeni se obvrski спрема странство во износ од 83 milioni dolari, od koi 69 milioni glavnica i 14 milioni dolari kamata. Najgolem del od obvrskite se otpлатeni спрема privatnite kreditori (43 milioni dolari).

Nadvore {en dolg na Republika Makedonija ¹

(milioni SAD dolari)

	31.12. 1998	31.12. 1999	31.12. 2000	31.12. 2001	31.12. 2002	31.03. 2003	30.06. 2003	30.09. 2003	31.12. 2003	31.03. 2004
Официјални кредитори	1.004	1.031	1.033	980	1.048	1.032	1.096	1.106	1.193	1.183
Мултилатерала	684	714	716	688	756	766	823	844	920	931
IMF	114	113	82	71	67	64	65	62	68	64
IBRD	115	117	123	124	145	149	156	169	181	191
IFC	55	57	57	33	18	19	20	19	17	17
IDA	179	222	250	255	295	302	326	343	358	367
EIB	54	68	67	75	102	103	110	108	116	118
EUROFIMA	22	17	17	14	12	9	10	7	8	7
CEDB	5	5	7	6	14	15	16	16	17	17
EBRD	90	72	72	61	32	31	30	28	34	31
EU	48	40	37	44	65	67	82	82	112	110
IFAD	1	2	3	4	5	6	6	6	7	8
EAR	0	0	1	1	0	0	1	2	2	1
Билатерала	320	317	316	292	292	266	273	262	273	253
Приватни кредитори	394	407	405	464	501	528	552	548	577	554
Лондонски клуб	243	250	253	262	254	249	249	243	243	238
Останати	151	157	152	202	247	279	304	305	334	315
Банки и финансиски институции	27	26	32	143	181	197	216	217	213	198
Претпријатија	124	131	120	59	66	82	87	88	121	118
ВКУПНО	1.398	1.438	1.438	1.444	1.549	1.561	1.648	1.655	1.770	1.737

¹ Dolgoro~en i srednoro~en dolg

Vкупen nadvoren dolg po dol`nici *

(milioni SAD dolari)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	31.03. 2003	30.06. 2003	30.09. 2003	31.12. 2003
Вкупен надворешен долг	1.139	1.437	1.490	1.489	1.506	1.611	1.614	1.696	1.729	1.812
Јавен сектор	1.007	1.222	1.305	1.330	1.222	1.333	1.327	1.383	1.393	1.486
Влада	775	890	975	1.066	1.052	1.141	1.138	1.178	1.182	1.256
Влада (обврски на Влада)	767	864	932	1.018	1.010	1.101	1.099	1.138	1.144	1.215
Фонд за патишта		18	33	48	42	40	39	40	38	41
Здравствен фонд	1	1	3	0	0	0	0	0	0	0
Останати	7	7	7	0	0	0	0	0	0	0
НБМ	99	114	113	96	71	67	64	65	62	68
Јавни претпријатија	133	218	217	168	99	125	125	140	149	162
Приватен сектор	132	215	185	159	284	278	287	313	336	326
Банки	92	110	93	66	97	110	113	112	105	86
Претпријатија	40	105	92	93	187	168	174	201	231	240

* Kratkoro-en, srednoro-en i dolgoro-en dolg

Nadvoren dolg - po kreditori

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Вкупно (Среднорочен и долгорочен)	1.062	1.123	1.141	1.380	1.438	1.436	1.444	1.549	1.770
Мултилатерални	399	468	490	687	714	715	688	756	926
ИМФ	69	80	103	114	113	82	71	67	68
ИБРД / ИДА	178	206	237	296	339	373	379	441	539
ИФЦ	5	2	0	56	57	57	33	18	20
ЕИБ	82	76	37	54	68	67	75	102	116
ЕБРД	15	69	83	90	72	72	62	32	37
ЕУРОФИМА	40	29	25	23	17	17	14	12	8
Совет на Е.Р.банка	10	6	5	5	5	7	6	14	17
ЕУ				48	41	37	44	65	112
ИФАД				1	2	3	4	5	7
Билатерални кредитори	412	402	377	289	317	316	292	292	272
Приватни кредитори	251	253	274	404	407	405	464	501	572
Комерцијални банки	229	229	241	243	250	253	262	254	243
Останато	22	24	33	161	157	152	202	247	329
Вкупно (без ММФ)	993	1.043	1.038	1.266	1.325	1.335	1.373	1.482	1702
Краткорочен долг				60	55	52	63	64	42

Izvor:Narodna banka na Republika Makedonija

Otplata na dolgovi po kreditori (januari-mart 2004 godina)

(во милиони САД долари)	Вкупно	Главница	Камата
Вкупно (главница и камата)	82,51	68,82	13,69
Официјални кредитори	39,60	30,70	8,89
Мултилатерала	18,24	13,24	5,00
IMF	4,29	4,12	0,16
IBRD	4,82	3,10	1,72
IFC	1,08	1,00	0,08
IDA	0,62	0,06	0,56
EIB	2,76	1,83	0,93
EUROFIMA	0,00	0,00	0,00
CEDB	0,10	0,00	0,10
EBRD	3,74	3,11	0,64
EU	0,81	0,00	0,81
IFAD	0,00	0,00	0,00
EAR	0,02	0,02	0,00
Билатерала	21,36	17,47	3,89
Репрограм 1995	14,20	11,23	2,97
Нерепрограмиран долг	0,00	0,00	0,00
Репрограм 2000	4,71	4,43	0,28
Новосклучени кредити	2,45	1,80	0,64
Приватни кредитори	42,91	38,12	4,79
Лондонски клуб	7,63	5,23	2,40
Останати	35,28	32,89	2,39
Банки и финансиски институции	31,60	29,44	2,16
Претпријатија	3,68	3,44	0,24

Izvor: Narodna banka na Republika Makedonija

Servisi rawe na obvrski (glavnica i kamata)
(vo milioni SAD dolari)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
По кредитори									
Главница	33	47	53	86	103	111	145	184	185
Мултилатерални	29	29	27	29	43	49	67	82	57
ИМФ	1	1	0	2	17	19	8	9	22
ИБРД / ИДА	19	15	6	6	0	6	4	6	8
ИФЦ	8	3	1	0	3	3	27	20	5
ЕИБ	0	2	8	2	3	3	3	3	6
ЕБРД	0	1	8	14	15	15	19	38	11
ЕУРОФИМА	0	7	2	5	4	1	4	4	5
Совет на Е.Р. банка	0	0	1	1	1	1	1	1	0
ЕУ	0	0	0	0	1	0	0	0	0
ИФАД	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ЕАР						1	1	1	0
Билатерални кредитори	0	13	18	30	13	14	44	35	43
Париски клуб	0	0	17	26	11	11	29	29	37
Тајван	0	0	0	0	0	0	10	0	0
Останати	0	0	1	4	3	3	5	6	6
Комерцијални кредитори	4	5	9	27	46	48	34	67	85
Лондонски клуб	0	0	0	0	0	0	0	8	10
Останати	4	5	9	27	46	48	34	59	75
Камата	13	32	72	57	53	54	60	51	51
Мултилатерални	12	18	43	0	26	27	28	23	22
ИМФ	2	3	3	3	3	3	2	1	1
ИБРД / ИДА	8	7	6	5	8	9	10	9	9
ИФЦ	1	1	0	0	5	5	4	2	1
ЕИБ	0	4	28	3	4	3	4	4	5
ЕБРД	0	2	4	5	4	5	5	4	2
ЕУРОФИМА	0	1	1	1	1	1	1	1	1
Совет на Е.Р. банка	0	0	0	0	0	0	0	0	1
ЕУ	0	0	0	2	1	1	2	2	2
ИФАД	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ЕАР							0	0	0
Билатерални кредитори	0	13	28	21	9	9	17	13	13
Париски клуб	0	0	27	20	8	7	15	11	11
Тајван	0	0	0	0	0	1	1	1	0
Останати	0	0	1	1	1	1	1	1	2
Комерцијални кредитори	1	1	1	16	18	18	15	15	16
Лондонски клуб	0	0	0	10	9	9	10	10	6
Останати	1	1	1	6	9	9	5	5	10
Вкупно (главница и камата)	47	79	125	143	155	165	205	235	236
По должници									
Главница	0	47	53	86	103	111	144	184	187
Влада		8	8	19	18	17	49	50	67
Посебни фондови		0	0	0	0	4	5	5	4
Останати		40	45	68	85	90	90	129	116
Камата	0	32	72	57	52	53	60	51	50
Влада		15	30	37	26	27	39	35	32
Посебни фондови		0	0	0	0	4	4	3	3
Останати		17	42	20	26	22	17	13	15
Вкупно (главница и камата)	0	79	125	143	155	164	204	235	237

Izvor: Narodna banka na Republika Makedonija

ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА CENTRALNIOT BUXET NA REPUBLIKA MAKEDONIJA

	2001	2002	Q1	Q2	Q3
ВКУПНИ ПРИХОДИ	52.829	58.160	12.789	13.690	13.563
Даночни приходи	47.716	54.389	11.879	12.363	12.152
Персонален данок на доход	7.248	7.513	1.678	1.881	1.835
Данок на добивка	3.006	2.624	1.187	639	778
ДДВ	17.132	20.521	4.869	5.546	5.077
Акцизи	10.830	10.715	2.331	2.587	2.961
Увозни давачки	6.111	6.336	1.655	1.587	1.395
Други даноци	275	340	130	122	103
Данок на финансиски трансакции	3.111	6.336	28	0	1
Комунални даноци	3	4	1	1	1
Неданочни приходи	4.349	3.170	773	1.167	1.280
Профит од јавни финансиски институции	1.847	1.057	135	597	866
Административни даноци и такси	1.061	1.092	311	342	318
Други административни такси	486	205	42	208	53
Други неданочни приходи	32	35	285	20	44
Капитални приходи	349	601	137	160	123
Странски донации	415	0	0	0	0
ВКУПНИ РАСХОДИ	65.575	65.503	12.454	13.843	13.950
Тековни трошоци	44.017	51.591	11.744	12.817	12.531
Плати и надоместоци	16.407	18.338	4.953	5.058	4.909
Стоки и услуги	6.358	8.715	1.328	1.771	1.497
Трансфери	16.950	20.576	4.440	5.359	5.524
Фонд за ПИОМ	5.215	6.538	1.665	1.766	2.065
Завод за вработување	3.548	4.111	1.020	1.083	1.096
Други трансфери	2.349	3.404	413	907	948
Трошоци за бегалци	582	391	84	72	51
Структурни реформи	239	1.387	386	294	348
Реформа на јавната администрација	944	442	93	129	105
Каматни плаќања	4.212	3.401	774	629	562
Камати по домашен долг	1.066	1.179	127	385	86
Камати по надворешен долг	3.146	2.222	647	244	476
Гаранции	90	561	249	0	39
Капитални трошоци	7.723	8.636	450	924	1.372
Инвестиции во постојани средства	3.589	2.718	250	288	388
Капитални трансфери	2.211	2.476	151	596	817
Резерви	546	418	0	0	0
Меѓународни финансиски институции	35	22	0	15	0
Телеком проекти	1.342	3.002	49	25	167
Трошоци поврзани со кризата	13.835	5.276	260	102	48
БУЏЕТСКИ ДЕФИЦИТ / СУФИЦИТ	-12.746	-7.343	335	-153	-387
ФИНАНСИРАЊЕ	12.746	7.343	834	153	387
Прилив	19.272	13.430	2.502	2.928	2.001
Приходи од приватизација	10.837	5.177	409	1.344	2.014
Странски донации	0	2.641	668	850	0
Капитализација	604	0	0	0	0
Странски заеми	763	1.548	0	1.506	1.163
Депозити	5.399	4.029	256	-772	-1.176
БИС	1169	0	0	0	0
Одлив	6.526	6.087	1.668	2.775	1.614
Отплата на главница	3.550	6.087	1.668	2.775	1.614
Надворешен долг	3.543	3.602	1.533	373	1.482
Домашен долг	7	2.485	135	2.402	132
Обврзници	2.976	0	0	0	0

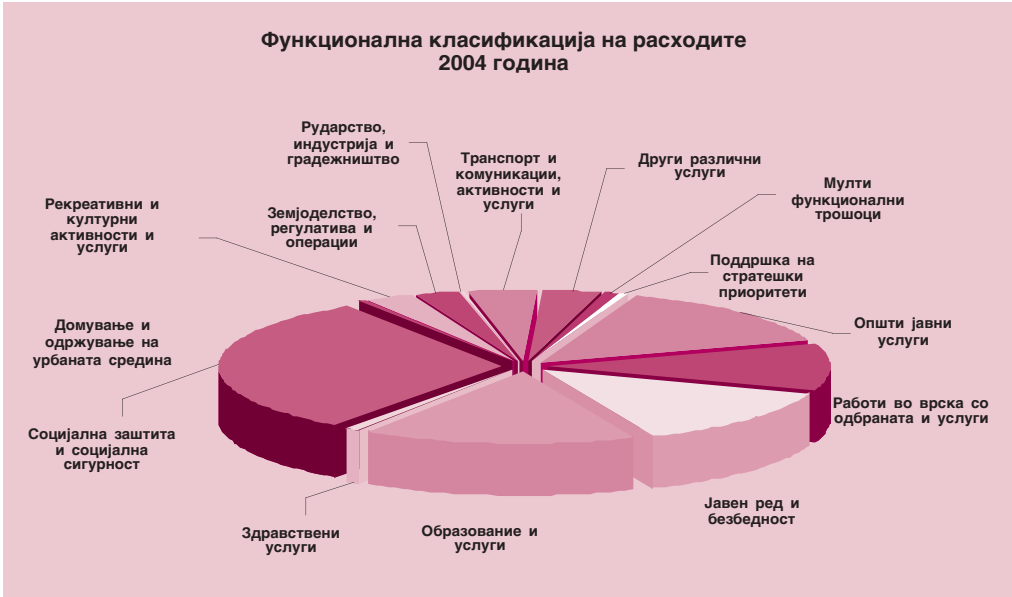
Q4	Total 2003	I	II	III	Q1	Total 2004
13.840	53.881	4.506	4.058	5.538	14.102	14.102
12.770	49.163	4.118	3.869	4.569	12.556	12.556
2.108	7.502	505	576	657	1.738	1.738
667	3.271	140	300	518	958	958
5.683	21.175	2.161	1.926	2.016	6.103	6.103
2.685	10.564	885	634	830	2.349	2.349
1.503	6.140	349	380	499	1.228	1.228
121	476	78	53	49	180	180
1	31	0	0	0	0	0
1	4	0	0	0	0	0
820	4.040	331	147	893	1.371	1.371
209	1.807	68	0	725	793	793
398	1.369	98	123	137	358	358
67	370	20	20	24	64	64
146	495	145	4	7	156	156
135	555	57	42	76	175	175
0	0	0	0	0	0	0
16.185	56.432	4.149	4.210	4.741	13.100	13.100
13.892	50.984	4.041	4.063	4.311	12.415	12.415
5.314	20.234	1.719	1.655	1.761	5.135	5.135
2.318	6.914	470	651	676	1.797	1.797
5.782	21.105	1.549	1.635	1.740	4.924	4.924
1.809	7.305	669	670	671	2.010	2.010
1.161	4.360	433	446	421	1.300	1.300
996	3.264	42	180	144	366	366
53	259	14	17	13	44	44
631	1.659	44	62	91	197	197
202	528	36	37	35	108	108
478	2.443	303	94	134	531	531
352	950	12	12	57	81	81
126	1.493	291	82	77	450	450
0	288	0	28	0	28	28
2.291	5.037	108	147	430	685	685
811	1.737	96	140	77	313	313
1.232	2.796	11	6	347	364	364
0	0	0	0	0	0	0
3	18	0	0	0	0	0
245	486	1	1	6	8	8
2	412	0	0	0	0	0
-2.345	-2.551	357	-152	797	1.002	1.002
2.345	3.720	-357	152	-797	-1.002	-1.002
4.322	11.754	316	469	-371	414	414
906	4.673	68	0	20	88	88
1.042	2.560	490	0	0	490	490
0	0	0	0	0	0	0
1.104	3.773	1.020	0	0	1.020	1.020
1.270	-422	-1.360	264	-612	-1.708	-1.708
0	0	98	205	221	524	524
1.977	8.034	673	317	426	1.416	1.416
1.977	8.034	673	317	426	1.416	1.416
294	3.682	669	317	294	1.280	1.280
1.683	4.352	4	0	132	136	136
0	0	0	0	0	0	0

Buxet - Centralna dr`avna vlast

	2000 Завршна сметка	2001 Завршна сметка	2002 Завршна сметка	2003 Ребаланс	2004 Буџет
ВКУПНИ ПРИХОДИ	65.713.522.924	69.688.034.455	71.981.222.938	67.490.170.000	66.666.000.000
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	56.760.081.090	50.447.329.542	58.896.097.958	56.179.000.000	56.861.000.000
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	51.120.246.193	47.715.732.355	54.389.136.894	50.932.000.000	52.785.000.000
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	13.585.772.246	10.254.737.418	10.137.596.496	10.897.000.000	11.642.000.000
Персонален данок од доход	10.792.594.721	7.248.441.986	7.513.310.320	7.713.000.000	8.139.000.000
Данок од добивка	2.793.156.390	3.006.295.432	2.624.286.176	3.184.000.000	3.503.000.000
Други даноци од добивка и од капитални добивки	21.135	0	0	0	0
Домашни даноци на стоки и услуги	29.733.381.841	27.961.320.393	31.235.879.140	33.089.000.000	34.712.000.000
Данок на промет и ДДВ (од 1.4.2000)	17.452.340.371	17.131.342.296	20.521.036.109	22.792.000.000	23.990.000.000
Акцизи	12.281.041.470	10.829.978.097	10.714.843.031	10.297.000.000	10.722.000.000
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	7.733.381.467	6.110.877.520	6.336.011.440	6.596.000.000	5.997.000.000
Увозни давачки	6.040.495.875	4.819.861.730	5.230.636.743	5.445.268.000	4.827.062.000
Други увозни давачки и такси	1.692.885.592	1.291.015.790	1.105.374.697	1.150.732.000	1.169.938.000
Други даноци	62.644.972	168.830	0	4.000.000	0
Даноци од специфични услуги	5.065.667	2.619.857	3.359.937	3.000.000	0
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	-	274.734.772	340.562.742	343.000.000	434.000.000
Данок на финансиски трансакции	-	3.111.273.565	6.335.727.139	-	-
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	5.639.834.897	2.731.597.187	4.506.961.064	5.247.000.000	4.076.000.000
Претприемачки приход и приход од имот	1.133.367.383	1.151.786.583	931.379.088	3.108.000.000	1.956.000.000
Такси и надоместоци	1.215.770.217	1.061.498.244	1.091.976.541	1.220.000.000	1.300.000.000
Други Владини услуги	324.812.933	486.087.458	205.764.069	520.000.000	420.000.000
Други неданочни приходи	349.306.600	32.224.902	2.277.841.366	399.000.000	400.000.000
КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ	2.616.577.764	10.660.015.021	7.193.569.639	3.596.000.000	2.835.000.000
Продажба на капитални средства	2.616.577.764	9.714.039.661	6.244.440.021	3.496.000.000	2.735.000.000
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	-	945.975.360	949.129.619	100.000.000	100.000.000
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	4.155.269.452	6.484.077.606	3.808.557.430	3.760.170.000	2.257.000.000
Трансфери од други нивоа на власт	716.822.828	5.407.618.545	1.167.411.039	708.170.000	0
Донации од странство	3.438.446.624	1.076.459.061	2.641.146.391	3.052.000.000	2.257.000.000
ДОМАШНО ЗАДОЛЖУВАЊЕ	0	1.333.471.478	480.521.896	0	2.000.000.000
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	2.181.594.618	763.140.808	1.584.121.754	3.800.000.000	2.713.000.000
ПРИХОДИ ОД ОТПЛАТА НА ЗАЕМИ	-	-	18.354.261	155.000.000	0
ВКУПНИ РАСХОДИ	57.689.326.704	68.520.623.429	71.700.272.895	67.490.170.000	66.666.000.000
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	46.985.485.342	57.496.087.268	56.314.747.304	52.946.575.000	53.421.299.000
Плати, наемнини и надоместоци	16.285.267.541	16.407.589.066	18.337.661.335	20.742.000.000	21.127.667.000
Стоки и останати услуги	6.293.788.729	19.985.061.676	13.991.420.289	7.708.157.000	7.459.051.000
Тековни трансфери	22.790.409.470	17.494.812.744	20.586.832.339	21.732.342.000	22.391.478.000
Каматни плаќања	1.616.019.602	3.608.623.782	3.398.833.341	2.764.076.000	2.443.103.000
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	5.186.477.309	7.140.072.243	8.366.132.516	5.629.770.000	6.171.007.000
Купување на капитални средства	3.230.738.464	5.117.069.331	5.418.620.859	3.184.221.000	3.224.507.000
Капитални трансфери	1.955.738.845	2.023.002.912	2.947.511.657	2.445.549.000	2.946.500.000
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	5.517.364.053	3.884.463.918	7.019.393.075	8.913.825.000	7.073.694.000
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	3.956.462.261	334.943.165	931.369.212	623.060.000	110.000.000
Амортизација (отплата на главнина)	1.560.901.792	3.549.520.753	6.088.023.863	8.290.765.000	6.963.694.000

FUNKCIONALNA KLASIFIKACIJA NA RASHODITE NA CENTRALNIOT BUXET NA R. MAKEDONIJA

		Завршна сметка 2000	Завршна сметка 2001	Завршна сметка 2002	Буџет 2003	Буџет 2004	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
		во милиони денари				структура					% од БДП					
ВКУПНО		57.689	68.521	71.700	67.490	66.666	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	24,4	29,3	29,4	26,9	24,8
1	Општи јавни услуги	12.985	7.767	15.434	8.735	8.057	22,5	11,3	21,5	12,9	12,1	5,5	3,3	6,3	3,5	3,2
2	Работи во врска со одбраната и услуги	4.613	14.351	5.491	5.897	6.056	8,0	20,9	7,7	8,7	9,1	2,0	6,1	2,3	2,3	2,4
3	Јавен ред и безбедност	5.741	10.222	6.912	7.528	7.687	10,0	14,9	9,6	11,2	11,5	2,4	4,4	2,8	3,0	3,1
4	Образование и услуги	8.055	7.767	8.909	9.043	8.956	14,0	11,3	12,4	13,4	13,4	3,4	3,3	3,7	3,6	3,6
5	Здравствени услуги	314	338	365	334	379	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
6	Социјална заштита и социјална сигурност	14.410	14.295	16.628	17.005	17.630	25,0	20,9	23,2	25,2	26,4	6,1	6,1	6,8	6,8	7,0
7	Домување и одржување на урбаната средина	303	301	709	430	426	0,5	0,4	1,0	0,6	0,6	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2
8	Рекреативни и културни активности и услуги	1.346	1.320	1.506	1.432	1.475	2,3	1,9	2,1	2,1	2,2	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
9	Активности со гориво и енергија	5	5	5	10	10	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10	Земјоделство, регулатива и операции	743	826	938	902	1.539	1,3	1,2	1,3	1,3	2,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,6
11	Рударство, индустрија и градежништво	264	65	37	41	63	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
12	Транспорт и комуникации, активности и услуги	2.297	2.152	2.082	2.322	2.316	4,0	3,1	2,9	3,4	3,5	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9
13	Други различни услуги	2.843	1.408	2.440	2.505	1.919	4,9	2,1	3,4	3,7	2,9	1,2	0,6	1,0	1,0	0,8
14	Мулти функционални трошоци	593	578	758	354	400	1,0	0,8	1,1	0,5	0,6	0,3	0,2	0,3	0,1	0,2
15	Поддршка на стратешки приоритети	-	-	-	-	348	-	-	-	-	0,5	-	-	-	-	0,1
Трансакциите во врска со јавниот долг кои не се класифицираат по функции		3.177	7.127	9.487	10.952	9.407	5,5	10,4	13,2	16,2	14,1	1,3	3,0	3,9	4,4	3,7

PLATEN BILANS NA REPUBLIKA MAKEDONIJA

(godinski podatoci)¹

(Vo milioni USD)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	I-III/2004
ТЕКОВНИ ТРАНСАКЦИИ												
Стоки, нето	-82,54	-262,94	-298,91	-339,85	-286,14	-269,29	-32,46	-75,28	-235,43	-361,92	-278,17	-138,83
Извоз, ф.о.б.	42,82	-184,92	-222,78	-314,67	-386,13	-515,09	-495,81	-690,41	-523,23	-804,34	-851,48	-223,27
Увоз, ф.о.б. ²	1.055,30	1.086,35	1.204,05	1.147,44	1.236,81	1.291,52	1.189,98	1.320,73	1.153,33	1.112,15	1.359,04	357,85
Услуги, нето	-1.012,48	-1.271,27	-1.426,83	-1.462,11	-1.622,94	-1.806,61	-1.685,79	-2.011,14	-1.676,56	-1.916,49	-2.210,52	-581,12
Доход, нето	-154,47	-155,12	-200,51	-156,16	-137,74	-59,60	41,83	47,05	-15,79	-24,65	-2,56	-30,33
од кој: камата, нето	-56,69	-46,60	-39,57	-51,35	-54,90	-44,82	-42,15	-45,44	-39,46	-31,38	-32,00	1,03
Тековни трансфери, нето	-56,69	-46,60	-39,73	-56,42	-54,88	-44,34	-41,41	-39,15	-33,59	-20,24	-31,56	-9,28
Официјални	85,80	123,70	163,95	182,34	292,63	350,21	463,66	613,53	343,06	498,45	607,87	113,74
Приватни	28,00	44,00	27,01	51,58	7,46	37,39	72,69	132,30	48,65	100,50	103,36	13,78
КАПИТАЛНА И ФИНАНСИСКА СМЕТКА												
Капитална сметка, нето	-12,85	162,37	280,65	318,23	327,15	281,84	-128,46	11,28	178,23	386,31	212,62	84,96
Капитални трансфери, нето	0,00	30,04	1,70	0,00	0,00	-1,79	0,00	0,31	1,30	8,25	-6,69	-1,48
Официјални	0,00	30,04	1,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,31	3,64	9,81	-6,60	-1,48
Други	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Стекнување/располагање со, нефинансиски средства	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-1,79	0,00	0,00	-2,34	-1,56	-0,09	0,00
Финансиска сметка, нето	-12,85	132,33	278,95	318,23	327,15	283,63	-128,46	10,97	176,93	378,06	219,31	86,44
Директни инвестиции, нето	0,00	24,02	9,51	11,23	15,74	117,72	31,80	176,23	442,32	77,72	94,26	41,95
Портфолио инвестиции, нето	0,00	0,00	2,68	0,31	2,08	7,79	0,14	-0,09	0,36	0,35	3,39	0,67
Други инвестиции, нето	43,98	150,22	367,35	300,78	341,14	226,66	-32,01	85,05	-183,27	169,42	170,81	-56,17
Трговски кредити, нето	-82,02	97,97	144,58	76,94	267,44	45,39	7,13	146,54	-125,08	114,05	85,29	-24,20
Заеми, нето	-91,00	-96,83	29,31	41,51	75,39	219,87	54,83	13,51	-107,31	-26,28	22,46	-20,72
Валути и депозити, нето	81,00	38,09	86,66	113,77	-9,81	-40,62	-135,01	-122,53	27,09	53,18	41,72	43,30
од кои: монетарна власт, нето	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-21,20	-0,19	-77,08	68,79	17,77	22,18
комерцијални банки, нето	-17,00	-69,64	23,43	61,37	-29,14	-28,77	-51,28	-93,26	-272,39	120,66	-15,73	7,47
население, нето	98,00	107,73	63,23	52,40	19,33	-11,85	-62,52	-29,08	376,56	-136,27	39,68	13,65
Други, нето	136,00	110,99	106,81	68,56	8,12	2,03	41,04	47,53	22,03	28,48	21,34	9,39
Бруто официјални резерви ("-" значи зголемување) ³	-56,83	-41,91	-100,59	5,91	-31,81	-68,54	-128,39	-250,22	-82,48	130,57	-49,15	12,35
ГРЕШКИ И ПРОПУСТИ	95,39	100,58	18,26	21,62	-41,02	-12,55	160,92	64,00	57,19	-24,39	65,54	53,85

1 Revidirana vremenska serija - prethodni podatoci

2 Uvozot e prikazan na f.o.b. paritet согласно V izdanie na priručnikot za platen bilans od MMF. Presmetkata na c.i.f. - f.o.b. faktorot kako procent od uvozot c.i.f. po godini iznesuva: 1993-20%, 1994-20%, 1995-20%, 1996-14%, 1997-10%, 1998-5.02%, 1999-4.86%, 2000-3.90%, 2001-4.20% i 2002-4.20%.

3 Bez monetarno zlato i kursni razliki; Dobienite sredstva od sukcesijata na porane na SFRJ vo Maj 2003 godina ne se platno bilansna transakcija, poradi to istite se vkluceni samo vo sostojbite na deviznite rezervi, a ne i vo promenite

Fond za penzisko i invalidsko osiguruvawe

Vo prviot kvartal od 2004 godina, Fondot za penzisko i invalidsko osiguruvawe ostvaril **prihodi** vo iznos od 6.848 milioni denari, odnosno 2,0% povisoki vo odnos na istiot period lani. Okolu 57,6% od prihodite se po osnov na pridonesi od plati kade e ostvaren porast od 5%. Prihodite od Bužetot u-estvuvaat so 30,8% od vkupnite prihodi i se zgolemeni za 20,2% vo odnos na istiot period lani, dodeka pak prihodite od Zavodot za vrabotuvawe za osiguruvawe na nevrabotenite lica korisnici na pari-en nadomestok se zgolemeni za 17,4% i nivnoto u-estvo vo vkupnite prihodi iznesuva 6,4%.

Rashodite na Fondot vo prvite tri meseci od 2004 godina iznesuvaat 7.125 milioni denari i se zgolemeni za 8,2%

vo odnos na istiot period lani. Za isplata na penzii potroženi se 87,3% od vkupnite rashodi {to e povisoko nivo od prviot kvartal vo 2003 godina za 7,4%. Pritoa, 89,9% od penziite se isplateni za redovni penzii, 4,9% za retroaktivna isplata na 8%, potoa voeni penzii, zemjodelski penzii i za predvremeno penzionirani lica. Rashodite za pridones za zdravstvena zaštita u-estvuva so 14,8% vo vkupnite rashodi na Fondot za PIOM i se zgolemeni za 11,1% na godi {no nivo.

Deficitot na Fondot za PIOM vo prviot kvartal od 2004 godina iznesuva 277 milioni denari, za razlika od istiot period lani koga ima {e suficit koj iznesuva {e 128 milioni denari.

(vo milioni denari)

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Извршено	2003 Извршено	2004 Јан-Март
ПРИХОДИ	20.717	21.229	22.883	24.289	25.811	28.191	6.848
Придонес од плати	13.373	14.316	15.722	15.671	15.784	16.882	3.945
Придонес од доходот	239	311	311	331	283	307	83
Приходи од Буџетот на Републиката	3.618	3.266	4.174	5.744	6.961	7.741	2.112
Приходи од приватен сектор	400	439	404	377	409	394	98
Приходи од индивидуални земјоделци	74	65	58	41	61	71	11
Приходи од акцизи	691	632	804	716	688	677	152
Придонес од Заводот за вработување за невработени лица	961	868	1.101	1.126	1.404	1.536	436
Други приходи	122	45	74	73	29	65	10
Приходи од дивиденди и од продажба на хартии од вредност	619	245	68	209	192	42	1
Приходи по основ на нови вработувања	419	841	167	0	0	0	0
Пренесени приходи од претходна година	201	201	0	0	0	476	0
РАСХОДИ	20.521	20.669	22.940	24.697	25.889	27.740	7.125
Пензии	17.730	17.756	19.774	21.278	22.255	24.008	6.223
Редовни пензии	16.912	16.977	18.948	19.041	19.982	21.667	5.597
Воени пензии	464	458	505	514	518	499	129
Земјоделски пензии	354	321	321	297	262	234	57
Ретроактивна исплата на 8%	0	0	0	1.167	1.136	1.131	304
Предвременно пензионирање според Законот од 2000 година	0	0	0	112	103	121	24
Предвременно пензионирање според Законот од 2001 година	0	0	0	148	254	262	71
Надоместок за телесно оштетување	63	69	72	72	83	80	20
Надоместоци од инвалидско осигурување	98	95	94	91	76	98	22
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	15	13	12	7	9	6	2
Придонес за здравствена заштита	2.321	2.450	2.672	2.805	2.934	3.184	790
Надоместок на стручната служба	133	132	141	153	165	172	28
Други расходи	161	154	175	254	222	192	40
Капитални средства	-	-	-	37	145	0	3
РАЗЛИКА							
Дефицит / Суфицит	196	560	-57	-408	-78	451	-277

Izvor: Interni podatoci na Ministerstvoto za finansii.

Fond za zdravstveno osiguruvawe

Prihodite na Fondot za zdravstveno osiguruvawe vo prvite tri meseci od 2004 godina iznesuvaa 3.456 milioni denari odnosno ostvaren e porast od 11,4% vo odnos na istiot period od prethodnata godina. Najgolemo u-estvo vo strukturata na prihodite (57,8%) imaat pridonesite za zdravstveno osiguruvawe kade e ostvaren porast od 6,4%. Pridonesite od Penziskiot Fond u-estvuvaat so 22,8% od vkupnite prihodi i se zgolemeni za 14,7% vo odnos na istiot period od minatata godina, a pridonesite koi gi plaža Zavodot za vrabotuvawe za nevrabotenite lica u-estvuvaat so 14% vo prihodite, a zgolemeni se za 7%. Golem porast od 152 milioni denari e ostvaren vo delot na drugi prihodi i toa poradi vkl-uuvawe na novi kategorii na prihodi, odnosno transferi so odluka i prihodi od ko finansirawe.

Vo isto vreme, **rashodite** na Fondot vo prviot kvartal od 2004 godina se zgolemija za 12,7% vo odnos na istiot period minatata godina i dostignaa nivo od 3.060 milioni denari. Najgolemo u-estvo vo rashodite imaat ambulantnite tro{oci (41,6%) koi bele-at rast od 25,7% kako i tro{ocite za bolni-ko lekuvawe (33,0%) koi vo odnos na prethodnata godina se zgolemeni za 6%. Tro{ocite za lekovi vo 2003 godina se zgolemi za 44,7% vo odnos na 2002 godina i u-estvuvaat so 13,7% vo rashodite na Fondot.

Suficitot na Fondot za zdravstveno osiguruvawe vo periodot januari-mart od 2004 godina iznesuva 8 milioni denari i e pomal sporedeno so 42 milioni denari kolku iznesuval vo prviot kvartal vo 2003 godina.

(vo milioni denari)

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Извршено	2003 Извршено	2004 Jan. - Mar.
ПРИХОДИ	11.087	12.068	12.790	12.295	13.656	14.698	3.456
Придонеси	6.736	7.363	7.745	7.528	7.823	8.418	1.997
Придонеси од Пензискиот Фонд	2.309	2.417	2.649	2.616	3.075	3.184	790
Придонеси од Заводот за вработување	1.037	1.350	1.941	1.554	1.763	1.849	487
Придонеси од Министерството за труд	45	0	0	48	54	64	14
Други приходи	851	938	455	70	734	1.064	168
Приходи по договори за сини картони	109	0	0	0	0	0	0
Средства од Буџетот на РМ за задолжително здравствено осигурување	-	-	-	166	111	29	0
Пренесен вишок од претходната година	0	0	0	313	96	91	1
РАСХОДИ	13.689	11.692	12.463	12.205	13.611	14.678	3.448
Амбулантни трошоци	5.303	2.491	2.486	2.505	4.430	5.132	1.433
Болничко лекување	4.702	5.482	5.737	5.919	4.929	5.038	1.139
Трошоци по програми	214	125	105	306	123	21	0
Лекови	1.214	1.249	1.681	1.555	1.305	1.868	474
Забна заштита	638	667	687	522	521	630	0
Ортопедски трошоци	208	154	143	111	134	150	55
Лекување во странство	290	161	70	90	144	221	38
Друг вид лекување (надоместоци)	719	801	694	769	832	968	245
Администрација	326	288	250	268	360	309	47
Опрема и одржување	36	39	90	44	656	219	12
Други трошоци	41	234	200	48	23	32	5
Кредити и камати	0	0	321	71	154	90	8
РАЗЛИКА							
Дефицит/суфицит	-2.602	376	326	90	45	21	8

Izvor: Interni podatoci na Ministerstvoto za finansii.

Zavod za vrabotuvawe

Vo prviot kvartal od 2004 godina, Zavodot za vrabotuvawe (ZVR) ostvari vkupni **prihodi** od 1.775 milioni denari. Prihodite na ZVR se zgolemeni za 21,3% vo odnos na istiot period od minatata godina. Od ovie prihodi, samo 16,4% se sredstva obezbedeni preku pridonesot za vrabotuvawe koj treba da bide osnoven finansier na aktivnostite i funkcioniraweto na ZVR. Od druga strana pak, 83,1% od prihodite se dotacii od Buxetot na RM. Vo samata struktura na dotociite od Buxetot, 75,1% se po osnov na pokrivawe na deficitot na Zavodot, 17% se nameneti za isplata na pari-en nadomest na vrabotenite od pretprijatijata zagubari i ostanatiot del e za reforma na dr`avnata administracija. Vo periodot januari-mart 2004 godina, prihodite od pridonesi se zgolemeni za 2,6% vo odnos na minatata godina, a dotaciite od Buxetot vo istiot period, se zgolemeni za 25,5 %.

Rashodite na ZVR vo prviot kvartal od 2004 godina iznesuvaa 1.796 milioni denari {to e povisoko nivo za 21,3% vo odnos na istiot period lani. Pritoa, 38,6% od rashodite (ili 21,2% pove}e od periodot januari-mart 2004 godina) se nameneti za isplata na pari-en nadomestok na nevrabotenite lica, 28,0% (porast za 7%) se tro{oci za zdravstveno osiguruvawe za nevrabotenite i 25,2% za penzisko i invalidsko osiguruvawe. Tro{ocite za aktivnite merki (za vrabotuvawe na invalidni lica, za pottiknuvawe na vrabotenosta i nadomestok za prekvalifikacija) u-estvuvaat so 7,8% vo vkupnite rashodi na ZVR. Na rashodite za stru-na slu`ba otpajaat 3,2% od vkupnite rashodi, dodeka vo odnos na istiot period lani ovie rashodi se zgolemeni za 14%.

Vo prviot kvartal od 2004 godina, Zavodot za vrabotuvawe ostvari **deficit** od 22 milioni denari, {to pretstavuva re~isi identi~no nivo so minatata godina.

(vo milioni denari)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 Јан - Мар
ПРИХОДИ	4.260	4.129	5.119	4.827	5.918	6.241	1.775
Приходи од придонеси	990	1.058	1.121	1.136	1.180	1.224	290
Придонес од плати	969	1.037	1.098	1.113	1.178	1.223	217
Придонес од работни луѓе кои самостојно вршат дејност	22	21	22	23	2	0	5
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	0	0	0	0	0	1	0
Придонес од претходната година	0	0	0	0	0	0	67
Дотации од Буџетот на Републиката	3.261	3.066	3.990	3.677	4.726	5.002	1.476
За покривање на дефицитот на Републичкиот завод за вработување	2.737	2.575	3.470	3.170	3.742	3.958	1.108
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење искажуваат загуба (загубари)	524	490	516	481	944	980	250
Реформа на јавната администрација	-	-	-	26	19	3	20
По други основи	0	0	3	26	21	61	98
Други приходи	9	6	8	13	12	16	8
РАСХОДИ	4.264	4.135	5.110	4.749	5.868	6.214	1.796
Расходи за функцијата	4.084	3.970	4.913	4.571	5.658	6.005	1.739
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	2.073	1.755	1.875	1.879	2.273	2.377	671
Придонеси за здравствено осигурување	1.039	1.347	1.936	1.555	1.763	1.849	487
Придонеси за пензиско и invalidско осигурување	972	868	1.102	1.138	1.453	1.557	439
Средства за вработување на invalidни лица	-	-	-	-	128	121	39
Исплата според Закон за поттикнување на вработеноста	-	-	-	-	-	61	97
Надоместок за преквалификација	-	-	-	-	41	40	5
Расходи за стручната служба	180	165	198	178	210	209	57
Основни плати и наемнини	99	105	118	116	124	134	33
Надоместоци	14	17	19	18	22	20	5
Стоки и останати услуги	43	34	54	43	42	51	18
Тековни трансфери	0	0	0	0	0	0	0
Каматни плаќања	0	0	1	0	0	0	0
Капитални трошоци	24	8	6	2	22	4	0
РАЗЛИКА							
Дефицит / Суфицит	-4	-6	9	78	50	27	-22

Izvor: Interni podatoci na Ministerstvoto za finansii.

Fond za magistralni i regionalni patišta

Vo periodot januari-mart 2004 godina, Fondot za patišta naplati 607 milioni denari **prihodi** ili 10,5% povisok iznos sporedeno so istiot period lani. Najgolemo u-estvo vo vkupnite prihodi imaat prihodite od Buxetot (48,2%) koi bele`at porast od 74,2% sporedbeno so prvite tri meseci od 2003 godina. Po osnov na godi{en nadomestok za patni motorni vozila naplateni se 177 milioni denari ili 29,2% od vkupnite prihodi (rast za 3,2%), a 24,2% od vkupnite prihodi se naplateni od nadomestokot za upotreba na avtopat kade e ostvaren porast od 31,4%.

Rashodite na Fondot za patišta vo prviot kvartal od 2004 godina se zgolemija za 42,7% vo odnos na istiot period od minatata godina i iznesu-

vaat 673 milioni denari. Najgolem del od tro{ocite (49,4%) se napraveni vo delot na investiciite koi bele`at porast od 212 milioni denari. Za odr`uvawe na patišta kade {to e zabele`ano zgolemuwane od 29,9% potro{eni se 217 milioni denari ili 41,9% od vkupnite rashodi. Pad na rashodite od 57,1% e ostvaren kaj sredstvata za lokalni patišta koi u-estvuvaat so 4,5% vo vkupnite rashodi. Namaluvawe od 66,1% e ostvareno kaj rashodite za studii, projektirawe, nadzor, provizii i materijalni tro{oci so u-estvo od 3,3% vo vkupnite rashodi.

Vo prviot kvartal od 2004 godina Fondot za patišta ostvari **deficit** od 66 milioni denari.

(vo milioni denari)

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Извршено	2003 Извршено	2004 Јан - Мар
ПРИХОДИ	2.660	3.793	3.506	4.012	3.434	3.668	607
Приходи од Буџет	668	924	1.590	1.655	1.305	1.603	260
Надоместок за употреба на патишта што ги користат странските моторни возила	49	54	82	73	87	82	16
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	524	518	746	704	761	797	177
Надоместок за употреба на автопат	468	492	537	375	381	728	147
Странски кредит	939	1.793	538	1.098	862	418	0
Други приходи	12	13	14	21	2	39	8
Грант	-	-	-	87	36	1	0
РАСХОДИ	2.660	3.793	3.506	4.013	3.420	3.661	673
Инвестиции	1.203	1.985	1.662	1.756	1.250	1.107	332
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	0	0	179	286	289	205	22
Одржување на патиштата	784	790	952	926	900	1.063	282
Отплата на кредити	264	148	212	299	304	424	7
Средства за локални патишта	321	386	502	596	528	666	30
Останати трошоци	89	142	0	0	0	46	0
Обврски од претходната година	0	342	0	0	0	0	0
Обврски спрема Агенцијата за санација на банки	0	0	0	150	149	150	0
Разлика							
Дефицит / суфицит	0	0	0	-1	14	7	-66

Izvor: Interni podatoci na Ministerstvoto za finansii.

MAKEDONSKA BERZA NA DOLGORO^NI HARTII OD VREDNOST

Novina vo ponudata na hartii od vrednost na Makedonskata berza za dolgoro~ni hartii od vrednost e toa {to na 1 mart 2004 godina, zapo~na trguvaweto so obvrznicite za denacionalizacija od Tretata emisija koe {to se vr{i so posredstvo na brokerskite ku}i i bankite~lenki na Makedonskata berza. Emisijata e vo iznos od 47 milioni EVRA.

Ovie obvrznicite za denacionalizacija pred rokot za nivnoto dostavawe sopstvenicite mo`at da gi koristat za: kupuvawe na akcii i udeli na pretprijatijata koi gi poseduva Agencijata za privatizacija; akcii i udeli na pretprijatijata koi se rezervirani za porane{nite sopstvenici soglasno Zakonot za transformacija na pretprijatijata so op{testven kapital; kupuvawe i otplata na stanovi vo op{testvena sopstvenost; pla}awe na pobaruwawa preneseni so zakon na Agencijata na Republika Makedonija za upravuvawe so sredstva; kupuvawe na dr`aven imot koj e ponuden za prodaba a za ~ij otkup e predvidena mo`nost za pla}awe so obvrznici; kupuvawe na akcii i udeli na dr`aven kapital vo procesot na negova privatizacija; pla}awe na nadomest za koncesija na dr`aven imot; kupuvawe ili pla}awe na zakup na dr`aven imot; pla}awe na obvrski koi proizleguvaat od ovoj zakon i drug ekvivalent na sopstvenost opredelen so zakon.

Ministerstvoto za finansii vo ime na Republika Makedonija vo mesec januari, 2004 godina zapo~na so kontinuirano izdavawe na kratkoro~ni dr`avni hartii od vrednost, odnosno dr`avni zapisi. Nominalnata vrednost na eden dr`aven zapis e 10.000 denari. Rokot na dospevawe na dr`avnite zapisi e tri meseci. Dr`avnite zapisi se izdavaat i ispla}aat po nominalna vrednost, a se uplatuvaat po diskontirana vrednost. Kupuva~i na dr`avnite zapisi mo`at da bidat site doma{ni i stranski fizi~ki i pravni lica, preku site

ovlasteni banki vo Republika Makedonija. Aukciite na dr`avni zapisi se odr`uvaat spored objaveniot kalendar, dva pati mese~no (vo vtor-nik).

Berzanski pokazateli - januari 2004 godina

Vo januari 2004 godina, vkupniot promet na Makedonskata berza za dolgoro~ni hartii od vrednost e namalen za 35,1% vo odnos na prethodniot mesec i istiot iznesuva 149,8 milioni denari. Isto taka, sporedeno so dekemvri 2003 godina, prose~niot dneven promet bele`i pad za 17,8% i istiot iznesuva 9,9 milioni denari dnevno.

Vkupniot promet na akcii vo analiziraniot period iznesuva 42,3 milioni denari {to pretstavuva namaluvawe za 44,4% vo odnos na dekemvri minatata godina. Prometot na obvrznicite iznesuva 106,4 milioni denari i istiot e pomal za 19,3% vo sporedba so prometot vo prethodniot mesec.

Vo januari ovaa godina, za 15 dena trguvawe, realizirani se vkupno 1.055 transakcii.

Dokolku se analizira vkupniot promet so dr`avnite obvrznici mo`e da se konstatira deka prometot na dr`avnite obvrznici za staro devizno {tedewe vo januari iznesuva 56,19 milioni denari, pri {to prose~nata cena na ovie obvrznici iznesuva 74,4% od nominalnata vrednost, {to pretstavuva zgolemuwawe za 1,8 procentni poeni vo odnos na prethodniot mesec. Prose~nata cena na obvrznicite za denacionalizacija od prvata emisija vo kontinuitet raste i ovoj mesec dostigna vrednost od 74,8% od nominalnata vrednost {to vo sporedba so prethodniot mesec pretstavuva porast za 4,4 procentni poeni. Isto taka, i prose~nata cena

Berzanski pokazateli - Januari 2004 godina

	Декември 2003	Јануари 2004	Промена во %
ПРОМЕТ			
Акции	76.212.088	42.348.495	-44,4
Обврзници	131.898.468	106.473.070	-19,3
Други хартии од вредност	22.943.367	1.065.175	-95,4
ВКУПНО	231.053.923	149.886.740	-35,1
ОБЕМ (хартии од вредност)			
Акции	79.676	114.664	43,9
Обврзници (НВ во ЕВРА)	2.989.575	2.305.349	-22,9
Други хартии од вредност (НВ во МКД)	81.176.455	4.796.332	-94,1
МБИ	1,178,71	1,197,76	1,6
ВКУПЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	1.629	1.055	-35,2
БРОЈ НА КОТИРАНИ ХВ	98	92	-6,1
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (Денари)			
Акции	17.744.320.962	17.957.145.035	1,2
Обврзници (НВ во ЕВРА)	21.323.739.242	21.677.119.392	1,7
ВКУПНО	39.068.060.204	39.634.264.426	1,4
БРОЈ НА ИСТРГУВАНИ ХВ НА НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	32	24	-25
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	19	15	-21,1
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН			
Промет (денари)	12.160.733	9.992.449	-17,8
Обем (хартии од вредност)			
Број на трансакции	86	70	-18,6
БРОЈ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	33	6	-81,8
ВРЕДНОСТ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	431.051.452	35.626.400	91,7
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	33	2	-93,9
ВРЕДНОСТ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	84.381.215	67.739	-99,9

na dr`avnite obvrznici za denacionalizacija od vtorata emisija vo ovoj period bele`i porast za 4 procentni poeni i istata iznesuva 74,6% od nivnata nominalna vrednost.

Istovremeno, cenata na konvertibilnite sertifikati iznesuva 22,1% od nominalnata vrednost {to zna~i namaluvawe za 5,7 procentni poeni vo odnos na prethodniot mesec.

Oficijalniot berzanski indeks (MBI) kako indikator na dvi`eweto na cenite na akciite vo januari ova godina se zgolemi za 1,6% vo sporedba so prethodniot mesec i istiot iznesuva 1.197,76 denari.

Vo analiziraniot period od vkupniot promet na Berzata, 94,1% od prometot e realiziran na oficijalniot pazar, vo vrednost od 140,9 milioni denari. Na neoficijalniot pazar ostvaren e promet vo vrednost od 7,8 milioni denari ili pak 5,2% od vkupniot promet na Berzata. Prometot so drugite hartii od vrednost iznesuva 1,06 milioni denari ili 0,7% od vkupniot promet na Berzata.

Vo januari na oficijalniot pazar na Berzata najgolemo procentualno u~estvo vo prometot imaat akciite na Komercijalna banka AD Skopje, Makpetrol AD Skopje i na Alkaloid AD Skopje.

Vo ovoj period realizirani se vkupno 6 blok transakcii vo vkupna vrednost od 35,62 milioni denari i istata pretstavuva namaluvawe za 91,7% vo odnos na vrednosta na blok transakciite realizirani prethodniot mesec. Najzabele`itelni se trguvawata so akciite na Toplifikacija AD Skopje.

Na Makedonskata berza na dolgoro~ni hartii od vrednost vo januari 2004 godina realizirani se vkupno 2 transakcii na akcii vo dr`avna sopstvenost vo vkupna vrednost od 67,7 milioni denari. Imeno, trguvano e so akciite na pretprijatijata In-komerc Skopje i GD Tikve{ Kavadarci koi se realizirani so bezgotovinsko pla}awe.

Berzanski pokazateli - fevruari 2004 godina

Vkupniot promet na Makedonskata berza za dolgoro~ni hartii od vrednost vo fevruari 2004 godina iznesuva 134,8 milioni denari i vo sporedba so prethodniot mesec bele`i namaluvawe za 10%. Istovremeno i prose~niot dnevni promet bele`i namaluvawe za 15,7% i istiot iznesuva 8,4 milioni denari dnevno.

Prometot na akciite vo februari iznesuva 97,2 milioni denari i vo odnos na prethodniot mesec pretstavuva porast od 129,6%. Vrednosta na prometot na obvrznicite vo ovoj period iznesuva 37 milioni denari { to sporedeno so januari pretstavuva pad za 65,17%.

Vo analiziraniot period realizirani se vkupno 1.394 transakcii za 16 dena trgovawe. Iako brojot na realizirani transakcii e za 32,13% pogolem od prethodniot mesec, vkupniot promet na Makedonskata berza na dolgoro~ni hartii od vrednost bele`i opaawe za 10,04% kako rezultat na pomalata vrednost na poedine~nite transakcii.

Analizirajji go vkupniot promet so dr`avnite obvrznici se konstatira deka prometot na dr`avnite obvrznici za staro devizno {tedewe vo februari ova godina iznesuva 21,45 milioni denari, ~ija {to prose~nata cena iznesuva 72,1% od nominalnata vrednost, {to pretstavuva namaluvawe za 2,3 procentni poeni vo odnos na prethodniot mesec. Prose~nata cena na obvrznicite za denacionalizacija od prvata emisija ovoj mesec bele`i pad za 4,1 procentni poeni i istata iznesuva 70,7% od nominalnata vrednost. Istovremeno, pad od 4 procentni poeni bele`i i vrednosta na obvrznicite za denacionalizacija od vtorata emisija, pri {to prose~nata cena na ovie obvrznici iznesuva 70,6% od nivnata nominalna vrednost. Isto taka, prose~nata cena na konvertibilnite sertifikati iznesuva 22,4% od nivnata nominalna vrednost i istata vo odnos na prethodniot mesec e pomala za 0,3 procentni poeni.

Vo februari 2004 godina oficijalniot berzanski indeks (MBI) kako indikator na dvi`eweto na cenite na akciite bele`i porast od 1,69% vo odnos na prethodniot mesec i istiot iznesuva 1.217,97 denari.

Berzanski pokazатели - Februari 2004 godina

	Јануари 2004	Февруари 2004	Промена во %
ПРОМЕТ			
Акции	42.348.495	97.211.575	129,6
Обврзници	106.473.070	37.084.537	-65,2
Други хартии од вредност	1.065.175	541.954	-49,1
ВКУПНО	149.886.740	134.838.066	-10,0
ОБЕМ (хартии од вредност)			
Акции	114.664	93.125	-18,8
Обврзници (НВ во ЕВРА)	2.305.349	846.248	-63,3
Други хартии од вредност (НВ во МКД)	4.796.332	2.456.727	-48,8
МБИ	1.197,76	1.217,97	1,7
ВКУПЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	1.055	1.394	32,1
БРОЈ НА КОТИРАНИ ХВ	92	92	0,0
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (Денари)			
Акции	17.957.145.034	17.649.670.469	-1,7
Обврзници (НВ во ЕВРА)	21.677.119.392	21.189.452.406	-2,2
ВКУПНО	39.634.264.426	38.839.122.875	-2,0
БРОЈ НА ИСТРГУВАНИ ХВ НА НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	24	29	20,8
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	15	16	6,7
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН			
Промет (денари)	9.992.449	8.427.379	-15,7
Број на трансакции	70	87	24,3
БРОЈ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	6	14	133,3
ВРЕДНОСТ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	35.626.400	150.720.513	323,1
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	2	0	-100,0
ВРЕДНОСТ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	67.739	0	-100,0

Vo ramkite na vkupniot promet na berzata vo februari 2004 godina 90,1% od prometot e realiziran na oficijalniot pazар, vo vrednost od 121,53 milioni denari. Na neoficijalniot pazар ostvaren e promet vo vrednost od 12,75 milioni denari {to pretstavuva 9,5% od vkupniot promet na Berzata. Prometot so drugite hartii od vrednost iznesuva 541 iljada denari ili pak 0,4% od vkupniot promet na Makedonskata berza za dolgoro~ni hartii od vrednost.

Berzanski pokazateli - Mart 2004 godina

	Февруари 2004	Март 2004	Промени во %
ПРОМЕТ			
Акции	97.211.575	75.130.665	-22,7
Обврзници	37.084.537	191.065.523	415,2
Други хартии од вредност	541.954	1.344.963	148,2
ВКУПНО	134.838.066	267.541.151	98,4
ОБЕМ (хартии од вредност)			
Акции	93.125	83.844	-10,0
Обврзници (НВ во ЕВРА)	846.248	5.047.059	496,4
Други хартии од вредност (НВ во МКД)	2.456.727	7.949.911	223,6
МБИ	1,217,97	1,238,24	
ВКУПЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	1.394	1.911	37,1
БРОЈ НА КОТИРАНИ ХВ	92	92	0,0
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (Денари)			
Акции	17.649.670.469	17.625.922.248	-0,1
Обврзници (НВ во ЕВРА)	21.189.452.406	22.000.060.168	3,8
ВКУПНО	38.839.122.875	39.625.982.416	2,0
БРОЈ НА ИСТРГУВАНИ ХВ НА НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	29	35	20,7
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	16	19	18,8
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН			
Промет (денари)	8.427.379	14.081.113	67,1
Број на трансакции	87	100	14,9
БРОЈ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	14	13	-7,1
ВРЕДНОСТ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	150.720.513	122.717.550	-18,6
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	0	0	0,0
ВРЕДНОСТ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	0	0	0,0

Na of icijalniot pazar na Berzata vo ovoj period najgolemo procentualno u-estvo vo prometot imaat akciite na Komercijalna banka AD Skopje koi u-estvuvaat so 41,1% vo vkupniot promet, potoa akciite na Makpetrol AD Skoje koi u-estvuvaat so 13,5% i akciite na Alkaloid AD Skopje so u-estvo od 9,4% vo vkupniot promet na of icijalniot pazar na Makedonskata berza na dolgoro~ni hartii od vrednost.

Vo analiziraniot period realizirani se 14 blok transakcii vo vkupna vrednost od 150,72 milioni denari. Prijavenite blok transakcii vo fevruari iznesuvaat 150,72 milioni

denari. Vo ramkite na ovie blok transakcii najzabele`itelni se trguvawata so akciite na Prokredit banka AD Skopje, Komercijalna Banka AD Skopje i Tabak Osiguruvawe AD Skopje.

Berzanski pokazateli - mart 2004 godina

Vo mart 2004 godina, vkupniot promet na Makedonskata berza za dolgoro~ni hartii od vrednost bele`i porast od duri 98,4% i istiот iznesuva 267,54 milioni denari. Isto taka i prose~niot dneven promet vo odnos na prethodniот mesec e pogolem za 67,1% i istiот iznesuva 14,1 milioni denari.

Vo ovoj period prometot na akciite iznesuva 191,06 milioni denari {to sporedeno so prethodniот mesec pretstavuva zabele`itelen porast od 415,2%. Istovremeno i prometot na obvrznicite vo ovoj period bele`i porast za 148,2% vo odnos na fevruari i istiот iznesuva 1,34 milioni denari. Vкупniот broj na realizirani transakcii vo mart 2004 godina iznesuva 1.911 transakcii za 19 dena trguvawe.

Pri analizata na vkupniот promet so dr`avnite hartii od vrednost se konstatira deka prometot na dr`avnite obvrznici od staro devizno {tedewe vo mart 2004 godina iznesuva 25,94 milioni denari, pri {to prose~nata cena na ovie obvrznici e identi~na so prethodniот mesec i iznesuva 72,1% od nominalnata vrednost. Obvrznicite za denacionalizacija od prvata emisija ovoj mesec se prodavaa po prose~na cena od 69,8% od nominalnata vrednost koja vo odnos na prethodniот mesec e pomala za 0,9 procentni poeni. Istovremeno, obvrznicite za denacionalizacija od vtoraта emisija vo ovoj period se trguvaa po prose~na cena od 68,5% od nominalnata vrednost i istata sporedena so fevruari bele`i porast od

1,6 procentni poeni. Vo mart 2004 godina na Makedonskata berza za dolgoro~ni hartii od vrednost zapo~na so trguvawe na obvrznicite za denacionalizacija od tretata emisija koi se trguvaa po prose~na cena od 60,3%. Cenata na konvertibilnite sertifikati iznesuva~e 16,9% od nivnata nominalna vrednost {to sporedeno so prethodniot mesec pretstavuva namaluvawe za 5,5 procentni poeni.

Oficijalniot berzanski indeks (MBI) kako indikator na dvi`eweto na cenite na akciite ovoj mesec bele`i porast od 1,7% sporedeno so prethodniot mesec i istiот iznesuva 1.238,24 denari.

Vo mart 2004 godina 93,1% od vkupniот promet na Makedonskata berza za dolgoro~ni hartii od vrednost e realiziran na oficijalniот pazar vo vkupna vrednost od 249,19 milioni

denari. Na neoficijalniот pazar e realiziran promet vo vrednost od 17 milioni denari ili 6,4% od vkupniот promet na Berzata. Vo ovoj mesec prometot so drugite hartii od vrednost na Berzata iznesuva 1,34 milioni denari ili pak 0,5% od vupniот promet.

Najgolemo procentualno u~estvo vo vkupniот promet na hartii od vrednost na oficijalniот pazar na hartii od vrednost vo mart 2004 godina imaат akciite na Alkaloid AD Skopje, Makpetrol AD Skopje i Komerциjalna banka AD Skopje.

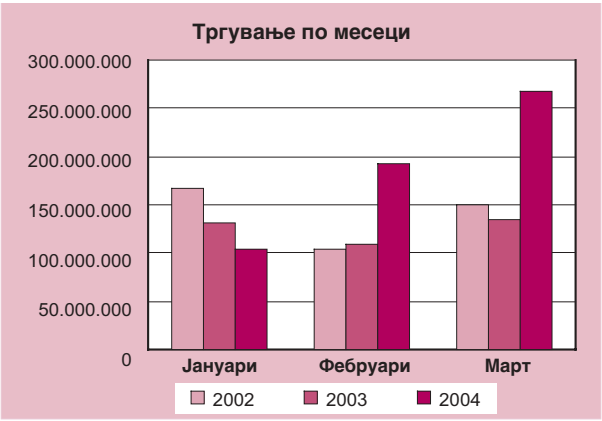
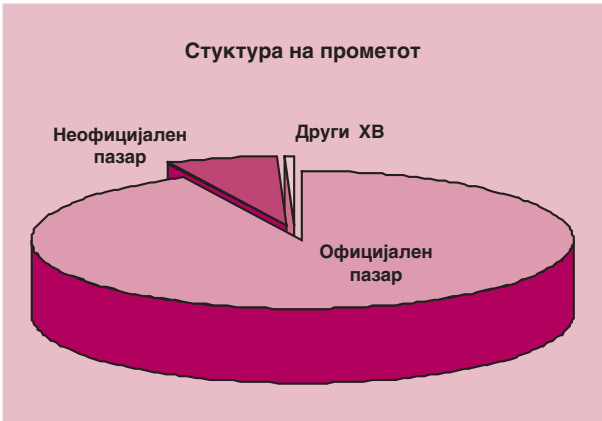
Vo ovoj period realizirani se vkupno 13 blok transakcii vo vkupna vrednost od 122,71 milioni denari. Od priјavenite blok transakcii najzabele`itelno e trguvaweto so akciite na Sokomak Bitola, Investbanka AD Skopje i Teteks-Kreditna banka AD Skopje.

Berzanski pokazateli

	јануари-март 2003	јануари-март 2004	% промена
ПРОМЕТ			
Акции	232.173.070	214.690.735	7,5
Обврзници	122.172.065	334.623.130	173,9
Други хартии од вредност	51.265.096	2.952.092	94,2
ВКУПНО	405.610.234	552.265.957	36,2
ОБЕМ (хартии од вредност)			
Акции	814,842	291,633	64,2
Обврзници (НВ во ЕВРА)	3.311.147	8.198.656	147,6
Други хартии од вредност (НВ во МКД)	131.941.437	15.202.970	88,5
МБИ	1.080.62	1.238.24	14,6
ВКУПЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	4,054	4.360.0	7,5
БРОЈ НА КОТИРАНИ ДРУШТВА	99	92	7,1
БРОЈ НА ИСТРГУВАНИ ХВ НА НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	39	42	24,4
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	48	50	17,8
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН			
Промет (денари)	8.450.213	11.045.319	30,7
Број на трансакции	84	87	3,6
БРОЈ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	22	33	50,0
ВРЕДНОСТ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	223.247.249	309.064.463	38,4
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	10	2	80,0
ВРЕДНОСТ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	45.055.259	67,739	99,8

STRUKTURA NA PROMETOT

Пазарен сегмент	Промет во денари	Промет во евра	%	Број на трансакции
Официјален пазар	511.710.056	8.349.204	92,7	4178
Неофицијален пазар	37.603.809	613,54	6,8	137
Други ХВ	2.952.092	48,166	0,5	45
ВКУПНО	552.265.957	9.010,910	100,0	4360

Trgovawe po meseci

	Јануари	Фебруари	Март
2002	166.622.696	130.906.330	103.161.023
2003	103.276.652	109.427.243	192.906.339
2004	149.886.740	134.838.066	267.541.151

PREGLED NA TRGUVAWE TO SO AKCI I I SO NAJGOLEMO U^ESTVO VO PROMETOT (o f i c i j a l e n p a z a r) JAN/MART 2004

Ред. бр.	Акција	Промет (денари)	Промет	Учество во прометот(%)	Количина	Број на трансакции	Пазарна капитализација (денари)
1	Комерцијална банка-Скопје	51.069.770	833.376	28,8	18.076,0	137	1.155.161.827
2	Макпетрол Скопје	26.763.573	436.718	15,1	2.147,0	187	1.375.129.393
3	Алколоид Скопје	22.503.830	367.194	12,7	11.802,0	368	2.447.373.163
4	Благој Ѓорев Велес	10.852.324	177.092	6,1	16.421,0	42	356.014.200
5	Тетекс Тетово	10.284.250	167.803	5,8	33.175,0	21	141.603.970
6	Топлификација Скопје	9.960.560	162.532	5,6	6.848,0	109	640.595.700
7	Стопанска банка Битола	9.586.500	156.418	5,4	3.393,0	20	703.273.032
8	Македонија Турист Скопје	4.905.445	80.038	2,8	4.503,0	37	515.561.580
9	Скопски Пазар Скопје	4.737.307	77.330	2,7	1.658,0	14	303.166.552
10	Гранит Скопје	3.928.845	64.098	2,2	42.614,0	165	260.424.000
	Останати	22.492.522	367.005	12,7	88.936,0	359	9.727.618.832
	ВКУПНО ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	177.084.926	2.889.604	100,00	229.573,00	1.459	17.625.922.248

AKCI I I SO NAJGOLEM PORAST NA CENATA

Ред. Бр.	Акција	Јануари-Март 2004 просечна цена	Јануари-Март 2003 просечна цена	% промена Јануари-март 2004/ Јануари-март 2003
1	Комерцијална банка АД Скопје	2.687,7	1.817,3	47,9
2	Макпетрол АД Скопје	12.324,2	10.188,9	21,0
3	Алколоид АД Скопје	1.896,9	1.589,9	19,3
4	Македонија Турист АД Скопје	1.066,6	903,4	19,1
5	Скопски Пазар АД Скопје	2.541,5	2.175,0	16,8

AKCI I I SO NAJGOLEMO NAMALUVAWE NA CENATA

Ред. Бр.	Акција	Јануари-Март 2004 просечна цена	Јануари-Март 2004 просечна цена	% промена Јануари-март 2004/ Јануари-март 2003
1	Реплек АД Скопје	8.684,4	12.295,5	29,4
2	Европа АД Скопје	915,0	1.227,7	25,5
3	Жито Вардар АД Велес	690,0	802,0	14,0
4	ТоплификацијаАД Скопје	1.451,6	1.551,0	6,4
5	Бетон АД Скопје	1.498,0	1.505,1	0,5

PREGLED NA TRGUVAWE SO OBVRZNICI I DRUGI HARTI I OD VREDNOST

	Највисока	Најниска	Почетна	Последна	Просечна цена	Обем	Промет (денари)	Промет (Евра)
Обврзници на РМ (старо девизно штедње) РМ01	79,7	70,0	73,0	73,1	72,9	2.302.117	103.592.048	1.690.220
Обврзници на РМ (денационализација) РМДЕН01	79,9	66,1	73,4	72,0	71,7	86.627	3.911.095	63.813
Обврзници на РМ (денационализација) РМДЕН02	80,4	65,0	72,5	68,8	71,2	1.523.926	69.321.048	1.131.073
Обврзници на РМ за денационализација-РМДЕН03	65,0	55,0	64,9	61,0	60,3	4.285.986	157.798.939	2.574.495
Конвертибилни сертификати (штедилници) РМКСФ	27,0	13,0	25,7	15,0	19,8	15.202.970	2.952.092	48.166

PREGLED NA PRIJAVENI BLOK TRANSAKCI I

JANUARI - MART 2004

Назив на издавачот	Датум на транзакција	Номинална вредност	Цена по акција (денари)	% од основната главнина	Обем (акции)	Промет (денари)
БИМ АД Свети Николе	05.01.2004	200	2.400	14,65	1.488	3.571.200
Инст. за архитект. и урб. ПЛАН Охрид	08.01.2004	1.000	1.000	54,73	544	544.000
Кораб АД Дебар	13.01.2004	50	3.055	20,39	92	281.060
Хелматекс АД Скопје	19.01.2004	5,25	184	17,19	30.260	5.567.840
Жито Полог АД Тетово	26.01.2004	100	1.600	8,97	5.028	8.044.800
Топлификација АД Скопје	28.01.2004	51,13	1.566	2,62	11.250	17.617.500
Бетон АД Охрид	03.02.2004	500	839	42,45	3.255	2.730.945
Гранит АД Скопје	04.02.2004	5	94	2,47	71.566	6.727.204
Табак Осигурување АД Скопје	04.02.2004	500	32.000	5,05	280	8.960.000
Табак Осигурување АД Скопје	04.02.2004	500	31.000	3,95	219	6.789.000
Градски Трговски Центар АД Скопје	05.02.2004	50	1.850	0,16	3.146	5.820.100
Комерцијална Банка АД Скопје	05.02.2004	5.000	3.000	0,58	3.226	9.678.000
Машинопромет АД Скопје	10.02.2004	50	380	19,32	13.135	4.991.300
Југотутун АД Свети Николе	11.02.2004	102,26	613	24,75	5.012	3.072.356
Југотутун АД Свети Николе	12.02.2004	102,26	613	22,86	4.631	2.838.803
Стоби АД Велес	12.02.2004	51,13	1.532	42,26	4.652	7.126.864
ЗИК Оранжериј АД Куманово	18.02.2004	100	509	64,65	4.849	2.468.141
Комерцијална Банка АД Скопје	23.02.2004	5.000	2.600	0,55	3.028	7.872.800
Прокредит банка АД Скопје	23.02.2004	5	306,44	25	250.000	76.610.000
Охридска банка АД Скопје	24.02.2004	2.650	2.650	0,79	1.900	5.035.000
ЕМО АД Охрид	02.03.2004	60	276	7,8	28.709	7.923.684
Инвестбанка АД Скопје	09.03.2004	2.670	2.666	3,48	7.500	19.995.000
Пролетер АД Скопје	09.03.2004	50	320	10,35	4.775	1.528.000
Тетекс-Кредитна банка АД Скопје	09.03.2004	1.000	2.172	0,88	5.984	12.997.248
Тетекс-Кредитна банка АД Скопје-приоритетни	09.03.2004	1.000	2.172	0,47	3.222	6.998.184
Македонија Турист АД Скопје	16.03.2004	25,56	990	2,74	12.403	12.278.970
Еуропрофил АД с. Алдинци Крушево	17.03.2004	5	96	33,06	23.146	2.222.016
Силика Минерали АД Мак. Брод	23.03.2004	3.065	320,5	37,49	3.432	1.099.956
Нова Трговија 2003 АД Штип	24.03.2004	10	120	10,22	32.063	3.847.560
ФустеларкоБорец АД Битола	30.03.2004	51,13	1.400	4,51	3.669	5.136.600
ФустеларкоБорец АД Битола	31.03.2004	51,13	1.400	4,48	3.644	5.101.600
СОКОМАК АД Битола	31.03.2004	100	2.452	60,5	14.641	35.899.732
Стопанска банка АД Битола	31.03.2004	3.000	3.000	0,81	2.563	7.689.000
ВКУПНО					563.312	309.064.463

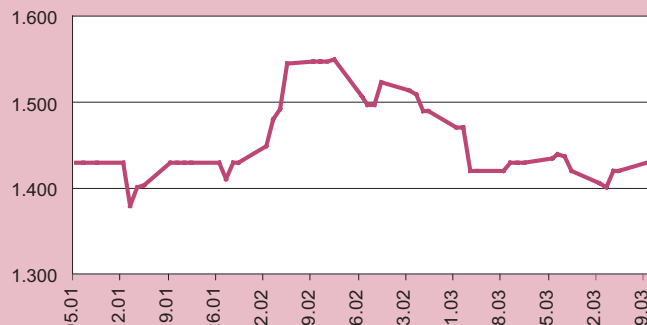
TRGUVAVE SO KOTIRANI I TE DRU [TVA NA
MAKEDONSKATA BERZA

ОПИС	Номинална вредност	Број на издадени акции	Максим ална цена	Минима лна цена	Просечна цена	Број на истргуван и акции	Промет во денари	Промет во ЕВРА	Пазарна капитал. (000 денари)	Пазарна капитал. (000 ЕВРА)	Обрт на акции
Агросервис Скопје	2.905 ДЕН	51.911	500	500	500,0	897	448.500	7.317	25.955	423	1,73
Адинг Скопје	51,13 ЕМУ	48.300	3.060	2.754	2.907,0	41	113.220	1.847	133.018	2.170	0,08
Алгрета Ресен	100 ДЕМ	12.431	1.540	1.400	1.470,0	159	242.620	3.958	19.144	312	1,28
Алкалоид Скопје	25,56 ЕМУ	1.301.230	1.975	1.766	1.896,9	11.802	22.503.830	367.194	2.447.373	39.925	0,91
Бетон Скопје	255,65 ЕМУ	43.684	1.500	1.490	1.498,0	1.174	1.758.816	28.704	65.260	1.065	2,69
Благој Ѓорев Велес	25,56 ЕМУ	516.000	690	580	654,4	16.421	10.852.324	177.092	356.014	5.808	3,18
Витаминка Прилеп	51,13 ЕМУ	80.980	1.870	1.870	1.870	85	158.950	2.595	151.433	2.470	0,10
ГД-Тиквеш Кавадарци	51,13 ЕМУ	68.000	200	200	200,0	6.915	1.383.000	22.562	13.600	222	10,17
ГП Маврово Скопје	51,13 ЕМУ	248.249	1.350	951	1.155,9	507	625.914	10.213	236.085	3.851	0,20
Гранит Скопје	5 ЕМУ	2.893.600	100	90	91,3	42.614	3.928.845	64.098	260.424	4.248	1,47
Европа Скопје	51,13 ЕМУ	255.583	999	870	915,0	1.492	1.356.237	22.128	230.025	3.752	0,58
Жито Вардар Велес	50 ЕМУ	73.037	690	690	690,0	358	247.020	4.033	50.396	822	0,49
Жито Лукс Скопје	100 ДЕМ	825.637	600	460	546,1	3.816	2.066.092	33.710	379.793	6.196	0,46
Жито Лукс Прилеп	50 ЕМУ	68.379	610	610	610,0	105	64.050	1.045	41.711	680	0,15
ЗК Пелагонија Битола	51,13 ЕМУ	278.620	335	310	326,3	254	83.310	1.359	90.552	1.477	0,09
Инвестбанка Скопје	2.670 ДЕН	215.209	600	600	600,0	110	66.000	1.077	136.440	2.226	0,05
Интернешенал Хотелс АД Ск.	1 ЕМУ	530.554	600	600	600,0	15	9.000	147	318.332	5.193	0,00
Јака табак Радовиш	51,13 ЕМУ	116.999	1.000	1.000	1.000,0	115	115.000	1.876	116.999	1.909	0,10
Карпош Скопје	200 ДЕМ	49.852	606	551	578,5	112	66.332	1.082	30.210	493	0,22
Комерцијална банка Скопје	5.000 ДЕН	552.935	3.289	2.100	2.687,7	18.076	51.069.770	833.376	1.305.283	21.293	3,27
Македонија Турист Скопје	25,56 ЕМУ	452.247	1.150	930	1.066,6	4.503	4.905.445	80.038	515.562	8.410	1,00
Макпетрол Скопје	511,29 ЕМУ	112.382	13.995	10.560	12.324,2	2.147	26.763.573	436.718	1.375.129	22.433	1,91
Металец Битола	51,13 ЕМУ	10.248	1.604	1.604	1.604,0	13	20.852	340	16.438	268	0,13
Макотекс Скопје	35,9 ЕМУ	94.063	220	220	220,0	76	16.720	273	20.694	338	0,08
Охридска банка Охрид	2.650 ДЕН	235.149	2.649	2.200	2.409,3	865	2.174.548	35.476	586.741	9.572	0,37
Раде Кончар Скопје	25 ЕМУ	202.269	246	168	224,7	1.043	229.307	3.741	49.758	812	0,52
Реплек Скопје	562,42 ЕМУ	17.020	9.801	8.000	8.684,4	41	351.615	5.737	136.160	2.221	0,24
РЖ Институт Скопје	5,11 ЕМУ	113.392	60	60	60,0	6.075	364.500	5.947	6.804	111	5,36
РЖ Интер-Траншпед Скопје	5,11 ЕМУ	585.399	27	25	25,7	51.605	1.330.335	21.704	14.635	239	8,82
РЖ Макстил Скопје	5,11 ЕМУ	14.622.944	102	92	97,0	35	3.270	53	1.345.311	21.946	0,00
РЖ Техничка контрола Скопје	5,11 ЕМУ	210.419	60	54	54,0	1.986	119.046	1.942	11.363	185	0,94
Рудници Бањани Скопје	25 ЕМУ	65.502	620	620	620,0	670	415.400	6.777	40.611	662	1,02
Силекс Кратово	43,77 ЕМУ	451.464	65	64	64,7	992	64.190	1.047	29.345	479	0,22
Скопски Пазар Скопје	51,13 ЕМУ	100.088	3.060	2.118	2.541,5	1.658	4.739.307	77.330	303.167	4.946	1,66
Стопанска банка Битола	3.000 ДЕН	298.960	3.000	2.699	2.745,7	3.393	9.586.500	156.418	726.308	11.848	1,13
Тетекс Тетово	51,13 ЕМУ	456.787	310	310	310,0	33.175	10.284.250	167.803	141.604	2.310	7,26
Тетовска банка Тетово	3.000 ДЕН	146.852	1.736	1.306	1.459,2	1.490	2.265.597	36.977	266.798	4.352	1,01
Технометал Вардар Скопје	51,13 ЕМУ	80.186	730	691	706,8	638	450.379	7.348	56.259	918	0,80
Топлификација Скопје	100 ДЕМ	450.000	1.550	1.380	1.451,7	6.848	9.960.560	162.532	640.596	10.450	1,52
Транскоп-Патнички сооб. Бит.	100 ДЕМ	30.000	600	600	600,0	76	45.600	744	18.000	294	0,25
Тутунски комбинат Прилеп	51,13 ЕМУ	509.050	751	600	677,0	1.206	787.016	12.840	313.066	5.107	0,24
Фустеларко Борец Битола	100 ДЕМ	84.302	1.089	850	957,8	1.391	1.358.506	22.167	84.302	1.375	1,65
ВКУПНО		27.559.913				223.603	172.036.840	2.807.198	13.022.396	212.437	0,81

Макпетрол АД Скопје - обични акции

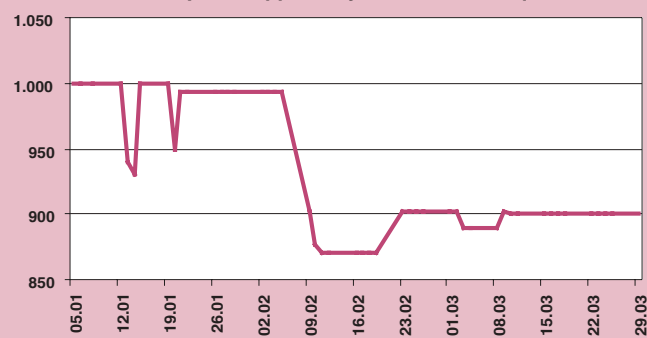
Топлификација АД Скопје - обични акции

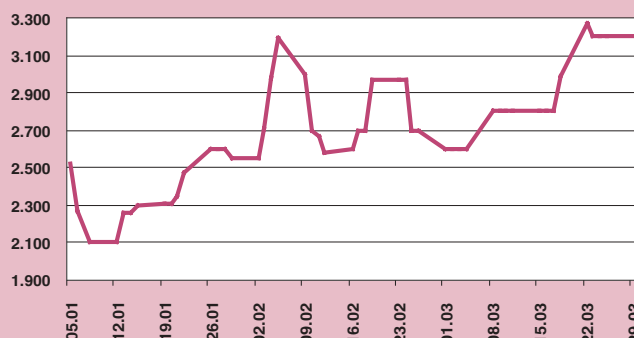
Алколоид АД Скопје - обични акции

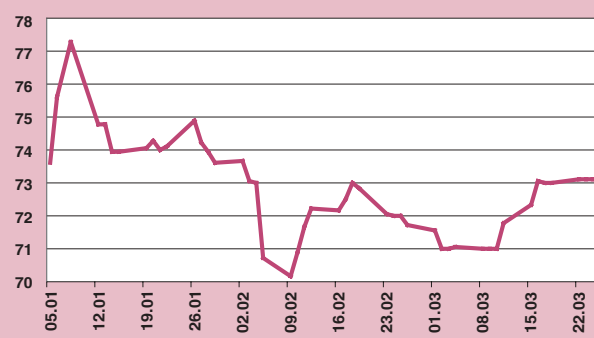
Европа АД Скопје - обични акции

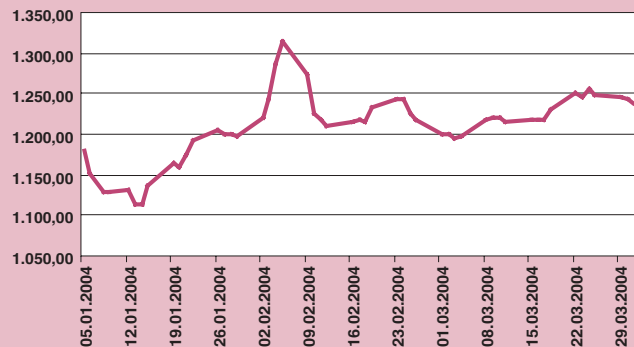
Комерцијална Банка АД Скопје - обични акции

Р. Македонија - обврзници за заробени девизи

Македонски берзански индекс

PROMET NA ^LENK I TE NA MAKEDONSKA BERZA A.D SKOPJE

/ vo denari *

JANUAR I - MART 2004

Ранг	Членка	Класично тргување	% од класично тргување	Држава	% Држава	Блок	% од блокови	Вкупно
1	ТН	239.504.400	21,7	0	0	99.702.064	16,1	339.206.464
2	БД	109.560.881	9,9	0	0	215.663.680	34,9	325.224.561
3	КБ	213.560.142	19,3	0	0	63.567.688	10,3	277.127.830
4	МИ	87.646.300	7,9	0	0	58.424.000	9,5	146.070.300
5	МК	97.631.389	8,8	0	0	39.577.944	6,4	137.209.333
6	СБ	76.153.981	6,9	0	0	57.745.968	9,3	133.899.949
7	ФР	95.073.794	8,6	0	0	11.822.318	1,9	106.896.112
8	ЕУ	61381780	5,6	0	0	0	0,0	61381780
9	ББ	26.478.582	2,4	67.739	100	20.476.400	3,3	47.022.721
10	ОХ	36.789.972	3,3	0	0	10.070.000	1,6	46.859.972
11	ТК	5.927.370	0,5	0	0	39.990.864	6,5	45.918.234
12	БЛ	35.304.264	3,2	0	0	1.088.000	0,2	36.392.264
13	СЛ	13.798.856	1,2	0	0	0	0,0	13.798.856
14	ПТ	5.720.201	0,5	0	0	0	0,0	5.720.201
	Вкупно	1.104.531.912	100,0	67.739	100	618.128.926	100,0	1.722.728.577

* dvojno presmetuvawe (i pri kupuvawe i pri prodavawe)

PRIVATIZACIJA NA PRETPRIJATIJATA ZAGUBARI

Novata programa za privatizacija e ve}e vo tek, i e nazna-en konsultant za prodaba na 22 pogolemi pretprijatija. Se planira prodabite da bidat kompletirani do krajot na april 2004 godina. Site ovie pretprijatija pretrpea golemi te{kotii vo periodot na politi~ka nestabilnost vo Makedonija i na Balkanot, me{utoa vo postabilna sredina pove}eto od niv imaat potencijal da gi povratat zagubenite pazari so nov komercijalen i finansiski menaxment. Pogolemite pretprijatija ve}e privlekoa seriozno vnimanie od strana na neкои stranski i doma{ni investitori. [to se odnesuva do investorite, privatizacionata programa e odli~na mo`nost za steknuvawe na sredstva so dobar kvalitet, visoko obu~ena spremna работна сила, vo ekonomija kade tro-

{ocite se niski, a koja se grani~i so EU. So ogle na porane{nite neuspe{ni obidi za privatizacija, sredstvata na ovie pretprijatija se ponudeni za prodaba na onoj ponuduva~ koj }e dostavi najvisoka ponuda. Ne postoi minimum cena, nitu pak uslovi za vrabotuvawe ili pak idni investicii.

Vladata veruva deka najdobar na-in da se sozdadat работни mesta e so pottiknuvawe na stabilni investirawe vo Makedonija, namesto so postavuvawe na preduslovi za prodabite koi gi odvr}aat potencijalnite kupuva~i. Vo tebelata podolu, navedeni se datumite za objava na tenderi za site pretprijatija koi }e bidat privatizirani. Site tenderi }e bidat otvoreni minimum eden mesec.

Zatvoreni tenderi

Претпријатие	Предвиден термин за објава на тендер	Краен термин за објава на тендер	Дејност	Вид на продажба
Астибо	26.02.2003	Завршен	Производство на облека	Ликвидација / стечај
Готекс	10.03.2003	Завршен	Производство на текстилни влакна	Ликвидација / стечај
Годел	09.04.2003	Завршен	Производство на кожа	Ликвидација / стечај
Силика	25.03.2003	Завршен	Огноотпорни материјали	Ликвидација / стечај
Готекс ИИ	14.05.2003	Завршен	Производство на текстилни влакна	Ликвидација / стечај
Македонка ткаенини	28.05.2003	Завршен	Текстил	Ликвидација / стечај
Нокатекс	30.05.2003	Завршен	Производство на текстилни влакна	Ликвидација / стечај
Македонка предилница	16.07.2003	15.10.2003	Текстил	Ликвидација / стечај
МЗТ ФАМ	30.07.2003	14.10.2003	Производство на машини	Ликвидација / стечај
Микрон	10.10.2003	10.11.2003	Електрични апарати за домаќинство	Ликвидација / стечај
Фринко	08.10.2003	22.10.2003	Фрижидери и замрзнувачи	Ликвидација / стечај
Техника	13.10.2003	12.11.2003	Градежништво	Ликвидација / стечај
ФАС	03.11.2003	Завршен	Автобуси	Ликвидација / стечај
Хемтекс	29.09.2003	Завршен	Производство на полиестерски влакна	Ликвидација / стечај
Нова Македонија	12.11.2003	Завршен	Заштитени марки	Ликвидација / стечај
Порцеланка	19.11.2003	Завршен	Керамички плочки / порцелан	Ликвидација / стечај
Руен	04.03.2004	05.04.2004	Делови за возила	Ликвидација / стечај
Нова Македонија	15.03.2004	16.04.2004	Печатење, објавување и дистрибуција	Ликвидација / стечај

Otvoreni tenderi

Претпријатие	Предвиден термин за објава на тендер	Краен термин за објава на тендер	Дејност	Вид на продажба
Злетово	03.04.2004	29.04.2004	Рудници	Ликвидација / стечај
Тораница	03.04.2004	29.04.2004	Рудници	Ликвидација / стечај
Саса	03.04.2004	29.04.2004	Рудници	Ликвидација / стечај
Годел	20.04.2004	19.05.2004	Кожа	Ликвидација / стечај

* Site podatoci za zagubarite vo ovoj del se dobieni od konsultanskata ku}a anga`irana od strana na Vladata na Republika Makedonija

PAZAR NA PARI I KRATKORO^NI HARTI I OD VREDNOST

Vo januari 2004 godina, prometot na Pazarot na pari i kratkoro~ni hartii od vrednost i ponatamu bele`i opalawe, koe se manifestira preku namalena mese~na realizacija za 7,88% vo odnos na prethodniot mesec i istata iznesuva 822,6 milioni denari. Vo sporedba so istiот mesec minatata godina ovaa godina prometot e namalen za 292,04%.

Pobaruva~kata na likvidni sredstva vo analiziraniот period iznesuva 901,6 milioni denari {to sporedeno so dekemvri 2003 godina pretstavuva namaluvawe za 11,8%, dodeka vo odnos na istiот mesec minatata godina, vo januari ovaa godina pobaruva~kata na likvidni sredstva na Pazarot na pari e namalena za 337,53%. I vkupnata ponuda na likvidni sredstva na Pazarot na pari vo ovoj mesec e pomala za 7,02% vo odnos na prethodniот mesec, dodeka na godi{no nivo ponudata na pazarot na pari vo analiziraniот period e pomala za 233,13%.

Prose~na ponderirana kamatna stapka vo januari, 2004 godina iznesuva 6,67% i vo odnos na prethodniот mesec e pomala za 0,17 procentni poeni, dodeka, pak, sporedena na godi{no nivo bele`i pad za 8,53 procentni poeni.

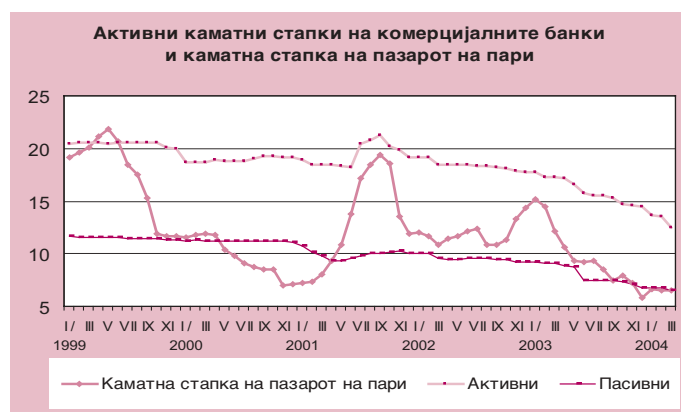
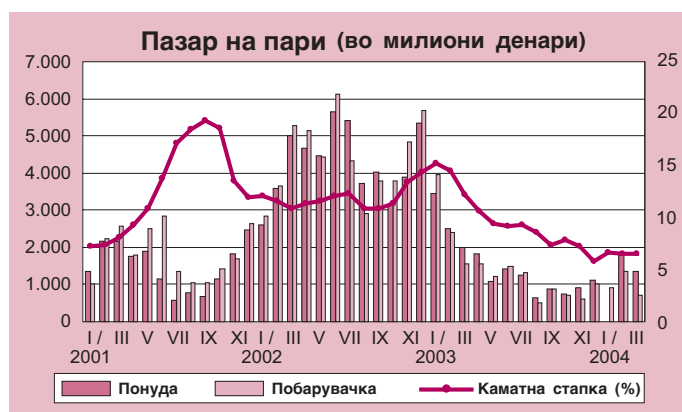
Na Pazarot na pari i kratkoro~ni hartii od vrednost vo februar 2004 godina zabele`ana e pogolema aktivnost vo odnos na prethodniот mesec

koja se manifestira preku zgolemena realizacija. Vкупniот promet ostvaren na pazarot na pari vo ovoj mesec iznesuva 1,33 milijardi denari i vo odnos na prethodniот mesec pretstavuva porast za 61,55%. Sporeden na godi{no nivo vo februar prometot na Pazarot na pari poka`uva obratna tendencija odnosno namaluvawe za 74,37%.

Vo analiziraniот period pobaruva~kata na likvidni sredstva na Pazarot na pari iznesuva 1,35 milijardi denari i sporedeno so prethodniот mesec pretstavuva porast za 50,55%, dodeka analizirana na godi{no nivo pobaruva~kata bele`i namaluvawe za 76,9%. Sporedeno so prethodniот mesec, ponudata na likvidni sredstva bele`i porast od 73,7% i istata iznesuva 1,80 milijardi denari, meѓtoa analizirana na godi{no nivo istata e pomala za 38,85%.

Prose~nata ponderirana kamatna stapka vo februar 2004 godina iznesuva 6,48% {to sporedeno so prethodniот mesec pretstavuva porast za 0,03 procentni poeni, dodeka analizirana na godi{no nivo ovaa kamatna stapka e pomala za 7,96 procentni poeni.

Vo mart 2004 godina pri analizata na trgovaweto na Pazarot na pari i kratkoro~ni hartii od vrednost, evidenten e namalen promet koj se manifestira preku zabele`itelno opalawe na realizacijata za duri 98,3% vo

Пазар на пари во 2002 и 2003 година (по месеци)

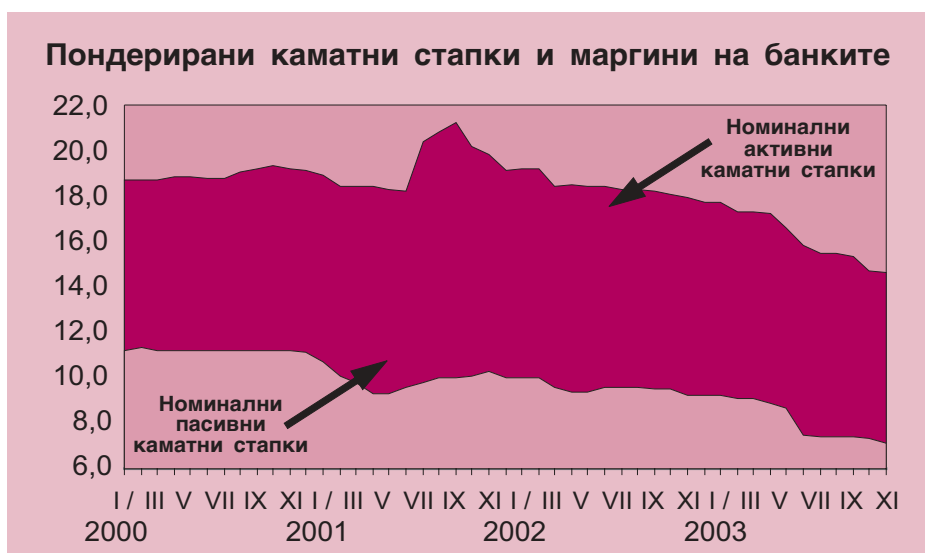
	I.02	II.02	III.02	IV.02	V.02	VI.02	VII.02	VIII.02	IX.02	X.02	XI.02	XII.02	I.03	II.03	III.03	IV.03	V.02	VI.03	VII.03	VIII.03	IX.03	X.03	XI.03	XII.03
Вкупен промет (во милиони денари)	2,491	3,390	4,888	4,473	4,145	5,631	3,938	2,460	3,008	2,970	3,843	5,213	3,224	2,330	1,493	1,350	979	1,371	1,204	476	837	659	560	894
Каматна стапка (% на годишно ниво)	12,03	11,62	10,85	11,41	11,62	12,11	12,33	10,84	10,83	11,35	13,36	14,36	15,20	14,44	12,19	10,59	9,36	9,16	9,34	8,52	7,41	7,87	7,25	5,82

odnos na prethodniot mesec. Analiziran na godi{no nivo vo mart prometot na Pazarot na pari e namalen za 121,6%.

Pobaruva~kata na likvidni sredstva na Pazarot na pari vo analiziraniot period iznesuva 722 milioni denari {to vo odnos na prethodniot mesec pretstavuva pad za 88,%, dodeka na godi{no nivo ovoj mesec pobaruva~kata e pomala za 116%. Istovremeno, ponudata na likvidni sredstva na Pazarot na pari iznesuva 1,35 miljardi denari {to sporedeno so pret-

hodniot mesec pretstavuva pad za 33%. Analizirana na godi{no nivo ponudata na likvidni sredstva vo ovoj mesec e pomala za 45,93%.

Prose~nata ponderirana kamatna stapka vo mart iznesuva 6,51% i sporedena so prethodniot mesec e pogolema za 0,03 procentni poeni. Vo odnos na istiot mesec prethodnata godina vo mart, 2004 prose~nata ponderirana kamatna stapka e pomala za 5,68 procentni poeni.

DEPOZITI NA NASENIETO I NA PREPRIJATIJATA KAJ BANKITE

Depoziti na naselenie

Trendot na porast na depozitniot potencijal na bankite prodol`i i vo januari 2004 godina. Taka, vkupnite **depoziti na naselenieto vo januari 2004 godina** iznesuvaat 38.334 milioni denari i vo odnos na prethodniot mesec ostvariya porast od 1,8%, najmnogu kako rezultat na povisokoto nivo na kratkoro~ni depoziti. Voedno i dolgoro~noto {tedewe vo stranska valuta zabele`a porast od 0,8% na mese~na osnova. Od valutni aspekt, mese~en porast od 1,6% i 1,9%, soodvetno, ostvariya i denarskite i deviznite depoziti. Na godi{no nivo, porastot na vkupnite za{tedi na naselenieto vo prviot mesec ovaa godina dostigna 19%.

Vo **februari 2004 godina** porastot na vkupnite depoziti na naselenieto prodol`i so umerena dinamika. So sostojba na 29.02.2004 godina, vkupnite depoziti na naselenieto iznesuvaat 38.870 milioni denari i vo odnos na januari se povisoki za 1,4%, pri registriran porast kaj site kategorii na depoziti. Poizrazeno zgolemuwawe se zabele`uva kaj kratkoro~nite devizni depoziti. Na godi{na osnova (februari 2004 godina / februari 2003 godina), vkupnite depoziti na naselenieto se povisoki za 19,2%.

Vkupnite depoziti na naselenieto vo **mart 2004 godina** dostignaa 39.165 milioni denari, {to pretstavuva mese~en porast od 0,8% vo uslovi na porast kaj site vidovi na depoziti (od aspekt na ro~nosta i valutata). Pritoa, vo strukturata na depozitite na naselenieto bea registrirani negativni pomestuvawa. Taka, be{e zabele`ano zgolemuwawe na u~estvoto na kratkoro~nite depoziti i na deviznite depoziti. Me{ugodi{nata stapka na porast na vkupnite depoziti na naselenieto vo mart 2004 godina iznesuva{e 19,5%.

Depoziti na pretprijatija

Depozitite na **pretprijatijata vo januari 2004 godina** dostignaa 15.828 milioni denari, {to pretstavuva zgolemuwawe od 10,9% na mese~no nivo, koe glavno se dol`i na porastot na denarskite i deviznite depoziti na pravnite lica oro~eni do 1 mesec. Pritoa, mese~niot porast na kratkoro~nite depoziti na pretprijatijata iznesuva 10,4%, nasproti zgolemuwaweto na dolgoro~nite depoziti od 18,2%. Analizirano po valuti, denarskite depoziti se povisoki za 4,5%, nasproti pointenzivniot porast na deviznite depoziti od 17,7%. Me{ugodi{nata stapka na porast na vkupnite za{tedi na pretprijatijata iznesuva zna~itelni 86% (kako odraz na efektuiranata zakonska mo`nost za slobodno raspola-gawe so devizni sredstva).

Vkupnite depoziti na pretprijatijata vo **februari 2004 godina** iznesuvaa 14.633 milioni dneari i bea poniski na mese~na osnova za 7,5%. Vo uslovi na nezna~itelno ponisko nivo na depozitite vo doma{na valuta, glaven nositel na padot se deviznite depoziti na pretprijatijata. Pritoa, zna~itelno namaluvawe e registrirano kaj kratkoro~nite devizni depoziti oro~eni do eden mesec. Negativnata dinamika na dolgoro~nite depoziti proizleguva od padot na ograni~enite depoziti za pla}awa vrz osnova na instrumentite na nadvore{niot platen promet. Vo odnos na istiot mesec od prethodnata godina, vkupnite depoziti na pretprijatijata se povisoki za 65%.

Vo **mart 2004 godina** depozitite na pretprijatijata iznesuvaa 14.153 milioni denari i bea poniski na mese~na osnova za 3,3%, glavno kako rezultat na poniskoto nivo na kratkoro~nite denarski depoziti (oro~eni do tri meseci). Od druga strana, porast be{e registriran kaj deviznite

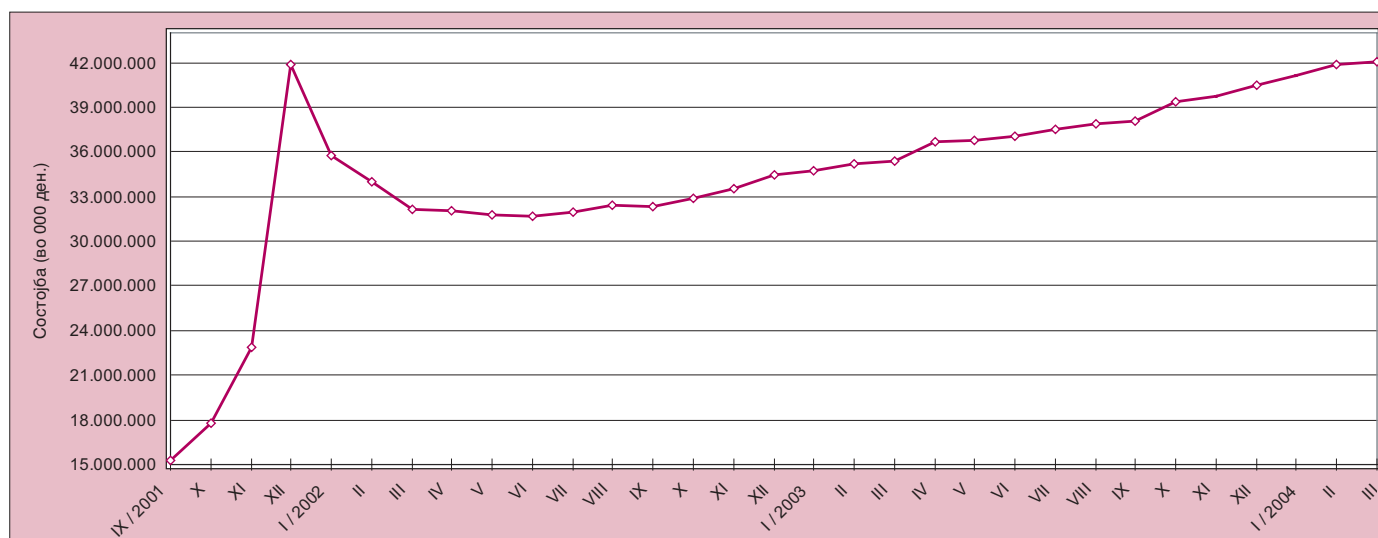
depoziti po viduvawe i kaj ograni-
~enite depoziti. Na me|ugodi{na
osnova, vkupnite depoziti na pret-
prijatijata bele`at porast od 45,4%.

Fond za osiguruvawe na depoziti i

Vo **mart 2004 godina** vkupnite sredst-
va na Fondot iznesuvaat 3,2% od
vkupnite depoziti na fizi~kite lica
kaj bankite i {tedilnicite. Od vkup-
no presmetanata obvrsta za obes-
{tetuvawe vo iznos od 109.281 mil-

ioni denari, vo analiziraniot peri-
od Fondot za osiguruvawe na depoziti
isplati obes{tetuvawe vo iznos
od 258 iljadi denari. Zaklu~no so
mart, 2004 godina Fondot isplati
92,5% od vkupno presmetanata obvr-
ska za obes{tetuvawe.

Fondot za osiguruvawe na depozitite
vr{i obes{tetuvawe samo na depoziti-
tite na fizi~kite lica kaj bankite i
{tedilnicite koi imaat dozvola od
Narodna banka za rabota so depoziti
na fizi~ki lica

KREDITNI LINII ZA MALI I SREDNI PRETPRIJATIJA

obezbedeni i garantirani od Vladata na Republika Makedonija, sastojba vo maj 2004 godina (podatocite se od informativen karakter, detalnite uslovi se dostapni vo delovnite banki)

Кредитна линија	Стоковна кредитна линија од Италија за МСП (за опрема од италијанско производство). Банка агент-МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на КЉВ од Германија. Банка агент-МБПР	Финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатори ЕАР и МБПР
Износ	50.000 - 2.000.000 €	50.000 - 400.000 €	до 30.000 ЕВРА
Рок на враќање	7 години, со вклучен грејс период	До 8 години со вклучен грејс период	до 5 год.
Грејс период	до 1,5 год.	до 1 година	до 6 мес.
Годишна каматна стапка	Фиксна 7% годишно	10% на годишно ниво за инвестиции во производство (опрема и сл.) и 11% за останати вложувања (деловен простор и сл.)	до 10% односно 10,5 %
Обезбедување	Хипотека, банкарска гаранција, депозити и хартии од вредност	Хипотека, меници, залог на подвижни пре дмети, права и хартии од вредност или залог на недвижен имот	Бланко меница со менична изјава заверена кај нотар, бариран чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица - гаранти, хипотека, минимум 130% од износот на кредитот, рачна залога минимум 130% од износот на кредитот, депон. на вредносни предмети и хартии од вредност, банкарска гаранција.
Намена на кредитот	Средствата се одобруваат за профитабилни инвестициони проекти на приватни инвеститори	Модернизација и проширување на постоечки приватни МСП, и основање на нови. Минимум 70% од кредитот се користи за основни средства; Максимум 30% од кредитот може да се користи за обртни средства	Долгорочно финансирање на нови проекти преку набавка на опрема или машини. До 20% од вкупниот износ на кредитот може да се користи за обртен капитал.
Целни групи	Сите МСП освен од дејностите: Е -Трговија, Ј -Јавна управа, Задолжителна социјална заштита, М -Приватни домаќинства со вработ. лица и Н-Екстериторијални организации и тела.	МСП кои се над 51% во приватна сопственост.	Правни лица со најмалку 51% во приватна сопственост, кои вработуваат најмалку 20 лица, кои се на почетокот на бизнисот или кај кои бизнисот е започнат најмалку пред 5 години
Степен на искористено ст на средствата	Италија обезбеди 12.7 милиони €, од кои остануваат за користење 8,5 милиони €. Искористени се 31%. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	КЉВ од Германија обезбеди 15 милиони €, од кои остануваат за користење 871.000 €. Искористени се 94,19%. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	ЕУ обезбеди 7,9 милиони €, од кои остануваат за користење 2.8 милиони €.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Балканска банка Скопје, Еуристандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка Скопје, Ивнест банка Скопје,Комерцијална банка Скопје, Македонска банка Скопје, Охридска банка Охрид, Радобанк Скопје, Стопанска банка Скопје, Стопанска банка Битола, Тетовска банка Скопје, Тутунска банка Скопје	Балканска банка АД Скопје,Еуристандард АД Скопје,Извозна и кредитна банка АД Скопје,Ивнест банка АД Скопје,Комерцијална банка АД Скопје,Македонска банка АД Скопје,Охридска банка АД Скопје,Радобанк АД Скопје,Стопанска банка АД Скопје: Стопанска банка АД Битола,Тетовска банка АД Тетово,Тутунска банка АД Скопје	Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тутунска банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, КИБ АД Куманово
Забелешка	Еднократна провизија од 1,2% се плаќа за услугите на прокураторот, доколку се користат негови услуги		Кредитите се користат и се отплатуваат во денари.

Кредитна линија	Кредитирање мали бизниси (микро и мали кредити) од страна на КМВ од Германија. Банка агент МБПР	Кредитирање на производство наменето за извоз, од средствата на МБПР	Кредити за развој на приватниот сектор од меѓународна банка за обнова и развој (МБОР)
Износ	50 - 15.000 € микро кредити, до 50.000 € мали кредити	30.000 2.000.000 €	До 1.125.000 € за МСП, До 75.000 € за индивидуални земј. производители
Рок на враќање	до 2 години	2-12 месеци (за извозни аранжмани)	од 1 до 10 години
Грејс период	до 3 месеци	/	до 3 год.(за основни средства) до 2 год. (за инд. зем. производители)
Годишна каматна стапка	до 17% на годишно ниво за микро кредити до 12% на годишно ниво за мали кредити	Во зависност од рокот на отплата 2 месеци 7,5% годишно 4 месеци 8,0% годишно 6 месеци 8,5% годишно 12 месеци 9,0% годишно	Променлива, околу 7% (ЛИБОР + 3% + банкарски трошоци)
Обезбедување	Бланко меница со изјава з аверена кај нотар, со најмалку 2 жиранти; Бариран чек со изјава заверена кај нотар, Меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица - гаранции; Хипотека; Рачна залога на подвижни предмети и права; Депо на вредносни предмети и хартии од вредност; Граѓански чекови; по потреба и друго, прифатливо за Банката. При проценување на кредитите се применува посебна кредитна технологија која е фокусирана на социо -економската состојба на претприемачот и неговиот бизнис, во однос на колатералот.	Хипотека; Рачна залога на подвижни предмети и права; Бонитетни хартии од вредност; Други вообичаени форми на обезбедување	Хипотека, залог
Намена на кредитот	Финансирање на основни средства (набавка на опрема, машини, алати, инсталации, градежно земјиште, реновирање и модернизација; Финансирање на обртни средства (суровини, репроматеријали, трговска стока).	Финансирање обртни средства за подготовка на производство наменето за извоз.	Набавка на нова опрема, тековни обртни средства, градежни работи, инженеринг, консултантски услуги и лиценци. Трајни обртни средства
Целни групи	Приватни трговски друштва, поединци, индивидуални претприемачи, занаетчи, работодавачи на пазар и самостојни вршители на дејност.	Приватни трговски друштва кои имаат производство наменето за извоз.	Мали и средни претпријатија, како и индивидуални земјоделски производители.
Степен на искористеност на средствата	Кредитна банка за обнова КФН од Германија обезбеди 6.5 мил. €, кои се искористени 100%. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	Македонска банка за поддршка на развојот обезбеди средства за оваа кредитна линија. Од нив досега се пласирани 7 милиони ?.	Средствата од МБОР се 100% искористени. Од наплатената главнина формиран е револвинг фонд, кој се пласира под истите услови.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Извозна и кредитна банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Прокредит банка АД Скопје и Можности ДОО Скопје	Балканска банка АД Скопје,Еуроаста ндард банка АД Скопје,Извозна и кредитна банка АД Скопје,Инвест банка АД Скопје,Комерцијална банка АД Скопје,Македонска банка АД Скопје,Охридска банка АД Охрид,Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје,Стопанска банка АД Битола,Тетовска банка АД Тетово,Тутунска банка АД Скопје, Силекс Банка АД Скопје	Инвестбанка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Радо банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје
Забелешка		Сопствено учество 15%. Провизија на ангажирани средства 0,50% годишно на одобрениот, а неискористен кредит.	Сопствено учество 20% од пресметков. вредност на проектот. Провизија на ангажирани средства 0,75% на одобрениот, а неискористен кредит.

Кредитна линија	Кредити од кредитната линија од Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 1: Мали и големи кредити за индивидуални земјоделци	Кредити од кредитната линија од Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 1: Кредити за мали и средни претпријатија	Кредити од кредитната линија од Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 2: Финансиски услуги во земјоделството
Износ	1.000-10.000 \$ (мали) 1.000-30.000 \$ (големи)	1.000-75.000 \$	2000 \$ микро кредити, 25000 \$ за примарно земјоделско производство, 75000 \$ за преработка и трговија со земјоделски производи
Рок на враќање	Од 1 до 6 години, зависно од намената	Од 1 до 6 години, зависно од намената	1 до 7 години зависно од видот на кредитот
Грејс период	од 3 месеци до 3 години, зависно од намената	од 3 месеци до 3 години, зависно од намената	6 мес. до 2 год. зависно од видот на кредитот
Годишна каматна стапка	6% годишно	6% годишно (7% за трговија на мало)	6% годишно за микро и кред. за з.производство 7% год. за преработка и тргов.со з. производи
Обезбедување	Хипотека во однос 2:1, банкарски чекови, девизни средства, Гаранција од ликвидна организација, Банкарска гаранција, Акцептни налози од ликвидно претпријатие	Хипотека во однос 2:1, Банкарски чекови, девизни средства, гаранција од ликвидна организација, банкарска гаранција, акцептни налози од ликвидно претпријатие.	Хипотека на движен имот (трактори, возила, механизација и др.), хипотека на недвижен имот и други инструменти за обезбедување по барање на банката
Намена на кредитот	1. Развој на сточарство; 2. Растително производство	1. Развој на мали претпријатија 2. Комерцијална трговија	Подобрување на животниот стандард на популацијата од целната група.
Целни групи	Индивидуални земјоделци од определени подрачја во источниот и југоисточниот дел на Македонија	Мали и средни претпријатија (на ниво на село).	Невработени лица од земјоделските невразвиени средини, сиромашни земјоделски домаќинства, како и мали и средни претприемачи од РМ
Степен на средства на средствата	ИФАД обезбеди 6.7 мил. \$, од кои остануваат за користење 2.9 мил. \$. Искористени се 57%. Од вратените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	ИФАД обезбеди 6.7 мил. \$, од кои остануваат за користење 2.9 мил. \$. Искористени се 57%. Од вратените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	ИФАД обезбеди 7.5 мил. \$. Средства започнаа да се користат во октомври 2003. Досега се планирани 1 мил. й. Од вратените анuitети се планира да се креира револвинг фонд.
кои го нудат кредитот	Инвестбанка А-Д Скопје	Инвестбанка А-Д Скопје	Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Можности ДОО Скопје и ФУЛМ
Забелешка	Критериуми: инвестициона програма за големи кредити; задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во корист на банката. Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка на клиентот од добавувач кој го бира самиот клиент.	Критериуми: инвестициона програма за големи кредити; задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во корист на банката. Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка на клиентот од добавувач кој го бира самиот клиент.	

Кредитна линија	Поддршка на развојот на мали и средни претпријатија од Владата на Холандија Имплементатор - Македонската развојна фондација за претпријатијата	Проектот за развој на приватниот сектор на Фондот за меѓународна соработка и развој од Тајван	Кредитна линија за креирање нови работни места во мали и средни претпријатија од Банката за развој при Советот на Европа
Износ	1. Заем тип 1 до 10.000 € 2. Заем тип 2 од 15.000 до 75.000 € 3. Заем тип 3 до 15.000 €	до 400.000 \$ за мали и средни претпријатија до 200.000 \$ за земјоделство	нема лимит
Рок на враќање	до 5 години	до 7 години за МСП, до 5 години за земјоделство	од 5 до 10 години
Грејс период	до 1 година	1-3 години	1-3 години
Годишна каматна стапка	Ја одредува индивидуално секоја финансиска институција	ЛИБОР +2,5%	од 6,4 до 6,9% (ЕУРИБОР + 4% до 4,5%)
Обезбедување	Согласно кредитната политика на финансиската институција вклучена во спроведување на кредитната линија	Хипотека на недвижен имот, залог на опрема	Хипотека, залога на опрема и други инструменти прифатливи за банките.
Намена на кредитот	За инвестиции во основни средства и работен капитал	Набавка на машини, опрема, градежни работи, други основни средства, (освен стекнување на земја), набавка на суровини, репроматеријали (за мали и средни претпријатија); Набавка на земјоделска механизација, основно стадо, оранжерии, подигање на насади, опрема, набавка на суровини, репроматеријали (за кредити во областа на земјоделството)	Изградба/набавка на имот, набавка на машини и опрема, набавка на суровини и резервни делови. Едукативен тренинг. Средствата не може да се користат за проекти од земјоделството, освен за преработка и доработка на земјоделски производи.
Целни групи	индивидуални земјоделци, самостојно вработени и претприемачи на микро претпријатија; Заем тип 1: Заем тип 2: Заем тип 3:		МСП од текстилна, кожна, прехранбена индустрија и др. гранки, кои би овозможиле креирање нови работни места, освен примарно земјоделско производство
Степен на искористеност на средствата	Владата на Холандија обезбеди 7,2 мил. € од кои остануваат за користење 1,2 мил. €. Искористени се 85%. Од наплатената главнина се формира револвинг фонд, кој се пласира под истите услови.	Фондот за меѓународна соработка и развој (ИИДФ) - Тајван ги обезбеди средствата за оваа кредитна линија, која е искористена 100%. Деловните банки од вратените ануитети создадоа револвинг фондови.	Средствата од Банката за развој при Советот на Европа (ЦЕБ) во износ од 5.112.800 ? се 100% искористени. Од наплатената главнина банките учеснички формираат револвинг фонд, кој се пласира под истите услови.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Тутунска банка АД Скопје, ИК банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Можности ДОО Скопје	Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Охридска банка АД Охрид, Македонска банка АД	Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје: Комерцијална банка АД Скопје,
Забелешка			Според сознанија на одделни деловни банки, кај малите и средни претпријатија постои слаб интерес за кредити од оваа кредитна линија.

Кредитна линија	АПЕКС глобален заем од Европска Инвестициона Банка	Репласирање на средства од компензациони фондови од странска помош (Одлука од Сл. в. 51/2001)		
Износ	20.000 € до 12.500.000 €	Износот не е дефиниран, а се финансира најмногу до 50% од вредноста на конкретниот проект.		
Рок на враќање	од 5 до 7 год.	краткорочни кредити	долгорочни кредити	
Грејс период		9 месеци	5 години	
Годишна каматна стапка	1 година	3 месеци	1 година	
Обезбедување	окулу 8%, (9% преку МБПР)	3%	3%	
Обезбедување	Согласно кредитната политика на деловните банки учеснички во реализација на кредитот	Банкарска гаранција	Хипотека во висина 2:1	
Намена на кредитот	Основни средства и зголемување на постојниот об ртен капитал поврзан со проектот	суровини	инвестициони проекти	
Целни групи	Мали и средни претпријатија од сите производни дејности	МСП од областа на стопанството		
Степен на искористеност на средствата	Европска инвестициона банка обезбеди 20 милиони € од кои остануваат за користење 17,8 милиони €. Искористени се 11%. Од вратените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	Отплатени средства од странски помошти кои генерираат компензациони фондови. Во моментот нераспределени се 88.000.000 денари		
Деловни банки кои го нудат кредитот	Комерцијална банка АД Скопје.Стопанска банка АД Скопје. Македонска банка за поддршка на развојот АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје и Охридска банка АД Охрид	Министерство за финансии - Одделение за компензациони фондови		
Забелешка		Селекција на пријавените проекти врши Комисијата за менаџмент со компензациони фондови, формирана од Владата.		

FAKTI ZA PRIVATIZACIJA SOSTOJBA 31.12.2003 GODINA

Sostojba na po~etok na privatizacijata

Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ЕУР)
Индустрија	403	149.174	1.101.109.147
Градежништво	117	33.499	118.205.995
Трговија	385	20.773	252.619.574
Транспорт и сообраќај	63	12.080	67.505.331
Финансии и услуги	120	4.417	26.247.146
Занаетчиство	58	3.017	9.376.752
Угостителство и туризам	70	5.890	111.824.957
ВКУПНО	1.216	228.850	1.686.888.902

Izvor: Izработено врз основа на завршени сметки од претпријатijata (spored ZPP) so sostojba 31/12/1994

Privatizacija vo tek do 31/12/2003

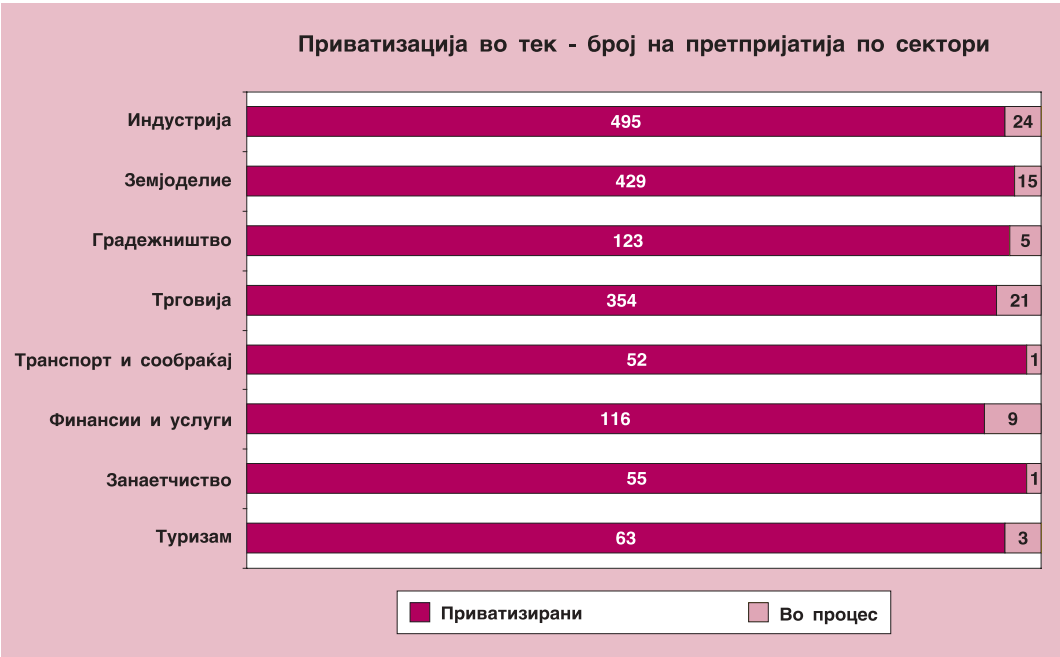
Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ЕУР)
Индустрија	24	4.385	17.635.539
Земјоделеие	15	1.160	10.013.480
Градежништво	5	133	4.750.073
Трговија	21	1.503	6.500.869
Транспорт и сообраќај	1	43	484.391
Финансии и услуги	9	155	531.569
Занаетчиство	1	75	184.065
Угостителство и туризам	3	202	1.703.927
ВКУПНО	79	7.656	41.803.913

Zavrшена privatizacija do 31/12/2003

Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ЕУР)
Индустрија	495	138.246	1.473.774.000
Земјоделеие	429	20.521	201.173.820
Градежништво	123	31.890	120.124.967
Трговија	354	19.159	256.895.285
Транспорт и сообраќај	52	7.260	40.260.965
Финансии и услуги	116	7.347	115.069.317
Занаетчиство	55	2.914	24.639.230
Угостителство и туризам	63	4.281	93.728.168
ВКУПНО	1.687	231.618	2.325.665.752

Приватизација во тек - број на претпријатија по сектори

Сектор	Приватизирани	Во процес
Индустрија	495	24
Земјоделеие	429	15
Градежништво	123	5
Трговија	354	21
Транспорт и сообраќај	52	1
Финансии и услуги	116	9
Занаетчиство	55	1
Туризам	63	3
ВКУПНО	1.687	79

Приватизација - теквна состојба

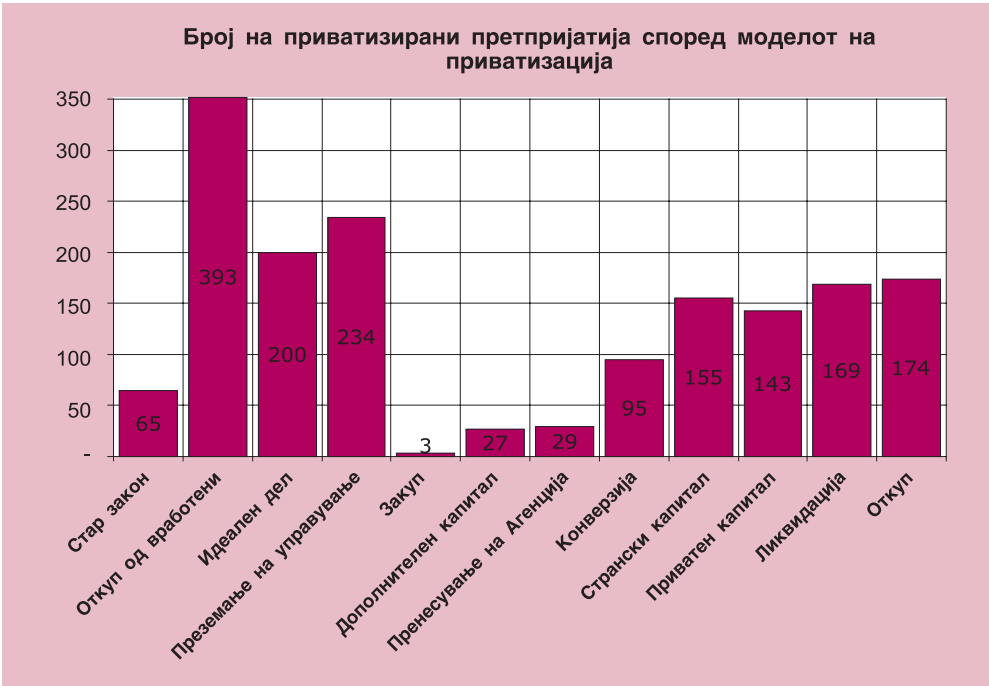
(EUR)

Сектор	Приватизирани	Во процес
Индустрија	1.473.774.000	17.635.539
Земјоделеие	201.173.820	10.013.480
Градежништво	120.124.967	4.750.073
Трговија	256.895.285	6.500.869
Транспорт и сообраќај	40.260.965	484.391
Финансии и услуги	115.069.317	531.569
Занаетчиство	24.639.230	184.065
Туризам	93.728.168	1.703.927
ВКУПНО	2.325.665.752	41.803.913

Број на приватизирани претпријатија според моделот на приватизација

Модел	Претпријатија	Вработени	Вредност (ЕУР)
Стар закон	65	11.522	58.528.096
Откуп од вработени	393	16.855	76.965.175
Идеален дел	200	25.904	326.129.029
Преземање на управување	234	71.075	704.681.194
Закуп	3	-	595.839
Дополнителен капитал	27	7.620	96.739.753
Пренесување на Агенција	29	14.962	145.654.379
Конверзија	95	25.725	327.847.697
Странски капитал	155	1.843	25.257.846
Приватен капитал	143	4.854	34.428.177
Ликвидација	169	1.089	58.138
Откуп	174	50.169	528.780.429
ВКУПНО	1.687	231.618	2.325.665.752

KRATKI VESTI

Makedonija je dobila kreditni rejting

Do kraja na avgust ove godine, Republika Makedonija konačno je dobila kreditni rejting koji treba da go izradi agencija "Standard and Poor's". Ministarstvo za finansije Nikola Popovski i predstavnik na UNDP u Makedoniji, Frode Mauring, potpisao dogovor o saradnji prema kojem UNDP za prvi kreditni rejting na državu će donirati 80.000 SAD dolara. "So izradom na kreditni rejting je ušla u novu fazu, u koju, najverovatno, trebaće mnogo porano da bidemo za da ne zavisimo samo od multilateralne finansijske institucije. Šta je moćno da pozajmujemo na svetskim pazarima na kapital, da se zadovoljavamo kada imamo potrebu, teško ili dugo. Tako je se nametnu i kamatne stope, a u isto vreme i investitori će moći odmah da ja znaju ekonomsku strukturu u zemlji" istakao ministar Popovski.

Prema Frode Mauring, pozitivni efekti će se manifestirati ne samo preko smanjenja na bankarske kamatne stope, već i preko ubrzanja ekonomskog rasta, smanjenja nezaposlenosti i povećanja broja direktnih stranih investicija u zemlju.

"Makedonija pokazuje stabilnost, koja utiče na strane investitore da imaju povoljnu klimu za investiranje. Se nadam da to će go vidati i u "Standard and Poor's" i da pozitivno će utiče na rejting", izjavio Mauring.

Pokraj "Standard and Poor's", kreditni rejting za Makedoniju od juna je počinje da izradi i agencija "Moody's", za što se obezbedilo donaciju od Projekta za germsku tehniku pomoć (GTZ).

"Merkator" zainteresiran za ulaz u Republiku Makedoniju

Sinxirot supermarketi "Merkator" u Sloveniji su zainteresirani za ulaz u zemlju, preko otvaranja prodavnice u centar u Skopju. Predsednik na Upravi na ova najveća slovenačka trgovačko-proizvodna kompanija, Zoran Janković, po srednjim so gradonačelnikom na Skopje, Risto Penov, i predsednik na Makedoniji, Branko Crvenkovski, izjavio da realizacija na nivou ideja im bile pokrenuti tri atraktivne lokacije u Skopju, među kojima se jedna novu vladu so koja je bidati precizirani site uslovi za ulaz na ova trgovačka kuća u Makedoniju. Dovoljno bidati ostvareni site preduslovi za ulaz na "Merkator" u zemlju, grad u ovom centru bi pošlo na kraju na godinu, ili idući proleće. U centru bi bile zaposleni oko 400 ljudi, a celokupna investicija bi iznosila oko 25 - 30 miliona evra, koliko što uobičajeno iznosi projekt od ovog tipa.

"Principi na radu na ova kompanija su 40% zastupljenost na slovenački proizvodi, 40% od domaćeg proizvodstva, a ostatak na proizvodite od inostranstva. So tek na vreme ovog odnosa moći da se izmeni u interes na domaćim proizvodima. Kako ilustracija, u Hrvatsku ušestvujemo samo so 20% od stoka u prodaju,

a hrvatskite proizvodi se zastapeni so 44%, izjavi Jankovi} po zavr{u-vawe na razgovorot so pretsedatelot na dr`avata.

Pro{talna sredba na guvernerot Qube Trpeski so bankarite

"Od osamostojuvaweto do denes, Republika Makedonija vo nekolku navrati be{e soo~ena so isklu~itelni predizvici, no uspeavme bankarskiot sistem da ne go zafati sistem-ska kriza, {to me pravi posebno gord,

bidej{i toa e retkost meju zemjite vo tranzicija", istakna pri svoeto zaminuvawe od ovaa funkcija guvernerot Qube Trpeski. Pokraj ova, kako posebni uspesi vo svojot mandat, prviot ~ovek na NBM gi potencira{e i odr`uvaweto niska i stabilna inflacija, kako i stabilnosta na nacionalnata valuta. "Makedonija ima zdrav bankarski sistem koj ja stekna doverbata na {teda~ite. Dokaz za toa e {to pri promenata na evrovalutite vo evro, dve tretini od zamenetite devizi ostanaa vo bankite", naglasi Trpeski. Ministerot za finansii, Nikola Popovski, oddavaj{i mu priznanie na Trpeski, gi istakna rezultate koi gi postigna Makedonija na planot na makroekonomskata stabilnost za {to NBM igrala klu~na uloga. Od imeto na bankarite, prigoden

govor odr`a prviot ~ovek na Ohridska banka, Najdenko Popovski, a pred prisutnite zboruva{e i {efot na Misijata na MMF za Makedonija, Franek Rozvadovski.

Zgolemeni kvoti za izvoz na makedonsko vino vo EU

Namesto 300 iljadi hektolitri, kolku {to iznesuva{e koncesijata za izvoz na vino od Makedonija na pazarot na Evropskata unija, ovaa godina izvoznata kvota e zgolemena za 95.000 hektolitri i iznesuva 395.000 hektolitri. Na{ata zemja na ve{e dadenite koncesii na EU na~elno gi dodade i koncesii koi proizleguvaat od Spogodbata za slobodna trgovija so Slovenija, so prethodno reducirani stavki, osven edna za koja e dodelena koncesija soglasno so tradicionalnata trgovija so novite zemji, so zgolemuwawe za izvoz na vino.

So ova, Republika Makedonija e prva zemja so koja EU gi zavr{i pregovorite za Protokolot za trgovija, koj vo isto vreme se pregovara i so drugite zemji od regionot. "Pregovorite, glavno, bea fokusirani na dimenzionirawe na trgovskata razmena so novite deset zemji~lenki na EU, pri {to akcent be{e staven na baraweto na Slovenija za zadr`uvawe na kvotite koi gi poseduva soglasno so Spogodbata za slobodna trgovija so na{ata zemja. So finiriawe na razgovorite se dojde do kompromisno re{enie, slovene~kite kvoti da se namalat za 50%, i toa vo delot na svinskoto, pile{koto meso, sokovite, dodeka trgovijata so drugite proizvodi otide do visinata na dogovorenite kvoti so EU. Zgolemuwawe na kvotata e dogovoreno samo kaj puterot, edinstveno od pri~ina {to nemame doma{no proizvodstvo na puter", objasnuva Sande Xambazovski, dr`aven sekretar za zemjodelstvo i lider na makedonskiot pregovara~ki tim so EU.

Najpozitivното od zavr{enite pregovori meju Makedonija i EU za regulirawe na pra{awata od me|usebnata trgovija e {to za na{ite proizvodi, posebno zemjodelskite i nivnite pre-rabotki, se otvara nov pove}e milionski pazar koj pretstavuva predizvik za podobar kvalitet, no i iznaolawe strategija za plasman na proizvedenoto. Od druga strana, novite zemji }e zna-at i pogolem vlez na proizvodi na makedonskiot pazar odnadvor, {to so sebe }e povle-e i pogolema konkurencija.

Kupuvaweto so lizing vo Makedonija se u{te e nerazvieno

Finansiskiот lizing vo Makedonija e vo nagoren trend, iako ne e na nivo kako vo drugite ponapredni tranzicijski zemji. Ova e konstatacijata na zamenik ministerot za finansii Dimko Kokarovski, po zavr{uvaweto na seminarot "Politika i obuka za razvoj na lizingot". Glavna prednost za podobruvawe na finansiskiот lizing e stimulativnosta na postojnata zakonska ramka. Taa opfa}a kupuvawe na podvi`en i nepodvi`en imot so lizing, a ovozmo`uva i sigurna naplata na podobruvawe i efiksna postapka za odzemawe na predmetot vo slu`aj na nepla}awe, istakna Kokarovski. Ministerstvoto za finansii dosega ima izdadeno dozvoli za finansiski lizing na {est trgovski dru{tva: "Elbis", "Fonko", "Euro-ling", "Login sistemi", "Makkar", i "Arkada Makedonija"

Ministerska konferencija za regionalna sorabotka vo turizmot na balkanski te zemji

So potpi{uvawe na t.n. Belgradski protokol za sorabotka vo oblata na turizmot, vo glavniот grad na Srbija i Crna Gora zavr{i ministerskata

konferencija za sorabotka vo turizmot na zemjite od Jugoisto-na Evropa, na koja u~estvuvaa 8 zemji: Turcija, Grcija, Srbija i Crna Gora, Makedonija, Bugarija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Albanija i Romanija. So potpi{uvawe na protokolot, ministrite za turizam se obvrzaa da izgotvat zaedni~ki turisti~ki proizvod od regionot na Jugoisto-na Evropa i zaedni~ki vozen red koj }e im go ponudat na turistite od treti zemji. Iako pretstojnite Olimpiski igri vo

Atina kako golem nastan se propu{teni od ovoj aspekt, postoi pozitivna politi~ka volja vo zemjite od Jugoisto-na Evropa za zaedni~ka sorabotka vo sferata na turizmot. Belgradskiот protokol, koj e vtor po red vakov zna-aen dokument po atinskiот memorandum potpi{an lani, treba da ja unapredi sorabotkata meju ovie zemji, da ja podobri i zgolemi turisti~kata ponuda {to e interes na site zemji poedine~no, no i na regionot voop{to.

"Makedonija e ~ekor ponapred vo sferata na turizmot", istakna makedonskiот minister za ekonomija, Stev-e Jakimovski, koj pred prisutnite ministri i odgovorni lica za turizmot na ovaa konferencija istakna deka minatata godina brojot na turisti e zgolemen za 20%, dodeka devizniот priliv od turisti~ki no}evawa e pogolem za 45,2%, pri {to e ostvaren rekorden devizen priliv od nad 56 milioni SAD dolari, najvisok vo poslednite 15 godini.

Novini na Pazarot na kapital vo pogled na pravi lata za kotacija na kompaniite

Komisijata za hartii od vrednost izgotvi nov registar na kompanii, takanare-eni javno poseduvani dru{tva koi treba da se najdat na kotacija na oficijalniot pazar na kapital. Za taa cel, taa napravi i nov pravilnik so zada-i, na-in i forma na izvestuvawe na potencijalnite investitori od strana na ovie javno poseduvani dru{tva. Toa, spored registarot na KHV, se kompaniite koi imaat najmalku eden milion evra kapital vo osnovnata glavina, najmalku 100 akcioneri, ili onie dru{tva {to izdale nova emisija na hartii od vrednost. Spored isti ot registar, toa se 188 kompanii od zemjata {to go ispolnuvaat uslovot za kotacija. Tie }e mora da se izlo`at na pazarot na kapital so sevkupna transparentnost od svoeto rabotewe, {to podrazbira tri, {est mese-ni i godi{ni izve{tai od finansiskoto rabotewe, kako i cenovno senzitivni informacii koi mo`at da vlijaat vrz pazarnata cena na nivnite akcii {to se nudat na prodaba na potencijalnite investitori.

Vedna{ po Komisijata za hartii od vrednost, reagira{e i Makedonskata berza koja, isto taka, gi smeni i gi zaostri kriteriumite za kotacija na Berzata, vo pogled na transparentnosta, so {to vo idnina niz mnogu posito sito }e se najdat firmite koi sakaat na legalen pazar da gi prodavaat svoite akcii i da pribiraat dopolnitelni sredstva za finansirawe, no i pazarno i javno da si ja procenuvaat svojata vrednost. Spored novite i izmeneti berzanski pravila za kotacija, spored direktorot za kotacija, Yvonko Popovski, mo`at da odat samo onie kompanii {to imaat najmalku dva miliona evra osnovna glavina (namesto dosega{nite minimum 500 iljadi evra). Pokraj toa, nivnata rasprostranetost na akcii mora da bide najmalku kaj 200 akcioneri i toa 25 namesto dosega{nite 30% od akciiite.

Isto taka, i Berzata ja zasiluva transparentnosta na kotiranite dru{tva so zadol`itelen kvartalen bilans na uspeh od raboteweto. Tie kompanii mora da objavat i dividenden kalendar, odnosno presek na datumot do koga se presmetuva dividenda na akciiite i vo rok od tri meseci mora da istrguvaat barem 0,3% od vkupniot broj akcii, vkluvaj{i gi tuka i bloktransakciiite.

So novite izmeneti pravila za kotacija, i pokraj zavr{uvaweto na zadol`itelната kotacija na krajot na godinata, se o-ekuva na oficijalniot pazar da se pojavat mnogu uspe{ni i renomirani kompanii koi }e stanat interesni za investorskata javnost. Meju niv, prvenstveno se o-ekuva pojavuvaweto na Kjubi "Makedonija", "Fer{ped", hotelot "Metropol" od Ohrid, "Elektrometal" - Skopje, Medicinska plastika - Tetovo, Tutunska banka, "Sloboda" - Ohrid, "Hartija" - Ko-ani i drugi kompanii koi mo`at da navle-at seriozni investitori i trgovawa na pazarot na kapital

Ministerot za finansii na godi{niot sostanok na Holandskata konstituenca na MMF i Svetskata banka

Delegacija na Ministerstvoto za finansii, predvodena od ministerot za finansii Nikola Popovski, preстоjuva{e vo Sarajevo na redovniot

godi{en sostanok na zemjite~lenki na Holandskata konstituenca na Svetska banka i Mejunarodniot monetaren fond. Za vreme na prestojojto vo Saraevo, ministerot Popovski se sretna so negoviot holandski kolega Gerit Zalm, ministerot za razvoj i sorabotka na Holandija, Agnes van Arden, kako i so izvr{nite direktori na Svetska banka i MMF za Makedonija: Ed Melkert i @eroen Kremers. Pritoa, Melkert i Kremers gi prezentiraa aktivnostite i tekovnite slu~uvawa vo na{ata konstituenca, a eksperti od MMF i Svetska banka govorea za zgolemuwaweto na kreditniot potencijal na ekonomiiite vo tranzicija, za javnite investicii i fiskalnata politika vo programite na MMF, kako i za politikite na pazarot na trud, namaluwaweto na siroma{tijata i odr`livioto razvoj.

Petar Go{ev i oficijalno nov guverner na NBRM

Vo svojata prva izjava kako guverner na Narodnata banka na Republika

Makedonija, m-r Petar Go{ev najavi prodol`uvawe na dosega{nata politika na niska inflacija i stabilen, no realen kurs na denarot. "Stabilnosta i realnosta na devizniot kurs }e bide dolgoro~na politika na Narodnata banka, nezavisno od toa, koj devizen re`im bi se primenil" izjavi Go{ev. Spored nego, postoi prostor za unapreduvawe na monetarnata vlast so cel taa da gi stigne kapacitetot, kompetentnosta i analiti~nosta na narodnite banki od razvienite zemji. Novina vo rabotata }e bidat i redovnite sredbi na guvernerot so premierot i so ministerot za finansii.

Pogolema transparentnost za {tednite vlogovi

Site grajani vo zemjawa koi imaat sopstveni za{tedi vo denari ili devizi, a sakaat ovie pari, kone~no, da gi izvadat od pod pernica i da gi vlo`at vo banka, otsega }e mo`at mnogu polesno da re{avaat vo koja od bankarskite institucii vo zemjawa da gi deponiraat svoje sredstva, osobeno dokolku ona {to najmnogu gi interesira e visinata na kamatnite stapki {to gi pla}aat bankite na grajanskite depoziti. Imeno, od pred izvesno vreme, na Internet-stranicata na Ministerstvoto za finansii - www.finance.gov.mk, se objavuva pregled na kamatnite stapki na denarskite i deviznite {tedni vlogovi na fizi~kite lica vo site komercijalni banki vo zemjawa, i toa spored valutite i ro~nosta. Podatocite za kamatite do ministerstvoto za finansii gi dostavuvaaat samite banki, a tie se a`urirani na dnevna osnova, pri {to podle`at na promeni, soglasno so delovната politika na bankite. Celta na vakvoto objavuvawe na pasivnite kamati na edno mesto e poednostavuvawe na odlukata za deponirawe na slobodnite pari na grajanite, a so toa i stimulirawe na {tedeweto.

Vo 2003 godina, 97.5 milioni SAD dolari stranski investicii

Stranskite direktni investicii vo na{ata zemja minatata godina iznesuvaa 97.5 milioni SAD dolari, so op{ti Narodnata banka na Makedonija. Iako stanuva zbor za skromna suma, podatocite na NBM poka`uvaat deka istata e za 20,4% pavisoka vo sporedba so prethodnata godina. Spored NBM, najgolem del od investiciite poteknuvaat od Kralstvoto Holandija (od kade doajaat 31.6 milioni dolari), potoa od [vajcarija (13.6 milioni dolari), Bugarija (9.3 milioni dolari), kako i od mejunardnite finansiski organizacii (8.5 milioni dolari).

Kolku za sporedba, minatata godina vo Hrvatska bea vlo`eni 1.7 milijardi SAD dolari. Spored hrvatskite mediumi, povikuvaj{i se na podatocite na tamo{nata Centralna banka, od vkupniot iznos stranski investicii, najgolemiot del, ili 40% (670,3 milioni dolari) e ostvaren vrz osnova na zadr`anata, odnosno reinvestirana dobivka. Minatata godina vo pogled na SDI vo Hrvatska e rekordna, pred se kako rezultat na prodabata na 25% od INA na ugarskata kompanija MOL, za 505 milioni dolari.

Makedonskite zemjodelci }e proizveduvat so izraelska tehnologija

Delegacija na izraelskata kompanija "Agrouni fud", se sretna so zemjodelcite i prerabotuvaite od Pelagonija, po {to be{e ostvorena i sredba so ministrite za zemjodelie i ekonomija, Slavko Petrov i Stev-e Jakimovski. Vo po-etokot, "Agrouni fud" planira da investira vo gradinarski kulturi, pri {to izraelcite najmnogu se zainteresirani za investirawe vo

proizvodstvo na piper, domat, kras-tavica i morkov. Izraelskata kompanija }e obezbedi potrebni semenski materijali, tehnologija za proizvodstvo, struna pomo{ i sistem za navodnuvawe "kapka po kapka". Pri-toa }e go kreditira celoto proizvodstvo so godi{na kamata od 2,75%. Isplatata }e se vr{i so otkup na celata produkcija od prva i vtora klasa, a za prerabotuvawe }e bidat anga`irani makedonskite kapacite-ti. Ova e vtora izraelsko-makedoska sorabotka vo oblata na zemjodelieto, pri {to inicijativata vredna 500 iljadi evra }e startuva so opitni parceli.

Podeleno zlatoto na porane{na SFRJ

Na sostanokot na zemjite nasledni--ki vo Zagreb, dogovorena e podelbata na jugoslovenskoto zlato. Jugoslavija ima vkupno 8 i pol toni zlato {to se nao|aat vo [vajcarski i Francuski banki. Makedonija, i od ovoj imot dobiva 7,5%, spored formulata za podelba utvrdena od MMF. Najgolem del od imotot na porane{na SFRJ i pripa|a na Srbija i Crna Gora - 38%, Hrvatska dobiva 23%, Slovenija 16%, Bosna 15,5% i Makedonija 7,5%. Denovive stapi na sila i spogodbata za sukcesija na imotot na SFRJ, otkako nea ja potpi{aa i ratifikuvaa site pet zemji nasledni--ki.

Sledniot sostanok za sukcesija e vo Skopje na krajot od ovoj mesec.

Predmet na podelba je bidat 220 milioni dolari, pari {to SFRJ gi ima na smetki vo evropski banki. Od ovie sredstva na Republika Makedonija je i pripadnat 16,5 milioni dolari. Najgolem problem vo podelbata na imotot i natamu se parite {to se vlo`eni vo me{oviti banki.

Ladna valavnica i Polukonti so nov sopstvenik

Grupacijata LNM, odnosno kompanijata Mital otkupi 44,5% od Ladna valavnica i 56,8% od Polukonti so {to stana sopstvenik na ovie dva pogona. I za dvata pogona, Mital na Balkan stil mu plati po 16,70 denari za akcija, odnosno vkupno 4 milioni i 190.000 evra. Prethodno, za da stigne do upravuvajkiot paket od 51% vo Ladna valavnica, Mital kupi 6% od akciite koi se naojaa vo sopstvenost na rabotnicite. So toa, za vkupniot

vlez vo Ladna valavnica i Polukonti, Mital dosega plati skoro 5,5 milioni evra. Do zavr{uvawe na celata operacija i imenuvawe na novo rakovodstvo, so proektot li~no je upravuvajdi not Narendra [audri. Spored najavite na novi ot sopstvenik, se o~ekuva otpo~nuvawe so rabota do krajot na ovoj mesec.

Se podobruva sigurnosta na bankarskiot sistem

Zgolemuvaawe na sigurnosta na bankarskiot sistem vo zemjava, e generalen zaklu~ok koj mo`e da se izvede od izve{tajot za bankarskata supervizija na Narodna banka na Makedonija za 2003 godina. Spored KAMELS sumarniot rejting na bankite, {to sekoja godina go izgotvuva Centralnata banka, prv pat vo istorijata na supervizijata edna od makedonskite banki dobi ocenka edinica, {to zna~i najgolema sigurnost, odnosno najmala rizi~nost za vlo`uvajite. Vo izminatite godini nitu edna banka ja nema{e zaslu`eno ovaa ocenka od monetarnite vlasti. Pet banki na krajot na 2003 godina uspeale da se izborat za ocenkata dvojka, {to e za edna banka pomalku vo sporedba so 2002 godina. Brojot na banki so rejting trojka se zgolemil od tri banki vo 2002 na sedum vo minatata godina. Za smetka na toa, se namaluva brojot na banki {to ja dobie pretposlednata ocenka - ~etvorka, koja zna~i deka bankata ima neakakvi te{kotii vo raboteweto. Taka, vo 2002 godina ~etvorka imale osum banki, a lani nivniot broj e sveden na ~etiri. Sepak, i vo 2003 postojat dve banki so najlo{ata ocenka - petka, koi se smetaat za problemati~ni banki, isto kolku i vo 2002 godina.

"Kaj edna od ovie banki vo tekot na 2003 godina be{e imenuvan privremen upravnik, a vo mart godinava vrz nea e vovedena steajna postapka. Sostojbata kaj drugata banka, pak, koja e oceneta so petka, kako rezultat na merkite prezemeni od NBM i naporite vlo`eni od rakovodstvoto na samata banka, poka`uva znaci na stabilizirawe", tvrdet vo NBM.

Vo 2003 godina e podoben i rejtingot na {tedilnicite, odnosno zgolemen e brojot so ocenka dvojka, a namalen e na onie so trojka i ~etvorka.

KRAJOT NA EVTINITE PARI

Kamatnite stapki vo Soedinetite Amerikanski Dr`avi naskoro }e mora da se zgolemat, na ist na~in kako {to toa ve}e se slu~i vo Anglija i Avstralijs

Nikoga{ ne bilo tolku evtino i tolku lesno da se dobijati pari. Prose~nite kratkoro~ni kamatni stapki vo Amerika, Japonija i Evropa se na najnisko zabele`ano nivo dosega - na golemo zadovolstvo na doma}instvata i firmite koi zema zaemi vo izobilstvo. Kako rezultat na stravat od deflacija, Bankata za federalni rezervi na SAD, zaedno so drugite centralni banki gi namalija kamatnite stapki po pukaweto na berzanskiot "balon" vo 2000 godina. No, svetskata ekonomija sega izgleda mnogu podobro od pred edna godina, pa ottuka i pra{aweto zo{to? se potrebni tolku niski kamatni stapki?

Postojat mnogu znaci deka inflacijata povtorno raste. Vo mart, stapkata na osnovnata inflacija (core inflation - inflacija koja ja iskluuva energijata i hranata) vo SAD neo~ekuvano se zgolemi na 1,6% od niskoto nivo od 1,1% koe go ima{e vo januari.

Finansiskite pazari o~ekuvaat Fed, ova leto, da po~ne da gi zgolemuva kamatnite stapki. Mejutoa, odredeni oficijalni lica od Fed sepa smetaat deka treba da po~ekaat dodeka inflacijata (CPI) samata ne se zgolemi.

Paralelno so zakrepnuvaweto na ekonomijata na Japonija, nejzinite deflatorni pritisoci popu{tija: do fevruari, potro{uva~kite ceni pove}e ne se namaluvaa, a cenite na proizvoditelite se zgolemija prvpot po re~isi ~etiri godini. Vo evrozonata, inflacijata povtorno po~na da se zgolemuva. Vo Kina, koja pred ne{to pove}e od edna godina strada{e od deflacija, inflacijata se zgolemi na 3%, a do krajot na godinata golem broj ekonomisti o~ekuvaat da nadmine 5%. Kina sega izvezuva inflacija namesto deflacija, bidej}i nej-

ziniot brz porast (oficijalno 10% vo tekot na izminatava godina) i nezaisitnata pobaruva~ka za surovini dovede do zgolemuwawe na cenite na stokite vo celiot svet.

Navistina, celata svetska ekonomija izgleda mnogu "po`ivo". Globalniot prose~en porast na BDP iznesuva{e re~isi 6% na godi{no nivo vo vtorata polovina od 2003 godina, {to e najbrzo tempo po 1999 godina. Mejunarodniot monetaren fond go revidira{e proektiraniot porast za ova godina, zgolemuvaj}i go na robustni 4,6%. Vo Amerika, potro{uva~ite prodol`uvaat da tro{at slobodno kako i sekoga{, pri {to maloprodabata se zgolemi za 9% vo prviot kvartal. Isto taka, golemiot porast na vrabotenosta vo mart mo`e da zna~i deka firmite kone~no zapo~nuvaat da otvoraat novi rabotni mesta. Sepak, vo sega{oto zakrepnuwawe na ekonomijata otvoreni se pomalku rabotni mesta, otkolku {to se otvorijsa vo koe bilo drugo zakrepnuwawe od 1930 godina navamu. I pokraj toa, se ~ini deka deflacijata pove}e ne e seriozen rizik, se veli vo izjavata na Alen Grinspen (pretsedatelot na Bankata za federalni rezervi), dadena pred Kongresot. [ansite za zgolemuwawe na inflacijata vo SAD sega se verojatno pogolemi.

Znak za uspeh

Dokolku e taka, namaluvaweto na globalnata stapka na inflacija mo`ebi e pred kraj. Pred re~isi 25 godini, koga inflacijata vo SAD be{e dvocifrena, Pol Folker, prethodnikot na Grinspen, go objavi svojot "specijalitet na sabotnata ve~er", paketmerki za "skrotuvawe" na inflacijata. Toa be{e klu~en moment i inflacijata naskoro potoa povtorno se zgolemi. Dali pretstoi u{te edna

presvrtnica vo svetskata inflacija, no vo sprotiven pravec?

Povisokata inflacija e tokmu toa {to Fed i Bankata na Japonija se obiduvaa da go postignat minatata godina. Na po~etokot na ovaa godina, prose~nata core inflacija vo ekonomite od G7 iznesuva{e samo 1% - premnogu nisko za uteha. Pove}eto centralni banki bi preferirale stapka na inflacija blizu do 2%. No, ~ekajte. Zarem inflacijata ne e lo{a?

Ne sekoga{. Malku povisoka inflacija sega bi zna~elo za{tita od nadolnata spirala na cenite, {to mo`e da bide u{te po{tetno otkolku nagornata spirala. Osven toa, malku e verojatno deka inflacijata opasno }e izleze od kontrola bidej{i najrazvijenite ekonomii se u{te imaat golem neiskoristen proizvodstven kapacitet i nevrabotenost. Vo Amerika, blagodarenie na brzoto zgolemuвање na produktivnosta i umerenoto zgolemuвање na platite, edine~nata cena na rabotnata sila se nama-

luva. Vi{okot kapacitet vo globalni ramki, isto taka }e prodol`i da im "te`i" na cenite na proizvedenite stoki. Spored toa, prerano e da se stravuva od nova era na visoka inflacija.

Od druga strana, pozicijata na Fed na nejziniot posleden sostanok za politikite - deka mo`e da si dozvoli "da po~eka pred da ja odstrani fleksibilnosta na nejzinite politiki" - sega se ~ini samozadovolna. Duri i bez mo`nosta za neposredna zakana od inflacija, vreme e Fed da po~ne da gi zgolemuva kamatnite stapki. Mnogumina tvrdat deka nema potreba Fed da ja zategne monetarnata politika se dodeka ne se namali prekursniot kapacitet vo SAD. Navisti-na, takvata recesija vo ekonomijata e pri~ina zo{to politikite treba da bidat prili~no labavi. No, spored neкои merki, monetarnite uslovi sega se najlabavi od sredinata na 1970-te koga inflacijata zapo~na da raste. Taka, duri i so zgolemuвање na kamatnite stapki, monetarnata politika se u{te bi bila mnogu labava.

Ne spomnuvajte go zborot { to po~nuva so "o"

Finansiskite pazari o~ekuvaat Fed, ova leto, da po~ne da gi zgolemuva kamatnite stapki. Me|utoa, odredeni oficijalni lica od Fed se pak smetaat deka treba da po~ekaat dodeka inflacijata (CPI) samata ne se zgolemi. Toa bi bila gre{ka. Likvidnosta koja ja "ispumpuva" Fed vo najgolem del "istekuva" vo cenite na sredstvata namesto vo konvencionalna inflacija, a toa mo`e da bide isto tolku opasno. Vo celiot svet, evtinite pari pottiknaa prekuverno zemawe zaemi i {pekulirawe so nedvi`nosti i obvrznici. Potro{uva~ite se optovaruvaaat sebesi so pogolemi hipoteke i zaemi za avtomobili. Cenite na stanovite bea dovedeni do rekordno visoki nivoa vo odnos na dohodite i stanarinite vo golem broj zemji, vku~uvaj}i gi SAD, Velika Britanija, Avstralija i [panija. Natrupuvaweto na dolgot gi pravi ekonomiiite podlo`ni na naglo opa|awe na cenite na domovite ili na zgolemuvawe na kamatnite stapki. Zagri`enosta okolu toa be{e edna od pri~inite poradi koja Bankata na Anglija i Bankata za rezervi na Avstralija neodamna gi zgolemija kamatnite stapki.

Super-labavata monetarna politika na SAD doveduva do sozdavawe potencijalni "baloni" vo stranstvo i vo zemjata. [pekulatorite vo celiot

svet zemaat na zaem evtini dolari i gi investiraat sredstvata vo obvrznici so povisok prinos vo Brazil ili Ju`noafrikanskata Republika, ili pak vo imot vo [angaj. Vo Azija, golemata devizna intervencija od centralnite banki za odr`uvawe na cenite na nivnite valuti na nisko nivo vo odnos na dolarot dovede do toa ekonomiiite da bidat preplaveni so likvidnost. Tokmu zatoa, inflacijata niz cela Azija raste. O~iglednoto re{enie za ovie vladi e da dozvolat cenata na nivnite valuti da se zgolemi. Dodeka ne go storat toa, distorzivnite efekti na super-labavata monetarna politika na SAD }e se zgolemuvaat vo celiot svet.

Vreme e Fed malku da go zatvori ventilot. Skromното zgolemuvawe na kamatnite stapki sega mo`e da go namali ekonomskiost rast na kratok rok. Me|utoa, kolku podolgo Fed gi ostavi kamatnite stapki na ova nisko nivo, tolku e pogolem rizikot deka natamo{oto branuvawe na cenite na sredstvata i dolgot, da predizvika "krah" vo idnina. Dokolku se slu~i toa, toga{ sega{ nata niska stapka na inflacija vo SAD bi mo`ela da se pretvori vo opasna deflacija - tokmu ona {to Fed se obiduva da go izbegne.

Prezemenno od:
"The Economist", april 24, 2004

PRO {IRUVAWETO NA EU: EFEKTITE VRZ PAZAROT NA RABOTNA SILA VO IDNITE ZEMJI ^LENKI NA EU

Za~lenuvaweto vo EU }e dovede do intenzivno restruktuirawe na ekonomiiite na centralno-isto~nite zemji so zgolemeno otpu{tawe na rabotnici od odredeni sektori i sozdavawe na novi rabotni mesta vo sektorite koi bele`at rast. Ottamu, vo periodot pred za~lenuvawe vo EU glaven akcent treba da se stavi na politikite za stimulirawe i neograni~uvawe na vnatre-sektorskata i regionalnata mobilnost na rabotnicite

Voved

Pri politi~ko-ekonomska evaluacija na pro{iruvawe na Evropskata unija kon istok prioritet se dava na efektite od ovoj proces vrz pazarot na rabotna sila. Ova poradi faktot {to novoto nivo na plati i nevrabotenost koi }e proizlezat od pro{iruvaweto direktno }e vlijae vrz socijalnata blagosostojba kako vo novite, taka i vo ve}e integriranite ~lenki na EU. A, socijalnata sigurnost i stabilnost e zna~aen faktor na politi~kata stabilnost na zemjite od Centralna i Isto~na Evropa (CIE).

Belke i Hebler (2001) gi analiziraat makroekonomskite performansi i izborot na instituciite na pazarot na rabotna sila vo kandidatite za ~lenstvo vo EU me}u zemjite na CIE od 1989 godina navamu i, interesno, voo~uvaat neкои zna~ajni sli~nosti so pazarite na rabotna sila vo kontinentalna Evropa. Imeno, institucionalnata postavenost na pazarite na rabotna sila vo neкои od zemjite na CIE (pred s# vo Polska, ^e{ka i Ungarija) e mnogu pobliska do kontinentalno-Evropskata otkolku do Anglo-Amerikanskata ("vraboti i otpu{ti") priroda. Poimot institucii na pazarot na rabotna sila, ovde, se defini~ra vo po{iroka smisla na zborot, odnosno se odnesuva na minimalnata plata, zakonskata za{tita na vrabotenite, kolektivното dogovarawe, nadle`nite institucii za sproveduvawe na politikata na vrabotuvawe i sli~no.

Poradi sega{nite 'problemi' vo oblasta na pazarite na rabotna sila vo EU s# poprisutna i po`estoka e javnata debata okolu pri~inite za ovie problemi. Poslednava decenija vo ekonomskata literatura s# pove}e vnimanie se posvetuva na eden faktor t.n. histereza na nevrabotenosta - pojava kade privremeni {okovi imaat permanentno ili semi-permanentno vlijanie vrz sostojbite, vo ovoj slu~aj, na pazarot na rabotna sila (pr. vo Blanchard and Katz, 1997). Taka, pri analiza na dinamikata na pazarot na rabotna sila vo Zapadna Evropa naj~esto se poaja tokmu od opstojuvaweto na {okovite predizvikani od instituciite koi deluvaat na ovoj pazar. Poradi toa {to prikluvaweto kon EU zna~i i pri fa}awe na instituciite na pazarot na rabotna sila koi postojat vo Unijata od strana na novite ~lenki, pra}aweto na histerezata stannuva s# poznajno pra}awe za zemjite od CIE (Boeri, Burda and Köllö, 1998).

d-r Dimko Kokaroski
e Zamenik minister za finansii na Republika Makedonija. Roden e vo Varo{, Prilep. Diplomiral na Ekonomskiot fakultet vo Skopje, kade gi zavr{uva i postdiplomskite studii od oblasta na monetarno kreditnite problemi. Doktorskata disertacija od oblasta na monetarnite finansii ja odbranil na Ekonomskiot fakultet vo Prilep vo 1992 godina. Karierata ja zapo~nuva na Ekonomskiot fakultet vo Prilep kako pomlad asistent, pri {to od 1998 godina e izbran za redoven profesor po predmetite Monetarna ekonomija, Devizen sistem i Devizno rabotewe. Pokraj ova, gi izvr{uval i funkciiite: Prodekan na Ekonomskiot fakultet vo Prilep, Rektor na Univerzitetot "Sv. Kliment Ohridski" vo Bitola, ~len na Sovetot na NBRM, pretsedava~ na Sovetot na nadvorenice ~lenovi, {ef na Katedrata za ekonomija i razvoj. Avtor e na pove}e od 50 nau~ni i stru~ni trudovi od oblasta na finansiiite.

Analizite uka`uvaat i na drugi sli~nosti pomeju pazarot na rabotna sila vo zemjite na CIE i vo EU poradi koi mo`e da se zaklu~i deka istite se dominantno od zapadno-evropski tip. Taka na primer, prilagoduvaeto kon ekonomskite ciklusi i promeni glavno se odviva preku stapkata na participacija, odnosno odlukata dali da se u-estvuva na pazarot na rabotna sila ili da se bide neaktiven, dodeka pak platite poka`uvaat niska fleksibilnost vo prilagoduvaeto. Nivoto na nevrabotenost, kako i vidot na regionalnite dispariteti, isto taka, se sli~ni kako vo Zapadna Evropa. Tokmu poradi golemata sli~nost, pro{iruvaweto na Evropa nema da gi donese potencijalnite beneficii za "novata Evropa" preku sozdavawe na konkurencija na razli~ni institucii vo koja }e pobedat i prevladaat najoptimalnite.

Poglavjeto za socijalnata politika na EU opfa}a 12 paragrafi koi se odnesuvaat na pra{awa na liberalnosta, zanimawe i plati, podobruvawe na `ivotniot standard, socijalna za{tita, sloboda na koalicirawe i dogovarawe za plati, stru~no obrazovanie, ednakov tretman na dvata pola, informacii, sorabotka pomeju rabotnicite, zdravstvena za{tita i sigurnost na rabotno mesto, za{tita na deca i mladi lica, kako i na lica so posebni potrebi

Sepak, razliki postojat vo nekolku sferi. Tie se najizrazenivo sferata na za{tita na rabotnicite vo slu~aj na nezakonsko otpu{tawe, razlikite vo istoriskite pati{ta na razvoj na ovie dve grupi na zemji {to }e vlijae i vrz idniot razvoj i sli~no, poradi {to vo zemjite na CIE postoi poizrazena potreba za zgolemuvawe na fleksibilnosta na pazarot na rabotna sila.

Republika Makedonija neodamna podnese kandidatura za ~lenstvo vo EU. Poradi toa, bi bilo dobro da nau~ime od iskustvoto na onie tranzicioni

zemji koi vo april 2004 godina stanaa ramnopravni ~lenki na Unijata.

[to zna~i pri fa}aweto na instituciite na pazarot na rabotna sila vo EU za novite ~lenki?

Insituciite koi postojat vo EU na ovoj pazaren segment se postaveni so Acquis Communautaire, zedni~kiot zakon na EU. Pritoa, spored Belke i Hebler (2001) instituciite na Acquis glavno se motivirani od sociopoliti~ki elementi, a ne od politikata na vrabotuvawe. Tokmu poradi toa, mo{ne interesno e da vidime kakvi efekti vrz vrabotenosta vo zemjite na CIE }e predizvika pri fa}aweto na neodamna dizajniranata socijalna politika na EU.

Poglavjeto za socijalnata politika na EU opfa}a 12 paragrafi koi se odnesuvaat na pra{awa na liberalnosta, zanimawe i plati, podobruvawe na `ivotniot standard, socijalna za{tita, sloboda na koalicirawe i dogovarawe za plati, stru~no obrazovanie, ednakov tretman na dvata pola, informacii, sorabotka pomeju rabotnicite, zdravstvena za{tita i sigurnost na rabotno mesto, za{tita na deca i mladi lica, kako i na lica so posebni potrebi. Principite na "Socijalното poglavje" zemjite od EU mora da gi primenat samo vo onie oblasti koi se vo nadle`nost na zadnicata, a vo ostanatite oblasti sekoja zemja mo`e da izbira dali istite }e gi preto~i vo nacionalното zakonodavstvo ili ne. Potpi{uvaweto na "Socijalното poglavje" e edno od osnovnite pretpostavki za ~lenstvo vo EU.

Definiraweto na "socijalnata dimenzija" na EU naj-esto ja opfa}a oblasta na:

- sistem na beneficii za lu{eto na koi im e potrebna pomo{ finansiran preku danoci;

- sistem na socijalna sigurnost (penziska zaštita, nevработenost, zdravstvena zaštita i zaštita pri povreda) finansiran preko danoci ili pridonesi;

- zakonodavna ramka za korporacije so koja na rabotnicite im se garantira učestvo vo odlučuvaweto;

- sistem na interregionalna redistribucija na dohod zaradi izednāuvawe na životnite uslovi niz Evropa.

Spored ova, socijalnata dimenzija na EU mo'e da se objasni so terminot "politika na socijalna kohezija".

Politikata na socijalna kohezija naj-esto se "brani" preko objasnuvaweto deka razvojnite mo'nosti bi bile popozitivni vo uslovi na pohomogeni evropski pazari na rabotna sila. Istovremeno, zaedni-kata socijalna politika na novata EU je gi eliminira distorziite koi bi mo'e le da se javat kako rezultat na "socijalen damping". Privrzanicite na ovaa "teorija" na socijalen damping smetaat deka zemjite so nisko nivo na socijalna zaštita imaat komparativna prednost pred drugite poradi poniskite trošoci za rabotna sila. Vo toj slu-aj, poradi konkurencijata od evtini proizvodi i trudo-intenzivni proizvodi i verojatniot odliv na kapitalot kon CIE, i ostanatite zemji je bidat prinudeni da ja namalat socijalnata zaštita za da ostanat konkurentni. Neizbežno, rezultat na socijalniot damping je bide nadolno prilagoduвање odnosno nadolna harmonizacija na socijalnite standardi. Privrzanicite na homogeniот socijalen sistem isto taka sporat deka poradi mejunarodnata otvorenost na pazarite na proizvodni faktori socijalnata politika mo'e da bide efikasna samo ako se vodi na supranacionalno nivo.

Sprotivnite argumenti poaļaat od prednostite na konkurencijata pomeļu razli-nite socijalni sistemi koi vo uslovi na kartelizirani pazari na

dobra i proizvodni faktori je im ovozmoat na zemjite od CIE pribliuvawe kon rastot vo sega{nite ~lenki na EU preko koristewe na specifi-nite lokalni prednosti. Pri-toa, poniskata cena na faktorot trud vo CIE poradi poniskata socijalna zaštita ne pretstavuva damping bidejji cenata e postavena na realna osnova, na primer poniski dopolnitelni trošoci za rabotna sila nadvor od platata (pr. regres za godi{en odmor, nadomestok za patuvawe do i od rabotno mesto, ishrana na vraboteni i sl.).

"Posiroma{nite" zemji od Unijata smetaat deka so pro{iruvaweto je gi izgubat lokalnite prednosti i poradi toa se zalagaat i lobiraat za posilna socijalna kohezija. No, Belke i Hebler (2001) zaklu-uvaa deka nemo'nosta socijalnata politika da se koristi kako parametar za efikasna konkurencija pomeļu ~lenkite na EU je dovede do zagubi vo blagosostojbata na grajanite na EU koi najverojatno je bidat izrazeni preko porast na

Nikiča Mojsoska

e diplomiran ekonomist - nasoka Op{ta ekonomija, otek Mejunarodni odnosi. Vo Ministerstvoto za finansii raboti poveje od edna godina, najprvo vo Sektorot za trezor, a potoa kako Na-alnik na oddelenie vo Kabinetot na ministerot za finansii. Vo momentov raboti kako pomo{nik na Rakovoditelot na Sektor za makroekonomska i razvojna politika na nacionalnata ekonomija. U-estvuvala na poveje seminari vo zemjata i stranstvo. Od septemvri, 2001 godina, taa e na doktorski studii po Ekonomija na "Staffordshire University Business School", Velika Britanija. Odli-no go vladee angliskiot jazik, a go izu-uva i francuskiot.

nevrabotenosta. Spored Burda (1998), Socijalno poglavje na EU mo`e da predizvika seriozni rigidnosti na pazarot na rabotna sila bidej`i vrabotenite "insajderi" od "bogatite" ~lenki na EU gi {titi od konkurencijata od rabotnicite vo "posiroma{nite" zemji od EU. Po ovaa logika, ako ja uva`ime ovaa cini~na kritika, prikluvaweto kon EU na zemjite od CIE }e zna~i prenesuvawe na rigidnostite na pazarot na rabotna sila kon ovie posiroma{nite zemji koi se trudat da fatat prikluk, a koi imaat pokonkurentna proizvodna sredina poradi poniskite tro{oci za rabotna sila i poniski ot`ivoten standard. Toa }e predizvika opstuvawe na povi{okata nevrabotenost vo ovie zemji vo eden podolg period po prikluvaweto kon EU. Istovremeno, }e se namali atraktivnosta na centralno-isto~nite zemji za stranski direktni investicii (SDI) i nivnata konkurentnost na Zaedni~kiot pazar.

Spored Burda (1998), Socijalno poglavje na EU mo`e da predizvika seriozni rigidnosti na pazarot na rabotna sila bidej`i vrabotenite "insajderi" od "bogatite" ~lenki na EU gi {titi od konkurencijata od rabotnicite vo "posiroma{nite" zemji od EU

Analizata na Boeri, Burda i Köllö (1998) na instituciite na pazarot na rabotna sila vo zemjite na CIE uka`uva deka istite ve`e se vo golema merka modelirani spored primerot na kontinentalna Evropa. Ova mo`e da se objasni kako napor na centralno-isto~nite zemji da steknat profil sli~en na EU vo tek na procesot na pribli`uvawe kon EU {to bi im ovozmo`ilo pogolema pregovara~ka mo}. Sепак, pri reformiraweto i unapreduvaweto na ovie institucii vlijanie imaат i doma{nite ekonomski i politi~ki faktori. Zatoa mo`e da se ka`e deka inicijalniот impuls за institucionalna reforma be`e doma-

{en i populisti~ki, dodeka пак dopolnitelniот извор на inspiracija за utvrduvawe na krajnata arhitektura be`e nadvore{en i toa zapadno-evropski. A zadol`itelnoto prifa`awe na Acquis pred asocijacijata vo EU ostava malku prostor za diskusija vo vrska so soдр`inata i pristapot kon reformite.

Pro{irenata Evropska socijalna unija vo forma na zaedni~ki pravila protiv otpu`tawe od rabota, harmonizacija na minimalnata plata, i sli~no, verojatno }e predizvika dopolnitelna nevrabotenost vo prviот period na za~lenuvaweto vo zemjite od CIE koi sega imaат nizok socijalen standard. Harmonizacijata na minimalnata plata i pottiknuvaweto na centralno-isto~nite zemji da vodat politika na visoki plati treba da spre~at pogolema migracija na rabotnici od novite "periferni" zemji kon "centarot". Taka na primer, vo vtorata polovina na 2002 godina platite vo javnata administracija vo Ungarija beа nominalno zgolemeni za 28% i 13% vo privatniот sektor bez pritoa rastot na platite da bide povrzan so rast na produktivnosta. Vo po~etokot na 2003 godina platite beа dopolnitelno zgolemeni za 25% vo javniот sektor i 9% vo privatniот. Stapkata na inflacija vo 2002 godina iznesuva`e 5,3%, a proektirana-tra stapka za 2003 godina iznesuva 4,6% (The Economist, 2003). I relativno visokata (finansiska) poddr`ka na EU zaradi poddr`uvawe na naporite za konvergencija na zemjite od CIE kon Unijata, indirektno be`e naso~ena kon politikata na vrabotuvawe i spre~uvawe na migracijata.

Ottuka, postoi mo`nost prenesuvaweto na zakonodavstvoto i slu~ajnoto pravo na EU da go zabavi ekonomskiот razvoj na zemjite od CIE i da gi zgolemi nivnite stapki na nevrabotenost. Pritoа, poradi toa {to pravilata na EU se konstruirani za potrebite na "bogati" ekonomii so ekstenzivni sistemi na socijalna za`tita,

"izvozlivosta" na pravilata kon zemjite vo razvoje niska. Sepak, mora da se zeme vo predvid deka pri fa}aweto na zakonite na EU }e ja namali pravnata neizvesnost vo ovie zemji koja }estopati e negativen faktor za SDI, i }e im ovozmo`i na zemjite od CIE relativno brza transformacija za koja na sega{nite }lenki na EU im bea potrebni dekadi.

Vlijaniето na novite trgovski tekovi koi }e rezultiraat od pro}iruvaweto na EU vrz pazarot na rabotna sila }e se dvi`i vo dve sprotivstaveni nasoki. Zgolemeniot izvoz kon EU ima silen pozitiven efekt vrz vrabotenosta, dodeka pak uvozot od EU negativno }e vlijaе vrz vrabotenosta vo zemjite na CIE. Uvozot, isto taka mo`e da gi namali i investiciite poradi toa }to uvoznata konkurencija pravi pritisok vrz proizvodstvoto i doma{nite investicii. Sprotivno, izvozot kon EU }e gi zglemi investiciite bidej}i zgolemenite izvozni mo`nosti }e predizvikaat razvoj na konkurenten izvozen sektor.

Ova se argumentite na dobro poznata teorija deka zgolemenata konkurencija, vo ovoj slu-aj predizvikana od me}unarodnata trgovija, pottiknuva prestruktuirawe na ekonomijata. Efektite vrz vrabotenosta na kus rok se negativni, no bidej}i restruktuiraweto vodeno od pazarnite sili obi~no vodi kon optimalna alokacija na resursite, vo otsustvo na pozna-ajni rigidnosti na pazarot na rabotna sila, negativnite efekti se samo tranzitorni. No, ako se navratime na prethodnite zabele}ki vo vrska so nefleksibilnosta na instituciite na pazarot na rabotna sila vo EU, prvi~nite negativni efekti od za~lenuvaweto vo EU }e opstojuvaa vo eden podolg period.

Mnogumina avtor i se obiduvaa da gi objasnat i kvantificiraat efektite od pro}iruvaweto na EU kon istok preku pro}iruvaweto kon jug koe ve}e se slu-i (za~lenuvaweto na [panija

i Portugalija). Taka na primer, Boeri, Burda i Köllö (1998) vrz osnova na vremenska ekonometriskaa analiza zaklu~uvaa deka i aplikacijata za vlez vo EU i de fakto vlezot vo EU na "ju`nite" EU }lenki ja zgolemile nevrabotenosta vo ovie zemji sporedeno so toga} postoe~kite zemji }lenki. Ona }to e interesno e deka, spored ovie avtor i, datata na podnesuvawe na aplikacija za za~lenuvawe vo EU ima pogolemo vlijanie otkolku samoto za~lenuvawe. Iska`ano vo brojki, aplikacijata dovede do porast na nevrabotenosta vo [panija i Portugalija vo sporedba so "centarot" (Francija, Italija i Germanija) od 14% na 22%. Ako se zeme vo predvid deka vo periodot na ne~lenuvawe vo EU ne e registriran vakov porast na nevrabotenosta vo [panija ili pak Portugalija, brojkite uka`uvaa na potencijalniot negativen efekt od za~lenuvaweto vo EU. So ekstrapolirawe na slu-ajot na [panija na Pol ska, kako zemja so sli~na proizvodna struktura odnosno golemo u~estvo na vrabotenosta vo zemjodelstvoto vo vkupnata vrabotenost, za~lenuvaweto vo EU }e ja zgolemi stapkata na nevrabotenost od 1,5% na 2%. Poradi niskata sega}na nevrabotenost vo Pol ska ova zgolemuvawe izgleda nezna~itelno, no se raboti za porast od 33%.

Sepak, mora da se zeme vo predvid deka pri fa}aweto na zakonite na EU }e ja namali pravnata neizvesnost vo ovie zemji koja }estopati e negativen faktor za SDI, i }e im ovozmo`i na zemjite od CIE relativno brza transformacija za koja na sega{nite }lenki na EU im bea potrebni dekadi

Kako }to ve}e objasnivme, ovie negativni efekti sigurno }e se po~uvstuvaa na kus rok, a na dolg rok nivno to nadminuvawe }e zavisi od toa dali vo zemjata e postaven soodveten sistem na institucii na pazarot na rabotna sila koi promoviraat grans-

ka mobilnost na rabotnata sila i sozdavawe na novi rabotni mesta.

Zaklu~ok i preporaki za ekonomskata politika

Celta na ovaa analiza ne e samo objasnuvawe na realnosta tuku i isprajawe na poraka do zemjite koi na 1-vi maj 2004 godina stanaa novi ~lenki na EU, no i za Makedonija koja neodamna podnese aplikacija za ~lenstvo. Porakata e deka pri odlu~uvawe za implementiraweto na instituciite na pazart na rabotna sila koi postojat vo EU, zemjite od CIE mora da vodat smetka za golemata potreba tie da bidat sposobni za prilagoduвање. Pokraj benefi~iite, ~lenstvoto vo EU (i samiot proces na asocijacija) predizvikuva i tovar vo smisla na potreba za prestruktuirawe na ekonomijata. Negativnite efekti mo`e da gi nadminat pozitivnite poradi institucio-

nalnite efekti od prifa}aweto na Acquis. Spored ona {to dosega go ka`avme, "preranoto" za~lenuvawe vo EU mo`e da donese negativni efekti dokolku pritoa novite ~lenki mora da ja primenat celokupnata evropska regulativa vo oblata na pazart na rabotna sila. Pri~inata se sostoi vo toa {to vo ovoj slu~aj zemjite ja gubat sposobnosta za brzo prilagoduвање na pazart na rabotna sila kon sektorskite promeni vo ekonomijata koi je sledat od samoto za~lenuvawe.

Spored ova, zemjite od CIE mo`e da napravat golema gre{ka so prifa}awe na rigidnostite na pazart na rabotna sila od kontinentalna Evropa, osobeno onie vo delot na mali i sredni pretprijatija ili pak za siva-ta ekonomija, vo po~etnata faza na tranzicijata (vo ramki na EU). Pozitivno e toa {to za~lenuvaweto vo EU je dovede do intenzivno restruktuirawe na ekonomiite na centralno-istnite zemji so zgolemeno otpu-tawe na rabotnici od odredeni sektori i sozdavawe na novi rabotni mesta vo sektorite koi bele`at rast. Ottamu, vo periodot pred za~lenuvawe vo EU glaven akcent treba da se stavi na politikite za stimulirawe i neograni~uvawe na vnatre-sektorskata i regionalnata mobilnost na rabotnicite. Vo taa nasoka je pomogne decentralizacijata na kolektiv-noto dogovarawe i optimalen dizajn na benefi~iite vo slu~aj na nevrabotenost.

Ovie sogleduvawa ne se naso~eni kon odbivawe na integracijata na Isto~na Evropa tuku poka`uvaat deka integracioniot model koj se koristi sega ra}a zna~itelni tro{oci od koi golem del se odnesuvaat i se prenesuvaat preku pazart na rabotna sila.

I skustvata na zemjite od CIE vo procesot na za~lenuvawe vo EU se korisni za nositelite na ekonomskata politika, kako i za politi~kite faktori. Ovde je gi povtorime osnovnite na~ela koi treba da gi apsolvirame:

- Samoto aplicirawe za ~lenstvo vo Unijata ima pozitivni efekti vrz ekonomskiot rast. Naj~esto, ovoj efekt doaja ottamu {to kandidatura ta za ~lenstvo zna~i opredelba za intenzivirawe na reformite, za unapreduvawe na pravniot sistem (eden od najgolemite problemi za stranskite investitori), a se состои vo pogolem priliv na stranski direktni investicii.

- Zakonskata regulativa vo oblata na vrabotuvaweto i nevrabotenosta treba da se unapredi vo nasoka na zgolemuwawe na mobilnosta na rabotnata sila, interregionalnata i mejugranskata, i fleksibilni formi na vrabotuvawe {to }e ja zgolemi sposobnosta na ekonomijata za brzo restruktuirawe i ekspanzija na odredeni sektori so komparativni prednosti na smetka na onie sektori koi opa|aat.

- Redizajnirawe na socijalniot sistem e neophodno zaradi obezbeduwa-

we na pavisoka socijalnata sigurnost, zgolemuwawe na motiviranosta za rabota i targetirawe na pomo{ta kon onie koi navistina imaat potreba. Pritoa, celosното pri fa}awe na "evropskiot" socijalen sistem kriti~ki treba da se razgleduva zaradi razli~nite ekonomski i socijalni uslovi vo zemjite na EU i Republika Makedonija i, ako pri fa}aweto e neizbe`no, da se odlo`uva za podocna.

- Kolektivното dogovarawe i voop{to dijalogot pome|u socijalnite partneri mora da se unapredi bidej|i analizite od drugi zemji (vidi Aidt i Tzannatos, 2001) uka`uvaat deka vo uslovi na koordinirano kolektivno dogovarawe ekonomijata polesno se prilagoduva na {okovite, realnite plati se po fleksibilni pri rast ili pad vo ekonomijata, i efektivnosta vo nao|aweto na rabota e pavisoka.

Koristena literatura

Aidt, T. and Tzannatos, Z. (2001) The Costs and Benefits of Collective Bargaining: A Survey, Research Review for the World Bank: Washington.

Belke, A and Hebler, M. (2001) Social policy and Eastern Enlargement of the EU: Labour market impacts for the accession countries, Journal for Institutional Innovation, Development and Transition, Vol. 5, pp. 48-61.

Blanchard, O. and Katz, F. (1997) What We Know and What We Do Not Know About the Natural Rate of Unemployment, Journal of Economic Perspectives, 11(1): pp. 51-72.

Boeri, T., Burda, C. and Köllö, J. (1998) Mediating the Transition: Labour markets in Central and Eastern Europe, Forum Report of the Economic Policy Initiative no.4, New York: CEPR.

Burda, M. (1998) The Consequences of EU Enlargement for Central and East European Labour Markets, CEPR Discussion Paper, No. 1881.

The Economist (2003) A Survey of EU Enlargement: When East meets West, November 22nd, 2003.

POTREBATA ZA MAKROEKONOMSKO PLANIRAWE VO REPUBLIKA MAKEDONIJA

Osnova za makroekonomskoto indikativno planirawe vo Republika Makedonija pretstavuva makroekonomskata politika, so koja se obezbeduvaat najneophodnite instrumenti potrebni za ostvaruvawe na projektirane razvojni celi na sreden i dolg rok. Ottuka, planiraweto denes vo Republika Makedonija bi ovozmo`ilo da se utvrdat strate{ki viduvawa za celite {to se saka da se postignat vo ekonomskiot i socijalniot razvoj.

Voved

Dr Safo Josev

docent na Ekonomskiot fakultet vo Skopje. Diplomiral na Ekonomskiot fakultet vo 1995 godina, kade i magistriral na tema: "Makroekonomskoto planirawe vo sovremenite pazarni ekonomii i vo Republika Makedonija". Doktoriral vo 2003 godina na tema: "Primenata na matricata na op{testveni smetki, so poseben osvrt na Republika Makedonija". Posetuval i uspe{no zavr{il specijalisti-kite studii od oblata na "Tehnikite na planirawe na razvojot" na Institutot za op{testveni studii (Institute of Social Studies) vo Hag, Holandija. U-estuval vo pove}e projekti, me{u koi "Nacionalna strategija za ekonomskiot razvoj na Republika Makedonija", podgotven od strana na MANU, vo sorabotka so UNDP i The Vienna Institute for Comparative Economic Studies (WIIW) i "Tranzicija na zdravstveni sektor vo Republika Makedonija", od strana na Svetskata banka.

90-tite godini od minatiot vek bea godini na golemi promeni. Pred na{ite o-i bukvalno se sru{i eden svet za koj i najtreznite nabqduva-i veruvaa deka e stabilen, dolgove-en i prakti-no neuni{tiv. Transformacijata na socijalisti-kite vo pazarni ekonomii pretstavuva monumental-na zada-a za kreatorite na ekonomskata politika, me{unarodnata zaednica i za ekonomskata profesija vo op{to. Ekonomskite reformi {to se sproveduvaat vo eks-socijalisti-kite zemji po svojata radikalnost i seopfatnost se bez presedan vo svet-skata ekonomska istorija. Pri-inata za toa e ednostavna: nivna cel ne e reforma i modifikacija na postojniot ekonomski sistem, tuku negova kompletna zamena. Taka ambiciozno postavenata cel bara revolucionerni promeni vo institucionalnata infrastruktura i vo na-inot na vodewe na ekonomskata politika.

Vo tie siloviti materijalni, institucionalni i intelektualni prevrati, dlaboko i od osnova se menuva sfa{aweto i stavot kon makroekonomskoto planirawe. Se javi tendencija planiraweto da se tretira kako epohalno istorisko proma{uvawe, kako izvor na brojni deformacii, kako krajna i edinstvena pri-ina za definitivniot krah na mnogu op{testveno-ekonomski sistemi. Nastapi vreme na golemi preispituvawa vo koe skoro site va`ni stavovi se pretvoriya vo svoi sprotivnosti. Od edna krajnost se odi vo druga, vo soglasnost so vremeto koe donese pot-

polni presvrtili vo tolku zna-ajnite uveruvawa i vrednosti.

Po osamostojuvaweto i pointenzivnoto zapo-nuvawe na procesot na tranzicijata, Republika Makedonija go napu{ti sistemot na op{testvenoto planirawe na razvojot. Taa se opredeli za izgradba i sproveduvawe na stopanski sistem na pazarna ekonomija, imanenten na razvienite pazarno orientirani zemji. Pritoa, se prevede deka planiraweto na razvojnata i ekonomskata politika i vo noviot sistem na pazarna ekonomija ima zna-ajno mesto i uloga za ekonomskiot razvoj na zemjata no i na kompaniite, na {to upatuvaat teoretskite pogledi i praktikata vo pove}e zemji vo svetot. Planiraweto na ekonomskiot razvoj i ekonomskata politika se prisutni, so razli-ni modaliteti, vo site razvieni pazarni ekonomii. Sogleduvawata uka`uvaat deka vo ekonomskata teorija i praktika odamna e napu{teno misleweto spored koe pazarot uspe{no go regulira razvojot i deka mo`e da vospostavuva stopanska ramnote`a. Makroekonomskoto planirawe vo zemjite so razviena pazarna ekonomija se primenuva kako instrument za spre-uvawe na recesite i krizite, za definirawe na strategijata na razvojot i za ostvaruvawe na koordinirani ekonomski tekovi.

Iskustvoto na oddelni zemji uka`uva deka vo stopanstvata koi go napu{tile ekonomskiot sistem na socijalizmot i pominuvaat niz proces na tran-

zicija na patot kon gradewe na sistem na pazarno stopanstvo, potrebno e da se primenuva makroekonomskoto planirawe kako preduslov za izleguvawe od ekonomskata kriza vo koja se naojaat podolg vremenski period i za svesno sozdavawe uslovi za stabilen i kontinuiran razvoj. Se razbira, ova e slo`en proces i bara kompleksen pristap vo institucionalizacijata na makroekonomskoto planirawe.

1. Zo{to e potrebno makroekonomskoto planirawe vo Republika Makedonija?

Promenite pretstavuvaat dominantna karakteristika na noviot op{testveno - ekonomski razvoj vo Republika Makedonija. Tie treba da ovozmo`at afirmirawe na novite paradigmi na op{testveno-ekonomskiot razvoj i op{testveno-ekonomskoto rabotewe. Nivnata soдр`ina se manifestira preku demokratskiot pluralisti~ki op{testveno - politi~ki sistem i preku demokratskite pluralisti~ki op{testveno - ekonomski odnosi. Materijalna i op{testveno-ekonomska osnova na tie novi odnosi pretstavuva pluralizmot na sopstvenosta, vo site nejdini oblici, so dominantno u`estvo i zna`ewe na privatnata sopstvenost.

Potrebata od op{testveno naso`uvawe na ekonomskiot razvoj i od sproveduvawe na sistem na makroekonomsko indikativno planirawe e u`te pojasna vo uslovi na tranzicija vo koja se naoja na{ata zemja, koga s# pozrazena e potrebata od odredeni upravuva~ki aktivnosti od strana na dr`avata vo oblata na razvojt i toa pred s# na dejnostite koi se vo nadle`nost na dr`avata (javniot sektor, intervencijite vo stopanstvoto, javnite finansii i sl.). Pritoa, osnova za makroekonomskoto indikativno planirawe vo Republika Makedonija pretstavuva makroekonomska politika, so koja se obezbeduvaat

najneophodnite instrumenti potrebni za ostvaruvawe na proektirane razvojni celi na sreden i dolg rok. Ottuka, planiraweto denes vo Republika Makedonija bi ovozmo`ilo da se utvrdat strate{ki viduvawa za celite {to se saka da se postignat vo ekonomskiot i socijalniot razvoj.

Makroekonomskoto planirawe vo zemjite so razviena pazarna ekonomija se primenuva kako instrument za spre`uvawe na recesijite i krizite, za definirawe na strategijata na razvojt i za ostvaruvawe na koordinirani ekonomski tekovi.

Toa zna~i deka preku pove`e analizi, istra`uvawa i vrz utvrdena postapka se definiraat celite i pravcite na razvojt na zemjata, se vr{i nivna postojana procenka i adaptacija, favorizirawe na povrzanosta na lokalnite so nacionalnata strategija, preku {to bi se izrazuvale ambicijite na strategiskoto planirawe. Vo uslovi na rabotewe vrz pazarni kriteriumi, a u`te pove`e vo uslovi na tranzicija, povrzanosta na planiraweto i ekonomskata politika stanuva se pojaka so toa {to planiraweto stanuva funkcija na vladata za podra`jata i dejnostite {to so Ustavot i zakonite se vo nejdina nadle`nost. Planskiot dokument na Vladata na Republika Makedonija vsu`nost treba da pretstavuva programa za vladinata ekonomska i socijalna politika na sreden rok so konkretni zadol`uvawa koi Vladata na Republika Makedonija treba da gi prezema po oddelni programi (za javnite investicii, javnite pretprijatija, intervencijite vo stopanstvoto, lokalniot razvoj, op{testvenite dejnosti, socijalnata sfera, javnite tro{oci). Vakviot sistem na indikativno planirawe e kompatibilen so pazarnata ekonomija i ovozmo`uva da se upravuvaat javnite aktivnosti na sreden i dolg rok.

2. Institucionalnata postavenost na ekonomskoto planirawe vo Republika Makedonija

Institucionalnata postavenost na procesot na makroekonomskoto indikativno planirawe e sekako najva`noto pra{awe za osmisluvawe na idniot sistem na ekonomskoto planirawe vo Republika Makedonija. Pri koncipiraweto na institucionalnata postavenost treba da se zemat predvid iskustvata i rezultatite od institucionalnata postavenost na sistemite na makroekonomskoto planirawe vo zemjite so razviena pazarna ekonomija. Napomenuvame deka zasega konkretni predlozi za promeni na sega{nite sostojbi so systemskata uredenost na pra{aweto na planiraweto na ekonomskiot razvoj vo Republika Makedonija nema. Me{utoa, dosega{`noto iskustvo poka`a (spored na{a ocenka) deka ima potreba od institucionalno i systemsko ureduvawe na pra{aweto na nacionalното planirawe i ekonomskiot razvoj vo Republika Makedonija.

Najzna~ajna uloga vo procesot na podgotvuvaweto, izrabotuvaweto i usoglasuvaweto na planovite i programite za makroekonomskiot razvoj? pripa{a na Agencijata za makroekonomski modeli, analizi i studii. Ulogata na Agencijata vo podgotovkata na makroekonomskata politika i ekonomskoto planirawe bi bila: pribirawe ekonomski informacii i izrabotuvawe makroekonomski studii, prognozi i analizi.

Zna~ajna karakteristika na razvojt i na institucionalnata postavenost na makroekonomskoto planirawe vo Republika Makedonija treba da pretstavuva eden t.n. "ekonomski triagolnik", koj bi ja podrazbiral povrzanosta pome{u:

- Zavodot za statistika na Republika Makedonija;

- Agencijata za makroekonomski modeli, analizi i studii; i

- Ministerstvoto za finansii vo Vladata na Republika Makedonija (Sektor za makroekonomski analizi i razvojna politika).

Nivnata povrzanost i me{uzavisnost e klu~na za efikasno funkcionirawe na idnata institucionalna postavenost i me{usebnite odnosi vo sistemot na makroekonomskoto planirawe (slika 1).

Zavodot za statistika sobira, obra{otuva, analizira i publikuva statisti~ki podatoci, studii i analizi koi opfa{aat brojni op{testveni i ekonomski aspekti od razvojt i kvalititetot na `ivotot na grajanite. Za taa cel se vr{at golem broj istra`uvawa i anketi vo ramkite na kompaniite, doma}instvata, javnite i privatnite institucii na teritorijata na Republika Makedonija. Site statisti~ki istra`uvawa se sproveduvaat vrz osnova na statisti~ki metodologii koi, vo golem del, se usoglaseni so me{unarodnite standardi i klasifikacii. Rezultatite od ovie istra`uvawa obezbeduvaat bogatstvo na informacii za makedonskata ekonomija, za izgraduvawe, utvrduvawe i realizirawe na nau~no zasnovana i poefikasna makroekonomska politika i planirawe.

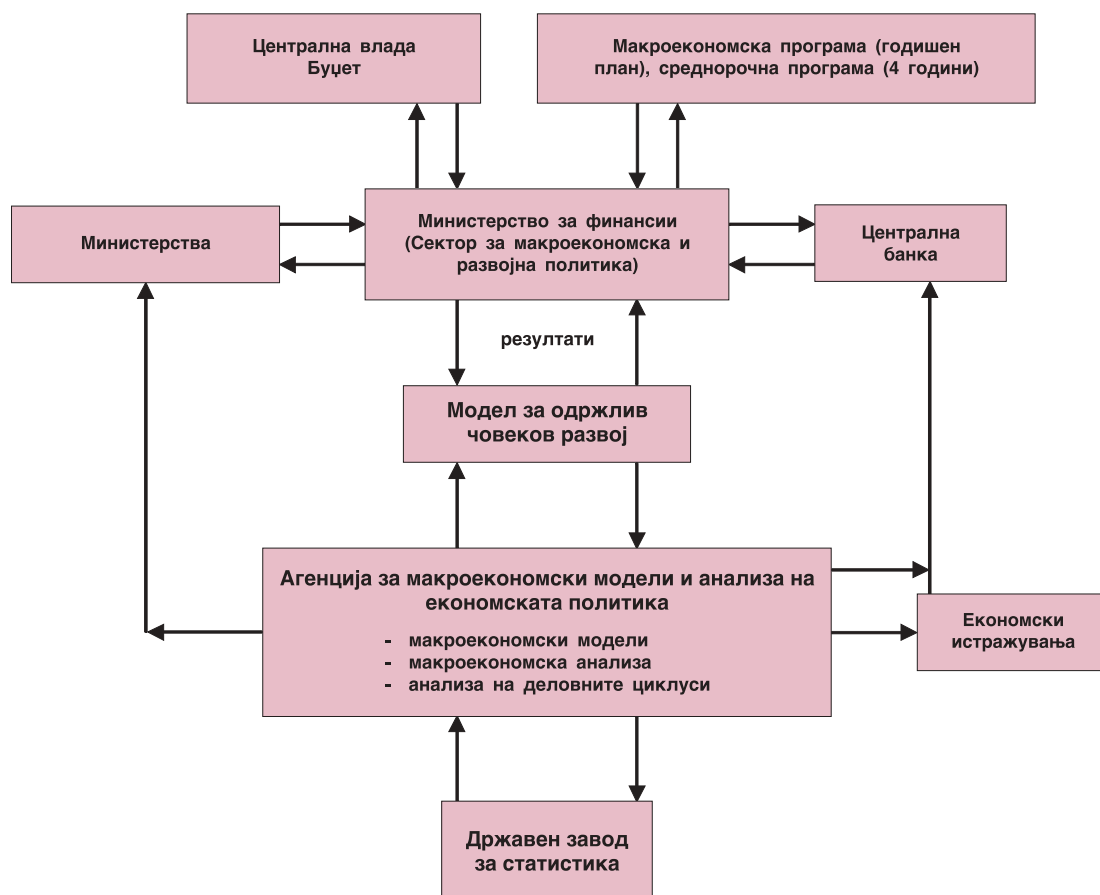
Najzna~ajna uloga vo procesot na podgotvuvaweto, izrabotuvaweto i usoglasuvaweto na planovite i programite za makroekonomskiot razvoj i pripa{a na Agencijata za makroekonomski modeli, analizi i studii (vo natamo{niot tekst Agencija). Ulogata na Agencijata vo podgotovkata na makroekonomskata politika i ekonomskoto planirawe bi bila: pribirawe ekonomski informacii i izrabotuvawe makroekonomski studii, prognozi i analizi. Agencijata bi bila osnovna institucionalna i organizaciona edinica za izrabotka i operacionalizacija na makroekonomski modeli za potrebite na Vladata i Parlamentot,

pri izработkata na makroekonomskite programi i planovi i drugi programsko-planski dokumenti za idniot razvoj. Taa bi bila edna od najgolemite institucii za istra`uvawe vo Republika Makedonija, koja redovno bi opslu`ovala nekolku ministertva, komiteti nazna`eni od Vladata i javnosta koristej}i go arsenalot na nejzinite makroekonomski modeli. Vo ramkite na osnovnite zada~i na ovaа Agencija treba da se vbrojat i slednite:

- analiza na sektorskite i strukturnite efekti od pribli`uvaweto na Republika Makedonija kon EU;
- analiza na globalnite makroekonomski efekti od pribli`uvaweto na Republika Makedonija kon EU, zaedno so analizata na strukturnite problemi; i

- ekonometriska ocena/vrednuvawe na ekonomskata soдр`ina na izborните programi na politi~kite partii vo Republika Makedonija. Na toj na~in }e se zgolemi i demokratskata odgovornost na politi~kite partii pred izbira~ite.

Sektorot za makroekonomski analizi i razvojna politika (vo ramkite na Ministerstvoto za finansii) vo neposredna sorabotka so Narodnata banka i so drugite ministertva bi bil nadle`en organ za proektirawe i planirawe na strategijata i politikata na razvoјot, za predlagawe merki na ekonomskata politika i za sledewe na nivnata implementacija. Ovoj sektor, kako resoren organ na Vladata, na podra~eto na makroekonomskoto planirawe treba da gi ostvaruva, osobe- no, slednive raboti i zada~i:

Слика 1 Институционална рамка на системот на индикативно макроекономско планирање во Република Македонија

- izrabotuvawe predlog-strategija na razvojt i na makroekonomskata politika so pridru`nite materijali (dokumentacija, studii, analizi i sl.) koi bi pretstavuvale operacionalizacija na osnovnite celi i zadatki utvrdeni od Vladata i od Parlamentot;
- podgotvuvawe dokument za razvoj na zemjata na sreden i na dolg rok (srednoro~en i dolgoro~en plan za period od 5, odnosno 10-15 godini);
- izrabotka na studii i analizi za sostojbata, razvojt, problemite i perspektivite na zemjata i za oddelni podra~ja, ekonomski sektori, oblasti i granki;
- implementacija na merkite i instrumentite na ekonomskata politika;
- predlog-planovi i programi za sorabotka so mejunarodni organizacii i institucii za razvoj i sl.

Blagodarejji na "nevidlivata raka na pazarot" i na "vidlivata raka na planot" }e se obezbedi racionalna upotreba na proizvodnite faktori i dinami~en ekonomski razvoj na nacionalnata ekonomija.

Sektorot za makroekonomska i razvojnata politika treba da gi koristi makroekonomskite modeli i makroekonomskite studii i analizi, izraboteni vo Agencijata za makroekonomski modeli, analizi i studii. Sekako, vo izrabotkata na makroekonomskite proekcii, programi i dokumenti na ekonomskata politika na Vladata, Sektorot za makroekonomska i razvojnata politika bi gi koristel i makroekonomskite proekcii za makedonskata ekonomija izraboteni od strana na OECD, MMF, Svetskata banka i drugi mejunarodni institucii.

Zaklu~ok

Dr`avata vo zemjite vo tranzicija, a vo tie ramki i vo Republika Makedonija, e odgovorna za definirawe i ostvaruvawe efikasna makroekonomska politika koja sozdava uslovi za stabilno funkcionirawe na pazarot i za dinami~en ekonomski razvoj. Takvata ekonomska politika i pazarot so svojot ekonomski karakter se cvrsta osnova na planiraweto i ja odreduvaat negovata ekonomska soдр`ina. Planiraweto e povrzano so celinata na ekonomskata politika i celokupnite aktivnosti na dr`avata. Zna~i, vo pazarniot sistemski ambient na Republika Makedonija planiraweto i ekonomskata politika }e ~inat konzistentna celina na celi, parametri, merki i sredstva.

Ottuka, na{ite sfa}awa za planiraweto treba da gi oslobodime od kompleksot na minatoto, odnosno od t.n. planski sindrom. Imeno, nu`no e vo teorijata i vo praksata da se pri-fati sovremeniот koncept na ekonomskoto planirawe. Vo taa smisla, kako {to toa go napravile drugite pazarni ekonomii, treba da se vovedat na~ini i oblici na sovremena makroekonomska politika. Bez razlika dali vo na{iot natamo{en razvoj }e pri-fatime eksplicitno ili implicitno institucionaliziran tip na ekonomsko planirawe, neophodno e, sli~no na drugite razvieni pazarni ekonomii, da se obezbedi razvien arsenal na upravuvawe so ekonomskite procesi. Toa podrazbira koristewe na sovremeni tehniki i metodi na planirawe i prognozirawe, kako i razvien informacionen sistem kako podloga za vode-we efikasna tekovna i razvojna politika. Toa, isto taka, podrazbira site dr`avni organi i institucii paralelno so specijalizirane plans-

ki institucii da se zanimavaat so funkcijata na planirawe i ekonomska politika, kako i da se obezbedi soodvetna kadrovska i tehni~ka opremenost za potrebite na ovaa zna~ajna funkcija na sovremenata dr`ava. So eden zbor, potrebna e transformacija (tranzicija) i reafirmacija na planiraweto vo negovoto sovremeno zna~ewe.

Seto pogore navedeno poka`uva deka planiraweto i pazarot vo op{testve-

no-ekonomskiot sistem na Republika Makedonija se komplementarni mehanizmi. Blagodarej}i na "nevidlivata raka na pazarot" i na "vidlivata raka na planot" }e se obezbedi racionalna upotreba na proizvodnite faktori i dinami~en ekonomski ravoј na nacionalnata ekonomija. Pritoa, kontinuirano bi se unapreduvale instrumentariumot na ekonomskata politika i drugite oblici na planirawe i programirawe na ekonomskiot razvoj na nacionalnata ekonomija.

ARAN@MANITE NA ME\UNARODNIOT MONETAREN FOND I PRISPOSOBUVAWETO VO TRANZICIONITE EKONOMII

Kone~no, posle prvata decenija od tranzicijata ona {to mo`e da se izvle~e kako relevanten zaklu~ok e deka finansiskata poddr{ka od MMF ima vtorostepeno zna~ewe. Mnogu pobitno e dali tranzicionite ekonomii se sposobni da izgradat sopstvena vizija i istata da ja implementiraat

Evaluacijata na ulogata na MMF vo ekonomskata transformacija na porane{nite centralno-planski ekonomii pretstavuva dvoen predizvik. Imeno, sekoja ocenka na negoviot anga`man treba da ja izbegne opasno~ta od pripi{uvawe odlu~uva~ka uloga na Fondot vo ekonomskata tranzicija, a istovremeno, da ne premine vo potcenuvawe na negoviot zna~aen anga`man vo dizajniraweto na politikite vo tranzicioniot period.

Seriozna metodolo{ka dilema vo analizata na ulogata na Fondot vo tranzicionite ekonomii e dali ovie zemji navistina mo`e da se tretiraat kako homogena grupa. Imeno, opasno~ta od generalizacijata mo`e da dove~de dotamu, zaklu~ocite izvedeni od site tranzicioni ekonomii da & se

pripi{at na sekoja tranziciona ekonomija, {to spored pro~ueniot polski reformator, g~not Le{ek Balcerovic, e ramno na gre{kata "site bolesti na ~ove{tvoto da mu gi pripi{eme na bilo koe lice".

Vo princip, stavovite na Fondot vo tranzicioniot period vo golema mera korespondiraa(t) so Va{ingtonskiot konsenzus, kontroverzna reformska agenda predlo`ena vo 1989 godina, koja za kuso vreme prerasna vo eden vid neoficijalen prira~nik za instalirawe na pazarna ekonomija vo zemjite vo tranzicija. Vo prodol`enie, najprvin }e gi izlo`ime osnovnite postulati na Va{ingtonskiot konsenzus, a potoa }e se obideme da gi ocenime stavovite na Fondot vo odnos na dinamikata na ekonomskata transformacija, sekvencioniraweto i relativnata va`nost na odredeni reformski podra~ji, kako i opfatot na reformskata agenda.

Va{ingtonskiot konsenzus i pazarniot fundamentalizam

Va{ingtonskiot konsenzus go sublimira zaedni~kiot pogled na nau~nite krugovi vo SAD kon ekonomskata politika, koja treba da se sledi od strana na zemjite vo razvoj i tranzicionite ekonomii. Konsenzualno utvrdenite reformski prioriteti po~ivaa na neoklasi~nata (razvojna) paradigma i vo taa smisla ja favoriziraa makroekonomskata stabilizacija, liberalizacijata (na cenite, kamatnite stapki, trgovijata, vlezot na de novo firmite), privatizacijata i strukturnite reformi.

M-r Aleksandar Stojkov
e pomlad asistent po predmetot ekonomika na Pravniot fakultet vo Skopje. Toj ima prethodno trigodi{no rabotno iskustvo vo vladiniot sektor, na rakovodni pozicii vo sektorot za buxeti i sektorot za makroekonomija vo Ministerstvoto za finansii.
Bil na trimese~no stru~no usovr{uvawe od oblasta na primenata ekonomija vo Zdru`eniot vienski institut, kako i na studiski prestoi za makroekonomski modeli vo Holandija i Poljska i obuka za fiskalna decentralizacija vo Xorxija, SAD. Stojkov bil anga`iran na proekti na Bearing Point i Svetskata banka.
Kako predava~, vklu~en e vo Visokata administrativna obuka za dr`avni slu`benici vo organizacija na Vladata na Republika Francija i Agencijata za dr`avni slu`benici. Stojkov e pretsedatel na Centarot za ekonomski analizi, ekonomski istra`uva~ki centar so sedi{te vo Skopje.
Magistriral od oblasta na mejunarodnata ekonomija, no pokraj toa, vqubenik e vo makroekonomijata i fiskalnata ekonomija.
Vo momentov e zapi{an na doktorski studii na Staford{ir univerzitetot vo Velika Britanija.

Va{ingtonskiot konsenzus - uni{tena "marka"?

Promocijata na "Va{ingtonskiot konsenzus" se povzuva so Xon Vilijamson, istra`uva~ od Institutot za me{unarodna ekonomija vo Va{ington, koj po povod konferencijata posvetena na problemite na zemjite od Latinska Amerika (vo organizacija na negoviot Institut) vo 1989 godina, podgotvil pridru`en dokument nasloven kako "Va{ingtonski konsenzus". Dokumentot sodr`el 10 preporaki (pandan na bo`jite zapovedi), koi spored va{ingtonskite ekonomisti bi im pomognale na zemjite od Latinska Amerika da ja nadminat dol`ni-kata kriza: 1) fiskalna disciplina; 2) redefinirawe na prioritetite kaj buxetskite rashodi; 3) dano-na reforma; 4) liberalizacija na kamatnite stapki; 5) konkurenten devizen kurs; 6) liberalizacija na trgovijata; 7) liberalizacijata na penetri-ra-kite stranski direktni investicii; 8) privatizacija; 9) deregulacija i 10) po-ituvawe na sopstveni-kite prava. Podocna, Va{ingtonskiot konsenzus do`ivea u`te dve alternativni interpretacii - kako ekstremna verzija na pazarniot fundamentalizam i kako sinonim za neoliberalizmot koj me{unarodnite finansiski institucii se obiduvaat da im go nametnat na zemjite vo razvoj i zemjite vo tranzicija. Od tie pri~ini, denes tatkoto na Va{ingtonskiot konsenzus so dlaboko `alewe }e konstatira deka reformskata agenda, koja toj ja predlo`il za zemjite od Latinska Amerika, so tek na vreme stanala uni{tena "marka" (vidi po{iroko: Williamson, 2003).

Iako preporakite prvenstveno bea nameneti za zemjite od Latinska Amerika, so sitni modifikacii, tie im bea ponudeni i na zemjite vo tranzicija, koi vo istiot period otpo~nuvaa so istoriskata kreativna destrukcija na svoite centralno-planski sistemi.

Soo~eni so nezadovolitelni znaewa za funkcioniraweto na pazarnata ekonomija i so mo`ne slab institucionalen kapacitet za poddr`ka na predvidenite reformi, pove}eto zemji vo tranzicija se odlu~ija da se obratat za finansiska, tehni~ka i politi~ka poddr`ka na reformite do me{unarodnite finansiski institucii, prvenstveno MMF.¹

Fundamentalnoto prestrojuvawe na centralno-planskite ekonomii ne be`e samo istoriski predizvik za eks-socijalisti~kite zemji, tuku i za ekspertite na Fondot, so taa razlika {to za prvite, od pretstojnata ekonomska transformacija zavisea sudbinite na nekolku stotici milioni gra{ani, a za vtorite, (testiraweto na) validnosta na preporakite na

Va{ingtonskiot konsenzus. Ona {to sepak gi spojuva`e be`e zaedni-kata verba vo brza transformacija vo so-vremeni pazarni ekonomii.

Postojat nesoborlivi dokazi deka mnogu vladi vo tranzicija nekriti~ki i bespogovorno gi pri fatija sovetite na Va{ingtonskite ekonomisti. Sepak, neкои nepristrasni nau~ni krugovi (se razbira, koga bi bile pristrasni, ne bi bile nitu nau~ni) kontinuirano uka`uvaa na postoweto seriozni defekti na neoliberalniot koncept. Imeno, ekonomskite politiki koi gi nametna Fondot, u`te na samiot po~etok se sudrija so kanonada kritiki, koi bi mo`ele da se grupiraat vo slednive podra~ja:

- dinamikata na reformite;
- optimalnoto sekvencionirawe na reformite;
- va`nosta koja im se pripisuva na odelni politiki/reformi;
- adekvatnost na listata na reformski prioriteti, koja be`e ponudena od Va{ingtonskiot konsenzus.

¹ Iskluk se samo Slovenija i Turkmenistan.

Tipovi na aran`mani meju MMF i tranzicionite ekonomii

Na po-etokot od tranzicijata, najgolem del od zemjite od porane{niot SSSR i nekolku zemji od Isto-na Evropa (Bugarija, Romanija, Hrvatska, Makedonija, Moldavija), koi se soo-ija so drasti-en pad na izvoznata aktivnost, gi sklu-ija "meko" uslovenite aran`mani za systemska transformacija (STF). Ovie aran`mani bea dizajnirani so cel da se premosti periodot na seriozno razni{anata makroekonomska stabilnost i da se podgotvat nacionalnite vlasti za izvr{uвање na redovnite stend-baj aran`mani.

Vtorata grupa zemji, pak, koja uspea za relativno kratok period da gi prenasoi trgovskite tekovi kon razvienite ekonomii (Poljska, Ungarija, Estonija, Litvanija, Latvija i sl.) i/ili da gi izbegne izrazito nepovolnite eksterni {okovi (Kazahstan, Gruzija i sl.) vedna{ se orientira{e kon stend-baj aran`mani.

I kone-no, tretata grupa zemji (Albanija, Kirgiskata republika i dr.) koi kako najgolemi problemi vo svoite ekonomii gi lociraa vo ekonomskiot rast i strukturnoto prisposobuvawe, ja zapo-naa tranzicijata so ESAF aran`manite na MMF. Edinstveno Slovenija i Turkmenistan odlu-ija da go izodat tranzicioniot pat bez finansiskata poddr{ka od MMF.

Vo podocne`niot izbor na aran`mani koi gi nude{e MMF (fazata posle makroekonomska stabilizacija), se izvr{i novo pregrupirawe, so koe del od tranzicionite ekonomii:

- izlegoa od "orbitata" na Fondot (Poljska, ^e{ka, Slova-ka);
- se preorientiraa kon dominantno koristewe na stend-baj aran`mani (na pr., Bugarija);
- posle postignuvaweto makroekonomska stabilizacija (so poddr{ka na stend-baj aran`manite) se vpu{tija vo poodlu-na borba protiv siroma{tijata preku ESAF i PRGF aran`manite (Albanija, Makedonija, Kirgiskata republika i sl.);
- posle postignuvaweto makroekonomska stabilizacija (so poddr{ka na stend-baj aran`manite) podgotvija izlezni strategii preku sklu-uvawe aran`mani za pretpazlivost (pre-cautionary arrangements) - Hrvatska.

Iako od dene{en aspekt, ovie debati navidum se deplasirani i treba da se prepu{tat na istorijata, nesporen fakt e deka neкои zemji vo tranzicija s#u{te gi nemaat izvle-eno relevantnite zaklu-oci od sorabotkata so Fondot. Od tie pri-ini, vo slednite redovi }e se obideme da gi prezentirame sovremenite gledit{ta na tranzicionite analiti-ari vo vrska so ovie pra{awa.

[ok terapija vs. gradualizam?

I pokraj toa {to pove}eto tranzicioni analiti-ari bea skloni duri i najmaliot znak na nestrplivost na MMF za reformi vo zemjite vo tranzicija da go protolkuvaat kako propagirawe {ok terapija, fakt e

deka brzinata ne pretstavuva{e osnovno kredo na anga`manot na Fondot. Negovite eksperti vo neкои reformski podra-ja eksplicitno "navivaa" za {ok terapija, no toa ne mo`e da se smeta za kvalifikativ na celite reformski strategii. Vo priloga ova govorat nekolku reformski strategii, koi se izdiferenciraa kaj tranzicionite ekonomii (istovremeno, klienti na Fondot): {ok terapija (odnosno "cold-turkey" ili "big-bang" pristapot), rapidno prisposobuvawe i gradualen pristap. [ok terapijata kako reformska strategija vo vistin-ska smisla na zborot, be{e primeneta edinstveno vo Isto-na Germanija (Gomulka, 2000).

Reformskite podra-ja vo koi MMF lobira{e za radikalna akcija bea liberalizacijata na cenite i kamatni-

te stapki, trgovskata liberalizacija i privatizacijata. Brzinata na ovie reformi se smeta {e za iskluitelno va`na, bidej{i demokratijata otvori "prozorec na mo`nosti", odnosno ponudi nepovtorliv "period na iskluitelna politika" za nivno sproveduvawe.

Vo ponovata empiriska literatura re~isi postoi konsenzus deka preporakite za brza liberalizacija na cenite i kamatnite stapki bea ispravni. Iako osloboduvaweto na administrativnite ceni be{e pri~ina za pojava na relativno visoki stapki na inflacija (t.n. "korektivna" inflacija) vo po~etnite godini od tranzicijata, so ovoj poteg bea eliminirani golem del od cenovnite distorzii. Liberalizacijata na cenite ovozmo`i tie da ja dobijat ulogata na vistsinski signalizator za pazarnite sostojbi i da gi naso~uvaat resursite vo to~kite na najefikasna primena. Preporakata na MMF za osloboduvaweto na kamatnite stapki od administrativnite stegi, isto taka, predizvika dramati~en pad na investicionata aktivnost, no dolgoro~nite koristi od pazarno utvrdenata cena na kapitalot gi nadminuvaa kratkoro~nite (izrazito) negativni efekti za realniot sektor.

Za `al, duri i od dene{na distanca, tranzicionite analiti~ari se u`te ne izlegoa so edinstven stav okolu ispravnosta na radikalniot priod vo delot na trgovskata *liberalizacija*. Istra`uvawata na me|unarodnite finansiski institucii velat deka {ok liberalizacijata na trgovijata ne se poka`ala kako lo{ izbor. Imeno, zaklu~ocite na edna studija na Svetskata banka za performansite

na tranzicionite ekonomii vo periodot 1990-99 godina, uka`uvaat deka outputot vo tekovната godina zavisel od kumulativno postignatata liberalizacija vo prethodnite godini. Po-inaku re~eno, kolku pobrzo ekonomijata postignuvala (i odr`uvala) visok stepen na liberalizacija, tolku pobrzo taa bele`ela povisok rast.²

Vo princip, stavovite na Fondot vo tranzicioniot period vo golema mera korespondiraa(t) so Va{ingtonskiot konsenzus, kontroverzna reformska agenda predlo`ena vo 1989 godina, koja za kuso vreme prerasma vo eden vid neoficijalen prira~nik za instalirawe na pazarna ekonomija vo zemjite vo tranzicija

Vo istiот duh e i tezata na ekspertite na EBRD, spored koja "zemjite koi pobrzo ja sprovele liberalizacijata na pazarite i trgovijata, steknaa struktura na ekonomskata aktivnost koja nalikuva na pazarnite ekonomii mnogu pove{e od onaa na gradualnite reformatori" (Transition Report 1999, EBRD). Sepak, ovie konstatacii treba da se zemat so izvesna rezerva, bidej{i tie ne gi uva`uvaat specifikite na individualnite zemji, a pred se, razlikite vo inicijalnite uslovi vo zemjite vo tranzicija.³

Ekonomskite politiki koi gi nametna Fondot, u`te na samiот po~etok se sudrija so kanonada kritiki, koi bi mo`ele da se grupiraat vo slednive podra~ja: dinamika na reformite, optimalnoto sekvencionirawe na reformite, va`nosta koja im se pripisuva na oddelni politiki/reformi, adekvatnost na listata na reformski prioriteti, koja be{e ponudena od Va{ingtonskiot konsenzus

² Kvantifikacijata na stepenot na liberaliziranost e preku kompozitniот indeks za liberalizacija, koj go koristi EBRD.

³ Preku inicijalnite uslovi vo zemjite vo tranzicija (po~etnata ekonomska struktura, distorzii i inicijalnata podgotvenost na instituciite) mo`e da se objasnat duri 51% od varijaciite na prose~na stapka na ekonomskiот rast vo periodot 1990-94 godina i 44% od varijaciite na ekonomskiот rast vo periodot 1995-1999 godina (Studija na Svetskata banka, 2002 godina).

Економии во транзиција	Институционални реформи	Либерализација на цени	Фискална / монетарна стабилизација	Финансиски систем	Приватизација	Реформи на трговс. систем	Либерал. на капиталн. трансак.
Buch -1992			2	1		1	1/2
Dornbusch -1991	1	4	1	5	3	4	3/4/5
Fischer/Gelb -1991	1	2	1	4	1/3	2	5
Gelb-Gray -1991	1	1	1	3	1/3	1	3
Hinds -1991	1	2	1	3	1/4	2	
Lipton/Sachs-1990	1	1/2	1		3	1/2	
McKinnon-1991		3	1	2		3	4
Nuti – 1991	1	1	3		2	3	4
Roland -1991	1	3	3	2/4	2	3/4	2/3/4
Rybczynski-1991	1		2	1	2		

Izvor: Nsouli, Saleh et al, 2002.

Za razlika od oficijalnata retorika na meunarodnite finansiski institucii, gradualistite uka`uvaat na zastra`uva-kite efekti od {ok liberalizacijata. Vo svojot bestseler "Globalizacijata i nezadovolstvoto od nea", nobelovecot Xozef Stiglic beskompromisno zastanuva zad gradualnata politika, koja ja sproveduvaa Polska i Kina, spored nego, najuspe`nite prikazni od zemjite vo tranzicija. Polska ja otpo~na ekonomskata transformacija preku {ok terapija so silna poddr`ka od MMF, no nabrzo potoa, sfati deka "uspehot na nacijata zavise`e od eksplicitното otfrlawe na doktrinите na Va`ing-tonskiot konsenzus".⁴

Reformskite podra~ja vo koi MMF lobi-ra`e za radikalna akcija bea liberalizacijata na cenite i kamatnite stapki, trgovskata liberalizacija i privatizacijata. Brzinata na ovie re-formi se smeta`e za isklu~itelno va`na, bidej`i demokratijata otvori "prozorec na mo`nosti", odnosno ponudi nepovtorliv "period na isklu~itelna politika" za nivno sproveduvawe

Iako mnogumina miluvaat da potenci-raat deka polskiot "radikalizam" e pouspe`en od ungarskiot "gradualizam", nesporno e deka i polskiot model na tranzicija so-dr`e`e mnogu elementi na evolutivniot pristap.

Imeno, na Polska i trebaa 10 godini za da ja sobori inflacijata na 1% mese~no, buxetskite deficit i ostan-naa golemi vo celiot tranzicionen period, a masovната privatizacija be`e limitirana samo na malite pretprijatija. I kineskata ekonomija sledej`i go gradualniot pristap us-pea da ostvari isklu~itelno visoki stapki na rast, no sepa k taa ne e soodveten primer za sporedba, od pri~ini {to vo 90-tite godini taa ne pomina niz politi~ka, ekonomska i institucionalna kriza, kako {to be-`e slu~aj so ostanatite tranzicioni ekonomii.

Strategijata na gradualna liberal-izacija nema mnogu privrzanici vo ekonomskite krugovi na razvienite ekonomii, iako, {tetnite efekti vo tranzicionite ekonomii od premnogu brzo izvedenata trgovska liberal-izacija, vo re`ija na MMF, se pove`e od o~igledni. Imeno, so "velikodu~noto" otvorawe na granicite za stranskite dobra, relativno ponefikasnite industrii vo ovie zemji padnaa vo nemilost na nadvore`nata konkurencija, zaradi {to bea zatvo-reni milioni rabotni mesta. Toa pri-donese za seriozno prodlabo~uvawe na transformacionata recesija, fakt od koj i ekspertite na MMF bea ne-prijatno iznenadeni. Kako rezultat na toa, neкои zemji vo tranzicija koi koristea aran`mani i soveti od MMF

⁴ Izjavata e na porane`niot zamenik premier na Polska, Gregor Kolodko.

bea prinudeni da platat "povisoki" tro{oci na prisposobuvaweto (na pr, koeficientot na `rtvuvawe na autputot) od onie koi ekonomijata be{e spremna da gi podnese na kratok rok. Stavovite na MMF i Svetskata banka za beskompromisna i radikalna akcija vo sproveduvaweto na privatizacijata donekade bea razbirlivi, bidej{i se temealea na ideolo{kite struvuvawa za mo`nata reinkarnacija na socijalizmot. Pokraj povolniot politi~ki moment, dopolnitelni argumenti vo prilog na brzata privatizacija bea i naporite za:

- spre~uvawe na dekapitalizacijata na pretprijatijata (asset stripping),
- rastovaruvawe na buxetot (ili centralnata banka) od finansiskiot tovar koj go nametnaa neefikasnite javni pretprijatija i;
- prekinuvaweto na dezinvesticionata klima, koja se sozdade vo momentot koga pretprijatijata go is~ekuvaa ishodont od nivnata sopstveni~ka transformacija.

Sekvencioniraweto i relativnata va`nost na reformite

Bidej{i potrebnite politi~ki, ekonomski i institucionalni promeni ne mo`e da se instaliraat odedna{, potrebno be{e da se izvr{i sekvencionirawe na reformite. Imeno, pravilnoto utvrduvawe na redosledot (posledovatelnost ili simultanost) na politikite treba{e da onevozmo`i pridobivkite od prvi~nite reformi da bidat zbri{ani od posledovatelните nesinhronizirani (iako, povtorno so najdobri nameri) akcii. Pove}eto istra`uva~i smetaat deka fiskalnata, monetarnata stabilizacija i institucionalnite reformi treba da se izvr{at na po-etokot na reformskiot proces. Makro-finan-siskata stabilizacija e potrebna za da gi eliminiira distorzii na relativnite ceni i pogre{nite pazarni

signali, koi gi generira visokata inflacija, {to e samo eden od neophodnite uslovi za liberalizacija na nadvore{nata trgovija. Imeno, malku verojatno e deka }e se sprovedat uspe{n i odr`livi reformi vo trgovski sistem, dokolku prodol`at visokite fiskalni i kvazi-fiskalni deficiti.

Vo sledniot ~ekor, uka`uvaat empiriskite analizi, pokraj sektorsko sekvencionirawe, potrebno e da se vnimava i na intra-sektorskata redoslednost: liberalizacijata na doma{nite faktori na proizvodstvo, pred se, pazarot na rabotna sila, treba da i prethodi na liberalizacijata na pazari na finalnite dobra i uslugi.

So izvesni korekcii za razlikite vo inicijalnite uslovi, uspe{nite prikazni za "diplomiranite" ekonomii vo tranzicija (na pr., Poljska i ^e{ka) se prikazni za odluno sprovedeni institucionalni (i strukturni) reformi od strana na odgovorni vladi, na koi ne im e potreben dopolnitelen kredibilitet (i alibi)

Predlozi za optimalno sekvencionirawe na reformite vo zemjite vo tranzicija

Kone~no, re~isi postoi {irok konsenzus deka liberalizacijata na kapitalnite transakcii treba da usledi po postignatata konvertibilnost na tekovната сметка. "Ako doma{nite pazari na faktorite na proizvodstvo se se u{te distorzizirani, koga }e se liberalizira kapitalnata сметка, prilivot na kapitalot mo`e da vleze vo sektorite kade ima distorzii, {to dopolnitelno }e ja zgolemi neefikasnosta na doma{noto proizvodstvo" (Saleh et al., 2002).

Imaj{i go predvid sega{niot korpus na znaewa za sekvencioniraweto na

reformite, kako najseriozni propusti na pristapot, prote`iran od Fondot, se izdvojuvaat slednive "sekvenci":

- rana liberalizacija pred da se izvr`i restrukturawe na pretprijatijata;
- "instant" liberalizacija na pazari za finalni dobra i uslugi, istovremeno so faktorskite pazari (Mo`ebi zvu`i anti-globalizaciski, no postojat seriozni indicii deka na po`etokot na tranzicijata, Fondot funkcionira`e kako Svetska trgovska organizacija. Stavaj`i se vo uloga na agent na razvienite ekonomii, toj gi sovetuva`e tranzicionite ekonomii predvreme da gi otvorat svoje doma`ni pazari).
- privatizacija bez regulatorna ramka. Na pr., privatiziraweto na monopolite pred da se vospostavi konkurentski ambient i/ili regulatorna ramka zna`e`e samo transformacija na vladiniot vo privaten monopol. Toa sekako ima`e dalekuse`ni negativni posledici za milioni potro`uva`i vo tranzicionite ekonomii.

Od druga strana, "sovetite" za delumna liberalizacija na kapitalnite transakcii, otkako `e bide postignata konvertibilnost na tekovната сметка, se poka`aa kako adekvatni re`enija. Toa ne pretstavuva`e pre`ka za vlez na stranskite direktni investicii, bi-dej`i preku konvertibilnosta na tekovната сметка be`e dozvoleno repatrirawe na profitite. Vo ovoj kontekst, sosema ispravni bea i preporakite za intra-sektorsko sekvencionirawe, odnosno najprvin, liberalizacija na dolgoro`nite, a potoa na kratkoro`nite tekovi na kapital.

Relativната va`nost koja MMF im ja pripisuva(`e) na oddelni reformski oblasti, isto taka, e predmet na seriozni kritiki. Vo prodol`enie, `e obrazlo`ime del od poubedlivite obvinuvawa za lo`ata procenka na "ponderite" na oddelni reformi.

- Pregolem akcent na makroekonomskata stabilizacija. Kriti`arite re-

dovno zabele`uvaat deka i vo slu`ajot na tranzicionite ekonomii, politikite na Fondot premnogu se fokusiraa na ekonomskata stabilizacija. Duri i Edinicata za nezavisna evaluacija (IEO) pri MMF `e zabele`i deka drastin`ata fiskalna konsolidacija, koja ja prepora`uva`e Fondot, ja pomogna makrofinansiskata stabilizacija, no vo mnogu slu`ai go prigu`i ekonomskiot rast. Strukturnite reformi i institucionalnite reformi ne go dobija zaslu`enoto vnimanie, barem ne vo prvite godini od tranzicijata.

- Ograni`ena upotreba na politikata za preraspredelba na dohodot. Spored zapadnite standardi, centralno-planските ekonomii bea premnogu egalitarni, `to pretstavuva`e neprifatliv trade-off na `teta na ekonomskata efikasnost. Ottamu, donekade e razbirliv stavot na Fondot da ja tretira raste`kata dohodna neednakvost na po`etokot od tranzicijata kako eden vid neophodna `rtva koja treba da i se "prinese" na efikasnosta. No, ona `to zagri`uva`e be`e pregolemiot prag na tolerancija za (se pogolemite razmeri na) ovoj fenomen, `to se sogleduva`e preku nedovolnata upotreba na politikite za preraspredelba na dohodot. Iako oficijalniot stav na Fondot e deka negovite programi se "vtkaeni" i socijalnite sigurnosni mre`i, mnogumina se soglasuvaat deka tie bea nedovolni. Kako pri`ini za nezadovolitelnata socijalna komponenta na programite na Fondot mo`e da se izdvojat: `ok pristapot i gre`kite vo sekvencioniraweto na reformite (koi pridonesoa za recesivni dvi`ewa vo proizvodstvoto) i slabata terapija (lo`oto targetirawe na socijalni transferi, otsustvoto na sistem na progresivno odano`uvawe i sl).

Adekvatnosta na op`fatot na reformite

Najserioznata kritika koja mu se upatuva na pristapot na MMF kon

Pregled na aran`manite na odbrani zemji vo tranzicija so MMF (1991-2003 god)

[illegible]

Zabele { ka:

- SMP = (Programa za nabquduvawe)
- SBA = Stend-baj aran`man
- STF = Olesnuvawe za strukturna transformacija
- EFF = Pro{ ireno olesnuvawe na Fondot
- PRGF = Aran`man za namaluvawe na siromaf tijata i pottiknuvawe na rastot

tranzicionite ekonomii e deka mu nedostasuva{e holisti~ki pristap, odnosno be{e ograni~en samo na ekonomskite i politi~kite aspekti od sistemskata transformacija. Celosno posvetuvajji im se samo na standardnite makroekonomski recepturi, toj ne uspea da ja potisne svojata deformation professionelle i mnogu posilno da ja podr`i izgradbata na institucionalnata infrastruktura vo ovie ekonomii.

Vo mnogu slu-ai, slabite institucii se poka`aa vinovni za obnovuvaweto na makroekonomskata nestabilnost (stop-and-go policies), centralnite banki ne uspevaa da sprovedat politi-ki nezavisna bankarska supervizija ili pak, da & se sprotivstavat na monetizacijata na prekursivnite fiskalni deficiti, regulatornite tela bea nemo}ni vo promoviraweto na politika-ta na konkurencija...

No, stavot na Fondot deka razvojot na institucii te e klu~na sostojka na ekonomski ot rast ne ot ide mnogu podaleku od deklarativnosta. Pomo { ta koja be-

{e ponudena na individualno nivo (obuka na del od vladinite slu`benici), organizaciono nivo (preku tehnikite timovi) i sistemsko nivo (formulirawe i implementacijata na politikite) ne be{e dovolna za da se zatvori "institucionalniot jaz" vo tranzicionite ekonomii. Iskustvoto govori deka osobeno nedostasuwa{e podr{ka na organizaciono nivo, bidej{i timovite na MMF se ograni{uvaa samo na parcijalna tehni{ka pomo{ na ministerstvata za finansii i ekonomija i centralnata banka.

Pokraj toa, pove}eto tranzicioni analiti-ari go delat misleweto deka Fondot ne obezbedi zadovolitelna poddr{ka za onoj vid institucii koi se osnovata na demokratijata - "poddr{kata na istra`uva-kite centri, kreiraweto prostor za javen dijalog, poddr{ka na nezavisnite mediumi, edukacijata na novite generacii, koi }e znaat kako funkcioniraat demokratiite" (Stiglitz, 2002). Koga re{enijata ne doalaat preku razvien javen dijalog okolu krucijalnite ekonomski temi,

tuku niz nekoľkudnevni razgovori na tesna grupa pregovara~i so Misijata na MMF (glavno, zad zatvoreni vrati), ne mo`e nitu da se o~ekuva {iroka poddr{ka za dizajnirane politiki. Sepak, ne bi sakale da veruvame vo konspirativnite tezi deka na MMF vsu{nost i mu odgovaral slab pregovara~ki partner, odnosno nacionalni vlasti koi nemaat dovolen kapacitet za ocenka na preporea~nite politiki od Fondot, ili pak, za formulirawe na sopstveni reformski programi.

Vo toj slu~aj, gradualniot pristap mo`e {e da se poka`e kako posoodvetno re{enie, se razbira, pod uslov da be{e prosleden so odr`liva politika poddr{ka za reformite. No, najseriozniot problem koj go sledi gradualizmot e tokmu opasnosta od negovo deformirawe vo strategija koja prote`ira status quo!

Kako do "diploma"?⁵

Ocenkata na nametnatite politiki od strana na Fondot vo zemjite vo tranzicija ne mo`e da se sprovede za grupata vo celina. Iako se mo`ni grupirawa spored izbrani reformski strategii, sepak najupatno e empiriskata verifikacija da se izvr{i so koristewe na pristapot "slu~aj-po-slu~aj". Odgovorot na pra{aweto vo koja mera aran`manite na MMF pomognale vo utvrduvaweto na optimalnata traektorija na prisposobuvawe vo tranzicioniot period, zavisi od:

- inicijalnite uslovi i stepenot na makroekonomska nestabilnost vo zemjata-korisnik na aran`mani (kolku e pozirzena nestabilnosta, tolku e pogolema potrebata od radikalen zafat i finansiska poddr{ka)

- kredibilitetot na vladinata politika (vladite koi imaa makar i kusa istorija na nedisciplinirani politiki bea prinudeni obilno da se potpi-raat na aran`manite na MMF, preku koi pozajmuvaa kredibilitet) i dr;

- institucionalniot kapacitet na tranzicionite ekonomii (onie koi ne posvetija nedovolno vnimanie na institucionalnite reformi, stanaa i bavni reformatori, no i dolgogodi{ni korisnici na aran`mani na MMF).

Kone~no, posle prvata decenija od tranzicijata ona {to mo`e da se izvle~e kako relevanten zaklu~ok e deka finansiskata poddr{ka od MMF ima vtorostepeno zna~ewe. Mnogu po-bitno e dali tranzicionite ekonomii se sposobni da izgradat sopstvena vizija i istata da ja implementiraat.

So izvesni korekcii za razlikite vo inicijalnite uslovi, uspe{nite prikazni za "diplomirane" ekonomii vo tranzicija (na pr., Polska i ^e{ka) se prikazni za odlu~no sprovedeni institucionalni (i strukturni) reformi od strana na odgovorni vladi, na koi ne im e potreben dopolnitelen kredibilitet (i alibi).

⁵ Izrazot "diplomirawe", spored terminologijata na Fondot, zna~i stepen na ekonomski i institucionalen razvoj, pri koj nema potreba od negovite aran`mani.

REFERENCI

Gomulka, Stanislaw (2000) Macroeconomic Policies and Achievements in Transition Economies, 1989-99, UNECE No. 2/3

Saleh Nsouli, et al. (2002) The Speed of Adjustment and the Sequencing of Economic Reforms: Issues and Guidelines for Policymakers, IMF Working Papers, August

Stiglitz, Joseph (2002) Globalization and Its Discontents, W.W. Norton Company Ltd., London

World Bank (2002) Transition - The First Ten Years: Analysis and Lessons for Eastern Europe and the Former Soviet Union, Washington D.C.

Williamson, John (2003) From Reform Agenda to Damaged Brand Name, vo: "Finance and Development", IMF, Washington, September

ZABAVNI I KORISNI TERMINI OD OBLASTA NA EKONOMIJATA

"Nervoznata Neli" i nejinata "Tetka Mili" najmnogu sakaat "dobro da se najadat i naspijat", osobeno po "se~eweto diwa"! No, ako "padnat od krevet" i zabele`at "br~ki", vedna{ pu{ taat "niska topka" za da so~uvaat {to e mo`no pove}e "jajca vo gnezdoto"... Pazarot mo`e da bide mnogu slikovit i za ne bidete kako "Tetka Mili", ili za da mo`ete polesno da go pre`iveete "ognenoto kr{tevawe", ~itajte vnimatelno...

Aligatorski raspon (Alligator spread)

Poim koj se odnesuva na neprofitabilniot raspon bez ogled na povolnite dvi`ewa na pazarot. Ovaa загуба e celosno poradi golemite provizii {to se pla}aat na transakciite. Gledajte da ne ve "fati" aligatorskiot raspon! Ovoj vid scenario }e dovede do загуба na pozicijata duri i ako to~no go predvidite pazarot.

Tetka Mili (Aunt Millie)

Nesofisticiran investor.

Bai-kai (Bai-kai)

Dvostrana slika na pazarot, vo japon-skata terminologija se odnesuva glavno na mejunarodnite akcii.

Zaem-balon (Balloon loan)

Dolgoro~en zaem, ~estopati hipoteka, koja ima edno golemo pla}awe (balon-pla}awe) pri dospevaweto. Zaemot-balon ~estopati nosi prednost na mnogu niski kamatni pla}awa, pa taka bara mnogu mal izdatok na kapital vo tekot na periodot na otpla}awe na zaemot. So ogled na toa {to pogolemiot del od otplatata se odlo`uva do krajot na periodot na otpla}awe, zaemoprima~ot ima zna~itelna fleksibilnost da go koristi raspolo`liviot kapital za vreme na periodot na zaemot. Glaven problem so takviot zaem e samodisciplinata vo podgotvuvaweto za golemata otplata bidej{i ne se vr{at mejuvremeni pla}awa.

Zaemi-baloni ~estopati se zemaat koga se refinansira ili koga se o~ekuva golem priliv na gotovina. Isto taka se narekuva balon-menica ili zaem-kur{um.

Ogneno kr{tevawe (Baptism of fire)

Te{ka situacija vo koja se naoja kompanija ili poedinec. Ognenoto kr{teva ili }e go zajakne, ili }e go oslabne vklui~eniot subjekt. Na primer, nov menaxer vo problemati~na kompanija ili kompanija koja pretrpela obid za neprijatelisko prezemawe.

"Blickrig" ponuda (Blitzkrieg tender offer)

Ponuda za prezemawe ~ija cel e da bide tolku atraktivna {to }e ima mnogu malku prigovori i prezemaweto }e se slu~i brzo. Na germanski "blitz" zna~i molwa, a "krieg" zna~i vojna. Spored toa, "blickrig" (molskavi~na vojna) se odnesuva na nenadeen napad koj e i silen i brz. Prenesen preku yid (Brough over the wall) Da se prinudi analiti~ar na edna investicijska banka da raboti vo sektorot za upravu-

Avtorite na ovoj tekst rabotat kako preveduva~i vo Ministerstvot za finansii

@ana
[okarovska]

vawe so rizikot kaj korporativniot klient, pri {to na toj na~in se ovozmouva prenesuvawe na insajderski informacii. Isto taka se narekuva "preku Kineskiot yid".

Buba (Buba)

Ime za Bundesbankata.

Buldog- obvrznica (Bulldog bond)

Emisija na stranska obvrznica izvr{ena vo London.

Kur {um-obvrznica (Bullet bond)

Obvrznica koja ne mo`e da se otkupi pred nejinoto dospevawe. Kur {um-obvrznicata obi~no e poskapa od otpoviklivata obvrznica (so toa {to kamatnata stapka e poniska), bidej{i investorot e za {titen od mo`nosta obvrznicata da bide otkupena koga }e se namalat kamatnite stapki.

Kineski yid (Chinese Wall)

Komunikaciska bariera meju finansierite vo firmata (investiciskite bankari) i trgovcite. Ovaa bariera se podignuva za da se spre~i razmenata na insajderski informacii koi bankarite verojatno gi ima. Kreativno uni{tuvawe (Creative destruction)

Poim skovan vo 1942 godina od Jozef [umpeter vo negovoto delo, "Kapitalizam, socijalizam i demokratija", za da se istakne "procesot na industriska promena koja postojano ja revolucionizira ekonomskata struk-

tura odvnatre, postojano uni{tuvaj{i ja starata, postojano sozdavaj{i nova".

So drugi zborovi, kreativnoto uni{tuvawe nastanuva koga so ne{to novo se uni{tuva ne{to staro. Odli~en primer za toa se kompjuterite. Taa industrija, predvodena od "Majkrosoft" i "Intel" uni{ti golem broj kompanii za golemi kompjuteri - no pritoa, pretpriema~ite sozdadoa edna od najva`nite inovacii na ovoj vek. Za `al, iako ova e istaknat koncept, toj stana eden od najmnogu upotrebuvanite `argonski zborovi na podemot (i propasta) na internet-firmite, pri {to re~isi sekoj generalen menaxer zboruva kako so kreativnoto uni{tuvawe }e se zameni starata ekonomija so nova.

Kredit en ambis (Credit cliff)

@argon koj zna~i deka vlo{uvaweto na kreditot bi mo`elo da bide pridru`eno so merki kako {to se triggeri na rejtingot ili finansiski spogodbi. Tie mo`at da predizvikaat pritisk vrz likvidnosta na kompanijata ili nejinoto delovno rabotewe do materijalno nivo.

Primer, kompanija so lo{i rezultati mo`e da dobie ponizok krediten rejting, so {to situacijata u{te pove}e se vlo{uva so zgolemuвање na tro{okot na kapitalot. Visokozaol`enata kompanija koja se soo~uva so finansiski problemi se ~ini kako da se teteravi na rabot na ambis. Eden pogre{en ~ekor i }e padne!

Se~ewe diwa (Cutting a melon)

Objavuvawe na golema dividenda vo akcii ili gotovina, pokraj redovната

Maja
Petrovska

raspodelba. Kolku e pogolema "diwata" tolku im e poslatka na investitorite!

Sinxir od hrizantemi (Daisy chain)

Manipulacija od strana na trgovcite so pazarot za da se sozdade vpe-atok za golem obem, so cel da se privle-at investitorii.

Spirala na smrtta (Death spiral)

Tip na zaem {to go zema kompanija na koja o-ajni-ki i treba gotovina. Toa funkcionira vaka: investitorot dava na zaem pari vo zamena za konvertibilen dolg, koj, kako i kaj konvertibilnata obvrznica, obi-no vclu-uva odredbi so koi mu se dozvoluva na investitorot da ja konvertira obvrznicata vo akcija po cena poniska od pazarnata. Tie investitorii toga {mo-at da se obidat da gi namalat cenite na akciite na kompanijata. Kolku se poniski cenite na akciite, tolku pove-je akcii -je dobie investitorot koga -je ja konvertira obvrznicata. Potoa investitorot ja zatvora negovata kratka pozicija so akciite koi gi dobil pri konverzijata. Poimot "spirala na smrtta" bil skovan poradi toa {to cenite na akciite na kompaniite -estopati drasti-no se namaluvaat otkako -je zemat vakov zaem.

Od liv na dolar i (Dollar drain)

Situacija vo koja uvozot na zemjata od SAD go nadminuva nejziniot izvoz vo SAD, {to doveduva do namaluvawe na nejzinite rezervi vo dolari. Idejata mo-e da se primeni i vo odnos na valutite na drugi zemji.

Barut (Dry powder)

@argon za rezervite vo gotovina koi se -uvaat pri raka za pokrivawe na idnite obvrski.

Na primer, ako eden riziko-kapitalist o-ekuva lo{period, mo-e da go slu{nete kako veli: "sakame da imame dovolno "barut" za da gi finansirame kompaniite vo ovie te{ki vremiwa".

Holandska bolest (Dutch disease)

Deindustrijalizacija na ekonomijata koja nastanuva koga se otkriva prirodan resurs koj doveduva do zgolemuwawe na vrednosta na valutata na taa zemja, so {to proizvedenite stoki stanuvaaat pomalku konkurentni vo sporedba so drugite zemji, taka {to se zgolemuva uvozot, a se namaluva izvozot. Poimot poteknuva od Holandija, po otkrivaweto na gas vo Severnoto More.

Najadi se i naspij se dobro (Eat well, sleep well)

Izreka koja se koristi za da se objasni zamenata na rizik so prinos i obratno. Toa zna-i deka vidot na hartii od vrednost vo investitorii treba da gi investiraat parite zavisnost od toa dali sakaat da se najadat dobro ili da se naspijat dobro. Investiraweto vo visoko-rizi-ni hartii od vrednost, koi nosat visok prinos -je obezbedi dobro da se najadete, no rizi-nata priroda na hartiite od vrednost mo-e da vi popre-i da se naspiete dobro. Sprotivno na toa, sigurno investirawe zna-i deka mo-ete dobro da se naspiete, no so malata stapka na prinos nema da mo-ete dobro da se najadete.

Emilija
Sirkarovska

Jadi toa {to jade i tvoeto ku-e (Eat your own dog food)

Idiom so koj se opi{uva aktivnost na kompanija koja gi koristi svoite sopstveni proizvodi vo sekojdnevnoto rabotewe. Kompanija koja "go jade toa {to i nejzinoto ku-e" zna-i deka taa gi smeta svoite proizvodi za najdobri na pazarot. Ovoj `argon be{e populariziran vo tekot na Internet-manijata, koga kompaniite ne koristeja svoj sopstven softver, i spored toa ne mo`e duri ni da "go jadat toa {to go jadat i nivnite ku-iwa". Primer bi bila kompanija za softver koja proizveduva operativni sistemi, no go koristi softverot na konkurent za svoite kompjuteri vo korporacijata.

Pa|awe od krevet (Fall out of bed)

Nenadeen pad na cena na akcija, kako rezultat na neuspe{ni ili lo{i delovni zdelki koi propalaat.

Obvrznica za vernost (Fidelity bond)

Obvraska za nadomestuvawe na {teta koja slu`i za za{tita na rabotodavcot od zaguba vo slu-aj koga negovite vraboteni pri-inuvaat {teti preku nelojalnost ili nebre`nost. Od dru{tvata za osiguruvawe i firme za hartii od vrednost `esto se bara da poseduvaat obvrznica za vernost.

Cik-cak menica (Flip-flop note)

Menica koj im ovozmo`uva na investitorite da se prefri laa od eden na drug vid na dolg.

Frla~ (Flipper)

Kratkoro-en investor ili dneven trgovec koj kupuva akcii, brzo prodavaj}i gi istite na javnite pazari za da ostvarat brza dobivka. Frla-ite mo`e da dr`at akcii samo 24-48 ~asa.

"[uplivi" akcii (Goldbrick shares)

Akcija koja samo nadvore{no izgleda deka e kvalitetna i vredna, a koja vsu{nost vredi mnogu malku. Poimot "{uplivi" normalno se koristi za da se opi{at predmeti koi se la`ni ili prividni. Isto taka, mo`e da se odnesuva i na hartii od vrednost i korporaciite koi gi izdavaat.

Zastoj (Gridlock)

Sostojba koga trgovskata aktivnost prestanuva ili stanuva mnogu ograni~ena. ^esto, rasponot na ponudite drasti~no se pro{iruva, a obemot se namaluva. Spored toa, ima mnogu malku, ako i voop{to gi ima, trgovski zdelki.

Princip na leden breg (Iceberg order)

Pove}e nalozi koi se dobieni od eden golem nalog i plasirani na pazarot od strana na u-esnicite. Celta e da se skrie fakti~kata golemina na nalogot. Koga golemi u-esnici, kako {to se institucionalni investitori, treba da kupat ili prodadat golemi iznosi ili hartii od vrednost za nivnite portfolija, tie mo`e da go podelat nalogot na pomali delovi. So ova se namaluvaat otstupuvawata od cenata, povrzani so zna~itelni promeni vo ponudata i pobaruva~kata na odredena akcija.

Xekil i Hajd (Jekyll and Hyde)

1. @argonski poim so koj se opi{uvaat silnite strani i slabostite vo finansiskite izve{tai na kompanija.
2. Nenadejno zgolemuwawe ili namaluwawe na vrednosta na sredstvata.
3. Dobrite i lo{ite kvaliteti na menaxer na visoko nivo ili sprotivnite stavovi pomeju dvajca klu~ni slu`benici vo korporacija. Imeto na ovoj poim poteknuva od deloto "D-r Xekil

i g-din Hajd" na Robert Luis Stiven-son. D-r Xekil, atipi~no dobar nau~nik, ja osloboduva svojata temna strana, so prekar g-din Hajd, preku eksperimentirawe so sebe. Iako Xekil i Hajd imaat kontradiktorni karakteri, tie se ista li~nost.

1. Kompaniite imaat finansiski izve{taj od tipot Xekil i Hajd koga na prv pogled tie poka`uvaat dobri rezultati, no koga podobro }e se poglednat poka`uvaat prikrieni slabosti.

2. Nestabilna akcija ~ija cena mnogu fluktuira bi bila primer za Xekil i Hajd.

3. Dokolku dva slu`benika vo kompanija imaat va`ni celi, no nivnite celi se konfliktni, toa e sostojba na Xekil i Hajd.

Predvremen start (Jumping the gun)

Definicija 1 Trguvawe vrz osnova na informacii koi s# u{te ne & se otkrieni na javnosta.

Definicija 2 Nezakonsko barawe na nalog za kupuvawe na nova emisija na hartii od vrednost pred da se zavr{ i registracijata vo KHV.

Kengur i (Kangaroos)

@argon za avstraliski akcii. Strategija Ledi Makbet (Lady Macbeth Strategy). Strategija za korporativno prezemawe, pri{to treta strana pozira kako bel vitez (vidi Bilten 02/2002) za da dobie doverba, no potoa se menuva i im se pridru`uva na neprijatelskite ponuduva~i. Eden od najzastra{uva~kite, no najambiciozni likovi na [ekspir, Ledi Makbet smisluva lukav plan za nejziniot soprug, {kotski general, da go ubie Dankan, kralot na [kotska. Uspehot na planot na Ledi Makbet e rezultat na nejzinata sposobnost la`no da se pretstavi kako blagorodna i dobles-

na, na toj na~in obezbeduvaj{i ja doverbata na Dankan vo ~esnosta i lojalnosta na Makbet.

Stapica za jastozi (Lobster trap)

Strategija {to ja koristi celna firma za da spre~i neprijatelsko prezemawe. Vo stapicata za jastozi, kompanijata donesuva propis so koj im se zabranuva na licata koi imaat pove~e od 10% sopstvenost da gi pretvoraat konvertibilnite hartii od vrednost vo akcii so pravo na glas. Primeri na konvertibilni hartii od vrednost se konvertibilni obvrznic, konvertibilni preferencijalni akcii i varanti.

Niska topka (Low ball)

@argon za davawe ponuda koja e mnogu poniska od objektivnata vrednost na sredstvata so nade`deka prodava~ot mo`ebi o~ajni~ki saka da prodade.

Javorov list (Maple leaf)

Zlatna, srebrena ili platinesta moneta skovana vo Kanada so koja voobi~aeno se trguva po povisoka cena otkolku cenata na metalot od koj e skovana.

Kanibalizacija na pazarot (Market cannibalization)

Negativno vlijanie {to nov proizvod go ima vrz proda`bata na postoe~ki, povrzani proizvodi na edna kompanija. So drugi zborovi, go jadete va{iot sopstven pazar. Na primer, "Koka kola" plasira nov proizvod nare~en "koka kola 2". Kanibalizacija na pazarot e koga potro{uva~ite kupuvaat "koka kola 2" namesto obi~na "koka kola". Iako proda`bata na proizvodot se zgolemuva, celokupnata prodaba na kompanijata ne se zgolemuva.

Investitorite sekoga{ kopaat podlaboko, kompanijata verojatno nema direktno da priznae deka ova se slu-uva.

Mezanin finansirawe (Mezzanine financing)

Faza na finansirawe koja sledi po finansirawe so rizi-en kapital.

Stavawe na f tal in (Mothballing)

Za-uvuvawe na proizvoden objekt bez da se koristi za proizvodstvo. Ma{i-nerijata vo objektot "vo koj e staven naftalin" se -uva vo rabotna sostojba za proizvodstvoto da se obnovi brzo ako e potrebno. Po`elna proizvodstvena strategija za kompanija koja ima visoki operativni tro{oci; "stavaweto naftalin" ovozmo`uva fabrikata da proizveduva proizvodi po barawe, namesto na kontinuirana osnova.

Nervoznata Neli (Nervous Nellie)

Investitor koj ne se -uvstvuva udobno pri investirawe i od rizicite povrzani so toa. Ako Nervoznata Neli nekoga{ se odlu-i da investira, taa verojatno }e ja prekine investicijata vo sekoe vreme.

Jajce vo gnezdo (Nest egg)

Sredstva oddeleni za golemi tro{oci vo idnina, kako na primer fakultet-sko obrazovanie ili penzionirawe.

Portret na edno lice (One-man picture)

Situacija koga i ponudata i ponuden-ite ceni na brokerot doa}aat od ist izvor.

Plan na fantomska akcija (Phantom stock plan)

Plan za beneficij za vraboteni so koj na izbrani vraboteni (visok menaxment) im se dava mnogu od beneficijite od sopstvenosta na akcii, bez vsu{nost da im se dadat akcii na kompanijata. Ponekoga{ se narekuvaat "akcii vo senka". Namesto da dobijat fakti-ka akcija, fantomska-ta akcija e "prividna". Sepak, taa gi sledi fakti-kite dvi`ewa na cenite na akcijata na kompanijata i dobivkite se ispla}aat vo gotovina ili -ek.

^ista vani la (Plain vanilla)

Poim {to se odnesuva na relativno ednostaven derivativen finansiski instrument, obi-no svop ili drug derivativ {to se izdava so standardni karakteristiki.

Ponzievi {emi ("Ponzi" schemes)

Ponzievi {emi se vid na nezakonska piramidalni {emi nare-eni spored ^arls Ponzi koj izmami iljadnici `iteli na Nova Anglija da investira-at vo {pekulativnata {ema so po{-tenski marki vo dvaesettite godini. Ponzi smeta{e deka mo`e da gi iskoristi razlikite meju amerikanskiot dolar i stranskite valuti {to se koristat da se kupat i prodadat meju-narodni po{tenski kuponi. Ponzi im re-e na investorite deka }e im obezbedi 40% prinos za samo 90 dena vo sporedba so 5% {to bankite gi davaat na {tedni smetki. Ponzi be{e preplaven so pari od investitori, koi dostignaa 1 milion amerikanski dolari vo rok od tri -asa - ova se slu-uva{e vo 1921 godina!

Sekoja programa za investicii koja nudi nevozmo`no visoki prinosi i im gi pla}a ovie prinosi na prvite investitori od kapitalot {to go upla}aat podocne`nite investitori.

Ponekoga{ se narekuva piramidalna {ema bidej}i strukturata mora da bide poddr`ana so s# po{iroka baza na lesno izmamliivi investitori kako {to vremeto izminuva.

Iscrpi i zgrabi (Poop and scoop)

Nezakonska aktivnost koja glavno se pojavuva na Internet: mala grupa na informirani luje se obiduvaa da namalat vrednost na akcija so {irewe la`ni informacii i glasini. Ako uspeat, tie mo`at da ja kupat akcijata po povolna cena. "Iscrpi i zgrabi" e sprotivno na "naduvaj i frli".

Svinska kremenadla (Pork chop)

Aran`man na parketot na Wujor {kata berza koga slu`benicite doajaat na rabotnoto mesto na brokerot na parket i primaat ponudi, telefonski povici i drugi povrzani zada~i. Brokerite na parket direktno im davaat nadomest na slu`benicite koi se zadol`eni za odr`uvawe na rabotnoto mesto. Brokerite na parket imaat korist od ovoj aran`man bidej}i mo`at da vr{at aktivnosti nadvor od parketot na Wujor {kata berza, a istovremeno primaat ponudi i gi odr`uvaaat uslovite za trgovawe.

Naduvaj i frli (Pump and dump)

Nezakonska aktivnost koja glavno se pojavuva na Internet: Mala grupa na informirani luje kupuvaa akcija pred da ja prepورا~aat na iljadnici investitori. Rezultatot od toa e brzo zgolemuvawe na cenata, po {to sledi ednakvo brz pad. Luje to koi rano ja kupile akcijata ja prodavaat koga cenata }e dostigne najvisoko nivo. Mnogu sajtovi od tipot "naduvaj i frli" imaat tendencija da prepورا~aat kompanii koi prodavaat akcii preku {alter i imaat mala flotacija. Mala flotacija zna~i pogolema nestabilnost. Virtuelno e nevoz-

mo`no da se zarabotat pari od ovie veb-sajtovi osven ako ne ste sopstvenikot. Na kraj Komisijata za hartii od vrednost gi zatvora site.

Povikuva~ na do`d (Rainmaker)

Vraboten, menaxer ili lice koe raboti na dogovor koe nosi nov biznis za kompanijata i e od golema vrednost za nea.

Model na bri~i`ilet (Razor-Razorblade Model)

Delovna taktika koja vклу~uva prodaba na zavisni proizvodi po razli~ni ceni. Edniot proizvod se prodava so diskont, dodeka vtoriot proizvod se prodava po zna~itelno povi-soka cena. Ako nekoga{ ste kupile bri~i`ileti, dobro go znaete ovoj deloven metod. Bri~ovite prakti~no se besplatni, no `iletite se preskapi. Industrijata za video igri e u{te eden korisnik na ovaa strategija na formirawe ceni. Tie gi prodavaat konzolite za igri po relativno niska cena, kompenziraj}i go izgubeni-ot profit so visokite ceni na igrите.

Sendvi~ - zakup (Sandwich lease)

Aran`man za zakup pri koj određen subjekt zakupuva imot od edna strana i go iznajmuva istiот na druga strana. Vo ovoj aran`man, subjektot se javuva i kako zakupec i kako zakupodava~, pa taka i pla}a i napla}a zakup za istiот imot.

Tacna (Saucer)

Poim pri tehni~ka analiza koj se koristi za opis na grafikon vo koj cenata na odredena hartija od vrednost go dostignala najniskoto nivo i se dvi`i nagore.

V`e{ten pi{tol (Smoking gun)

Ne{to {to slu`i kako neosporen dokaz, posebno vo krivi~ni slu~ai. Eve primer za sekojdnevna upotreba na ovaa fraza od CNN.com od 6 februar 2002: "Mo`ebi prethodno nema{e dokazi, no sega gi ima; taen memorandum - li~no dostaven do ^ejni od strana na Ken Lej - koj pomaga da se objasni zo{to Belata ku}a e tolku tainstvena okolu Enron i zo{to ^ejni i Bu{ tvrdoglavo odbivaat da gi objavat zapisnicite od tie sostanoci na rabotnata grupa za energija. Memorandumot go pronajde "San Francisco Hronikal" i ekskluzivno go objavi minatata nedela. Ova e v`e{teniot pi{tol na Enron."

Meko prizemjuvawe (Soft landing)

Poim koj se koristi da se opi{e stapka na ekonomski porast koja e dovolno visoka da se izbegne recesija, no dovolno bava da se izbegne visoka inflacija. Vo slu~aj ekonomijata da raste so visoka stapka, Centralnata banka }e se odbie da kreira "meko prizemjuvawe" so zgolemuвање na kamatnite stapki dovolno da se uspori ekonomijata bez da premine vo recesija. Alan Grinspen e majstor za "meko prizemjuvawe".

Skisnata obvrznica (Sour bond)

Obvrznica koja ima neizmireni pla}awa po dospeana kamata i glavnica i koja zatoa se trguva so golem popust i lo{ krediten rejting.

Pajaci - SPDR (Spiders - SPDR)

@argon za depozitarskite potvrdi na Standard and Poor, fond koj se trguva na berza {to pretstavuva sopstvenost vo S&P 500 indeksot. Pajacite im ovozmo`uvaat na pomalite investitori da investiraat vo S&P 500. Poimot doaja od simbolot na podvi`nata lenta - SPDR.

Pilula za samoubistvo (Suicide pill)

Odbrambena strategija koja ja preze~ma odredena kompanija da spre~i neprijatelsko preze~mawe. Sepak, celnata kompanija vleguva vo aktivnost koja vsu{nost mo`e da ja uni{ti nea, namesto samo da go spre~i preze~maweto. Ova e ekstremna verzija na "otrovnata pilula" (Vidi Bilten 2/2002)

Son~evi zakoni (Sunshine laws)

Dr`avni ili federalni zakoni so koi se bara najgolem del od regulatornite sostanoci i odluki da se objavat vo javnosta.

Iskapi se (Take a bath)

@argon koj se koristi za opi{uvawe na situacija vo koja investitorot ostvaruva golemi zagubi od investicija ili od {pekulativna pozicija. Za investitorite koi poseduvaat akcii {to zna~itelno ja izgubile vrednosta se veli deka se iskapeni.

Stapka - mamka (Teaser rate)

Mnogu niska no privremena prvi~na stapka na hipoteka so prilagodлива stapka ili na kreditna karti~ka.

Nosa~ na deset torbi (Ten-bagger)

Akcija koja ja zgolemuva svojata vrednost za deset pati.

Torpedo akcija (Torpedo stock)

Akcija ~ija vrednost e vo opa}awe, koja najverojatno }e prodol`i da pada. Idejata e deka akcijata tone sli~no na voen brod koj e pogoden so torpedo.

Den na trite ve{terki (Triple Witching)

Nastan koj se slu~uva koga dogovorite za fju~ersi na indeksi na akcii, opcii na indeksi na akcii i opcii istekuvaat na ist den. Denot na trite ve{terki se slu~uva ~etiri pati go-di{no: tretiot petok od mart, juni, septemvri i dekemvri. Ovie petoci nekoga{ se narekuvaat i kako "stra-{en petok".

Posledniot ~as na trgovawe e poznat kako ~asot na trite ve{terki. Vo ovoj posleden ~as pazarite se prili~no nestabilni bidej{i trguva~ite brzo go poramnuvaat nivniot nalog za opcii/fju~ersi pred zavr{noto yvono. Dokolku ste dolgoro~en investitor, vakviot den ima minimalno vlijanie.

Vani la emisija (Vanilla issue)

Emisija na hartii od vrednost koi nemaat nevoobi~aeni karakteristiki.

Kapitalist-mr{ojadec (Vulture capitalist)

1. @argonski poim za riziko-kapitalist koj go li{uva pronaoja~ot od kontrola nad negovite sopstveni pronajdoci i od najgolem del od sredstvata koi pronaoja~ot trebalo da gi zaraboti od negoviot pronajdok.

2. Kapitalist vo zaedni~ki potfat koj investira vo problemati~ni firmi za koi se nadeva deka }e napravat presvrt i }e zakrepnat. Bez ogled dali se sli~ni, mnogu kapitalisti - mr{ojadci zarabotuvaaat pove}e od riziko-kapitalistite.

Fond - mr{ojadec (Vulture fund)

Fond koj kupuva hartii od vrednost vo problemati~ni investicii, kako

{to se obvrznici so golem prinos koi ne se ispla}aat (ili se blisku do toa) ili akcii vo firmi koi se vo ste~aj (ili re~isi vo ste~aj).

Kako {to uka`uva samoto ime, ovie fondovi se kako mr{ojadci koi trpe-livo kru`at ~ekaj{i da go soberat ona {to }e ostane od edno `ivotno koe naedna{ slabee. Celta e visok prinos po poniska cena.

Tapet (Wallpaper)

Ime koe im se dava na akcii, obvrznici i drugi hartii od vrednost koi stanale bezvredni. Implikacijata e deka sertifikatite se bezvredni i deka slobodno mo`ete da gi zalepите na yidovite doma kako tapeti. Porane{nite internet kompanii koi zaminaa pod ste~aj se dobri primeri za akcii - tapeti.

Bebi wa na vojnata (War babies)

Ime koe im se dava na hartiite od vrednost od kompanii koi se izveduva~i vo poletoto na odbranata. Tie se poznati i kako odbrambeni akcii. Dobar primer se firmite koi proizveduvaat avioni i municija. Vo vremiwa koga vojnata e neizbe`na, ovie akcii go nadminuvaaat pazarot poradi potencijalot za zgolemeni delovni aktivnosti.

Voena kasi~ka (War chest)

@argon koj se koristi za gotovinata koja odredena korporacija ja trga nas-trana za obid za prezemawe ili za odbrana od neprijatelsko prezemawe. Na primer, mo`ebi }e slu{nete "vni-mavaj, kompanijata H mo`e da izvr{i prezemawe naskoro; tie neodamna prodavaa imot za da ja napolnat nivnata voena kasi~ka".

Bel slon (White elephant)

Investicija koja nikoj ne ja saka bidejji e neprofitabilna. Poimot "bel slon" doa|a od Tajland, kade albino (belite) slonovi im se davale na lu|e koi vladetelot ne gi sakal. Bidejji ovie slonovi bile sveti i ne smeele da rabotat, tie bile tovar za sopstvenikot bidejji slonot bi gi istro{il site pari na sopstvenikot se dodeka ne osiroma{i.

Firma so beli ~evli (White shoe firm)

@argon za brokeri koi silno se pro-

tivat na praktikite na neprijatelsko prevzemawe. Nazivot "firma so beli ~evli" doa|a od belite ~evli koi bile moden imperativ vo elitnite op{testveni organizaciji vo pedesettite godini od dvaesettiot vek.

Br~ka (Wrinkle)

Karakteristika na nov proizvod ili hartija od vrednost koja ima za cel da go namami kupuva~ot.

Jo-jo akcija (Yo-yo stock)

Mo{ne nestabilna akcija koja pa|a i

STRUKTURNITE REFORMI VO GERMANIJA - KAKO DA SE O@IVEE GERMANSKATA EKONOMIJA?

Germanija treba da napravi mnogu pove}e od pri lagoduvawe za da ja spasi svojata ekonomija vo zasto

Kako i pretsedatelot Mao, i Gerhard [reder objavi mala crvena kniga. Pribli`no 6 milioni primeroci od {arenolikiot pamflet na germanski-ot kacelar im objasnuvaat na lujeto kako Agendata 2010, proces na ekonomska reforma koj zapo-na vo mart 2003 godina, treba da gi smeni nivnite `ivoti. Zdravstvoto, obrazovanieto, rabotnata sila, obukata, odano-uvaweto, socijalnata za{tita, semejniot dodatok, pridonesite za nevraboteni i penziite se o-igledni oblasti vo koi treba da se sprovedat reformi. Mejutoa, site tie formiraat ogromno gradili{te koe treba da ja vrati Germanija na nejinoto pravedno mesto kako najproduktivna, najkonkurentna zemja vo Evropa. "Germanija", se veli vo malata kniga, "e na poteg".

Pa, i ne e, veli razo~aranata biznis zaednica od Rajna do Odra. Od svojata pozicija na ekonomski mo}nik na Evropa, Germanija lo{o se sopna u{te na obedinuvaweto vo 1990 godina, i poka`uva slabi znaci na nov impuls. Nejinot BDP, nekoga{ meju najdinamitnite vo EU, se zgolemi za nezna~itelen godi{en prosek od 1,4% vo tekot na minatata decenija, polovina od prosekot vo Evropa i mnogu pod prosekot na Amerika od 3,3%. Samo 4 od 15 zemji~lenki na EU pred pro{iruvaweto na 1 maj imaat ponizok dohod po `itel. Toa zboruva mnogu za relativniot pad na Germanija i deka taa sega zavisi od mnogu posiroma{nite zemji kandidati za ~lenstvo koi treba da i pomognat da se izdigne nad najnovata merka na EU za prose~en dohod.

Edna od karakteristikite na stagnacijata na Germanija se lo{ite rezultati okolu rabotnite mesta. Od 1993 godina, brojot na rabotni mesta vo Ge-

rmanija se zgolemi za samo 0,2% na godi{no nivo, vo odnos na stapkata od 1,3% vo ostatokot od EU. Nevrabotenosta be{e tvrdoglavo visoka od okolu 4 milioni, a brojkite objaveni ovaa nedela ne ja razubavea mra~nata situacija - ovaa godina nevrabotenosta raste{e ~etiri meseci po red i dostigna 4,4 milioni nevraboteni lica. Vo mejuvreme, Vladata, vo zadochet obid da se stimulira porast, se prepira za svoje makroekonomski politiki, vo vrska so toa dali da gi napu{ti prethodno dogovorenite nivoa na buxetski deficit.

Kako rezultat na ova, mnogu germaniski biznisi, osobeno onie malite i dovolno ve{ti da se preselat na drugo mesto, seriozno razmisluvaat za prefrlawe na svojata aktivnost vo stranstvo. Duri i onie koi se re{eni da gi zadr`at svoje sedi{ta vo Germanija, velat deka verovatno }e prefrlat golem del od svojata rabotna sila vo stranstvo.

Pri neodamne{nata anketa na Handelsblatt, vode~ki biznis vesnik, i Droege & Company, konsultantska ku}a vo Dizeldorf, bea ispitani 3.500 direktori na kompanii za toa dali strukturnite reformi na Vladata vlijaele vrz nivniot biznis vo prvoto tromese~je od godinata. "Ne, voop{to", se izjasnile 75% od ispitanicite. Drugi 15% istaknale deka celokupniot efekt bil "negativen". Vo sporedba so prethodnite kvartali, anketata poka`a zgolemuwawe na pesimizmot za Germanija kako biznis lokacija. Tri ~etvrtini od ispitanicite izjavija deka biznis uslovite ne se podobrile, ili pak se vlo{ile.

Vo mart, Ludvig Georg Braun, pretsedatelot na DIHK, federacijata na stopanski i indistriski komori, iz-

javi deka kompaniite ne treba da ~ekaat reformite da gi promenat ne{tata vo Germanija, tuku da se naso~at na istok kon zemjite kandidati za ~lenstvo vo EU na 1 maj. [reder odgovori naluteno, narekuvaj}i go vakvoto pottiknuvawe "nepatriotski ~in".

Zdravstvoto, obrazovaniето, rabotnata sila, obukata, odano~uvaweto, socijalnata za{tita, semejniот додаток, pridonesite za nevraboteni i penziite se o~igledni oblasti vo koi treba da se sprovedat reformi

No, zo{to biznisite tolku itno razmisluvaat da se preselat od Germanija? Pokraj visokot nivo na odano~uvawe - najvisoko vo Evropa - ednostavniот odgovor, koj ne be{e soodvetno razgledan od [reder, ili vo negovata Agenda 2010, e germanskiот zakon za rabotna sila.

Germanija nema vistinski da bide na praviот pat se dodeka pravilata za anga`irawe i otpu{tawe na vrabotenite drasti~no ne se izmenat. Sепак, Agendata 2010 ne pravi ni{to pove}e od obi~no pletkawе so niv. Od po~etokot na ovaa godina, za{titata na rabotnite mesta e olabavena, no samo malku.

Softver AG, globalno aktivna kompanija so sedi{te vo Darm{tad, saka{e da otpu{ti okolu 200 lica na krajot od minatata godina. Novite pravila sekako toа go napravija da se odviva polesno i kompanijata brzo gi iskoristi povolnostite; сепак, otpu{tawata траеа три makotrpni meseci. Vo Amerika, za istata aktivnost se potrebni dve nedeli, a vo Britanija, ~etiri.

"Rabotata se подобruva" veli Matijas Faust, rakovoditel na sektorot ~ove~ki resursi vo "Softver AG". No, koga negovata kompanija povtorno }e saka da vrabotuva, kade e najgoleмата verojatnost deka }e se zgolemi brojot na personalot? "Jas iskreno bi

mu sovetuval na odborot da vraboti luѓe vo Germanija namesto vo zemja kade {to e polesno da otpu{ti luѓe" veli toj. Тоа {to otpu{taweto e te{ko ne e edinstveniот problem: rabotnite odnosi vo Germanija se za{titeni so problemati~ni pravila.

Su{tinska e pozicijata na pretstavnikot na rabotnicite, Betriebsrat. Zaedni~koto odlu~uvawe na menaxmentot i vrabotenite e vreden princip vrz osnova na koj vo {eesettite godini se izgradija stabilni germanski kompanii, odr`uvaj}i ramnote`a meѓu rabotnicite i rabotodavcite. No toа be{e vo vremeto na "ekonomskoto ~udo" vo Germanija, period na visok rast koj slede{e po obnovata vo 1945 godina. Denes Betriebsrat ima premnogu mo}, osobeno vo pomalите kompanii, vku~uvaj}i go i pravoto da odlu~uva kako }e se raspredeli bonusot i da se sprotivstavi na realociraweto na rabotnici od stranstvo vo Germanija - duri vku~uvaj}i gi i zemjite~lenki na EU.

Site kompanii so pet ili pove}e rabotnici mo`e da imaат Betriebsrat dokolku rabotnicite odlu~at taka. "Mo`e li da zamislite" veli eden ekspert za vrabotuvawe, "kolku }e bide voznemirena edna mala advokatska firma so ~etiri vraboteni i eden rabotnik so skrateno rabotno vreme vo vrska so implikaciите {to bi nastanale dokolku eden zamine na boleduvawe i treba da se vraboti drug rabotnik?"

Agendata 2010, ednostavno go izbegnuva zakonot so koj se regulira Betriebsrat, {to pretstavuva ilustracija na nedostatok na radikalizam po ova pra{awe. Slabata koalicija na socijaldemokratite i zelenite na [reder e popre~ena poradi nedovolното mnozinstvo vo Bundesrat, gorniot dom. Ova gi ote`nuva site kontroverzni zakonski promeni. Zatoа [reder odlu~i voop{to da ne navleguva vo oblasta na zakonot za pazarot na trud.

Bleda po falba

Vsu{nost, se pogolemata politi-ka slabost na [reder e glavната pri-i-na za stopiraweto na negovite re-formi i gubewe na doverbata na kom-paniite za sekakvi brzi promeni. Negovata partija ima pomalku od 30% poddr{ka na anketite, {to e najniska otkako mu zapo~na mandatot. Edins-tvena uteha mu e toa {to 80% od jav-nosta se somneva deka opozicijata bi mo`ela da ja podobri situacijata.

Na prvata godi{nina na Agenda 2010, delovnite lideri ne bea odu{eveni od dostignuvawata dosega i istaknaa deka ne e postignat dovolen napred-ok vo reformite. Hajnrh fon Pi-rer, izvr{en direktor na "Siemens", re~e deka tie odat vo vistinska naso-ka, no potrebni se "konkretni ~ekori" za da se pottiknat inovaciite i ras-tot. Jurgen Hambrecht, direktor na "BASF" (hemiska kompanija), isto taka dade pofalbi za nasokata, no ne i dinamikata, predupreduvaj{i gi poli-ti-arite deka treba da gledaat poda-leku od slednite izbori. Za `al, ovaa godina ima 12 regionalni izbori i evropskite parlamentarni izbori se vo juni. Ekonomistite o~ekuvaat site novi odluki na Agenda 2010 da bidat nedovolno ostri za da gi priv-le~at glasa~ite, so golemi diskusii za obrazovaniето i inovaciite, no ne mnogu akcija.

Reformatata na korporativniot danok e proces koj postojano zapo~nuva i prekinuva, ostavaj{i gi kompaniite nesigurni za idnite tro{oci za dano-ci i beneficiji. Nivoto na osnoven korporativen danok seu{te e najvi-soko vo zapadna Evropa, toa iznesuva 38,7% vo sporedba so 35,4% vo Fran-cija, 34% vo Avstrija (je se namali na 25% slednata godina) i 12,5% vo Irska. Ima mnogu na~ini kompaniite da go namalat ovoj tovar, no se ~ini deka so niv se favoriziraat pogole-mite firmi. Cinicite velat deka ova e poradi toa {to "arhitektot" na da-no~nata reforma, Herbert Zicel-

sberger, prethodno be{e direktor na sektorot danoci vo "Bayer", hemis-kiot gigant.

Edna od karakteristikite na stagnacijata na Germanija se lo{ite rezultati okolu rabotnite mesta. Od 1993 godina, brojot na rabotni mesta vo Germanija se zgolemi za samo 0,2% na godi{no nivo, vo odnos na stapkata od 1,3% vo ostatokot od EU. Brojkite objaveni ovaa nedela ne ja razubavea mra~nata situacija - ovaa godi-na nevrabotenosta dostigna 4,4 milioni nevraboteni lica

Lorens Jaras, profesor po ekonomija na univerzitetot Vizbaden, veli deka Germanija e eden vid na "dano~en raj" za golemite kompanii. Gleda-no vo celina, najdobrite 30 kompanii imaat tendencija da zemaat pove{e krediti od dr`avata, otkolku {to pla}aat za danok. Na primer, vo 2002 godina, "Daimler-Chrysler" bara{e po-vrat na danok vo iznos od 1,2 milijar-di evra (1,5 milijardi dolari), dode-ka danokot {to go platija "Thyssen Krupp" i "Lufthansa" se svede na nula. Ovie raboti gi iritiraat pomalite Mittelstand kompanii koi tvrdat deka se rbetot na germanskata ekonomija i koi vrabotuvaat 70% od rabotnata sila, u~estvuvaat so 46% vo inves-ticiite i so 70% vo novootvorenite rabotni mesta. Za niv postojat poma-lku na~ini da gi namalat dano~nite dava~ki. Na primer, od po~etokot na godinava, zna~itelno e namalena opcijata za poramnuvawe na zagubite od prethodnata godina so danocite od ovaa godina.

Sega, sekoja treta germanska kom-panija saka da locira barem del od svoeto proizvodstvo vo centralna Evropa, veli Heiko Stipelman, port-parolot na Federacijata na grade~nata industrija. Ovaa industrija e osobeno te{ko pogodena. Taa dolgo vreme be{e subvencionirana, kako na primer subvenciite za izgradba na privatni domovi. No od 1995 godina

vrabotenosta vo grade`nata industrija se namali od 1,4 milioni na 814 iljadi. Grade`nite firmi smetaat deka finansiraweto e problem poradi nekolku pri`ini. Bankite nevolno im davaat zaemi ili garancii poradi nivnite postrogi regulativi okolu kapitalot, dodeka ostrata konkurencija zna`i deka firmite ne mo`at da gi zgolemuvaat cenite, kako {to voobi`aeno pravea da izgradat kapital koga izleguvaa od recesijata.

Se `ini deka sovremenite Germanci se podgotveni mnogu da istrpat pred da poddr`at drasti`na promena na pravecot. No toga{nikoj ne mo`e da bide siguren kako tie }e reagiraat se dodeka [reder, ili nekoj drug politi`ki lider navistina ne izleze i ne pobara od niv da se soo`at so realnosta

Pritisokot vrz niv da gi namalat tro{ocite i paketite za plati e ogroman. Re`isi nema sredno-golema grade`na firma koja ne vrabotuva rabotnici od stranstvo, veli g-din Stipelman. Poniskoto nivo na plati vo sosednite isto`ni zemji e golema zakan. Vo slednite sedum godini firmite od desette novi zemji`lenki mo`ebi nema da otvorat prodavnici vo Germanija, no germanskite grade`ni firmi ne treba da sedat nezagri`eni poradi ova odolgovlevawe. "Grade`nite firmi mora da investiraat i na istok" veli g-din Stipelman. Toj tvrdi deka tie ne mo`e da o`ekuvaat da konkuriraat so tro{ocite za rabotna sila, tuku treba da gi iskoristat svoite ve{tini kako "menaxeri na proekti".

Te{ki diskusii

IG Bau, sindikatot na grade`nite rabotnici, e eden od malkuminata {to ja razbiraat serioznosta na situacijata. Ovaa godina toj ne se ni obide da odr`i runda pregovori za platite. Sindikatite vo drugite industrii pomalku sorabotuvaa. IG Metall, naj-

golemiot sindikat na rabotnicite vo Germanija, ima{e "presmetka" vo isto`na Germanija. Iako be{e prinuden da se povle`e, Jurgen Peters, negoviot voda~, zadr`a dovolno kredibilitet za da go izberat za u{te eden mandat. Toga{ g-din Peters pregovara{e za skromno zgolemuvawe na platite vo cela Germanija, doka`uvaj{i deka sindikatite se sila {to ne treba da se zanemari, barem meju firmite koi seu{te se sindikalizirani. Vo isto`na Germanija `lenstvo-to vo sindikatite opaja.

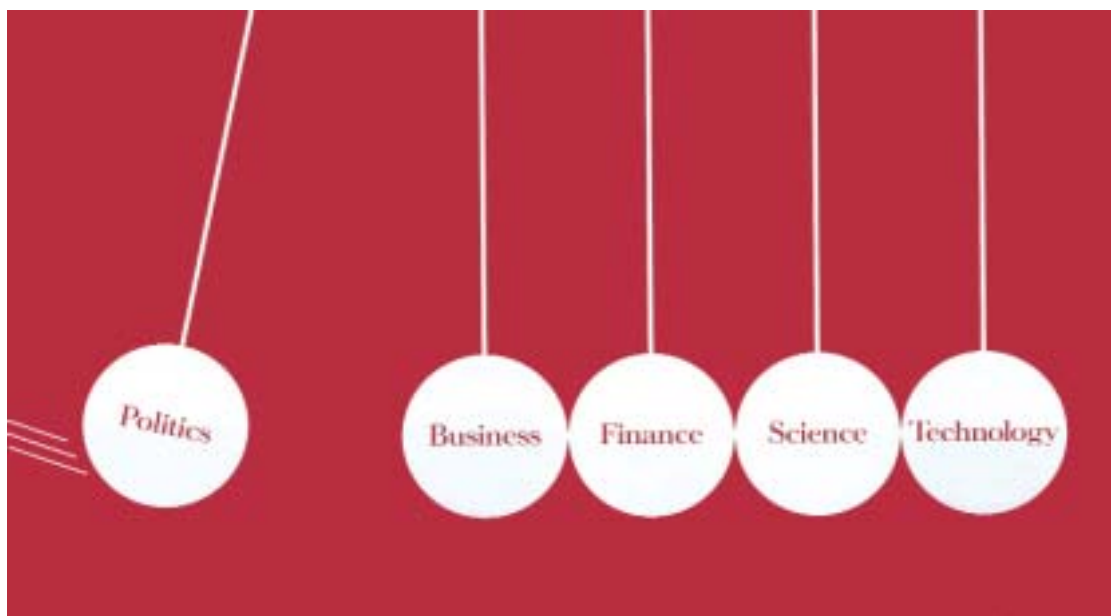
Vo mejuvreme, "Siemens" e vo tek na pregovori so IG Metall i so drugi sindikati za rabotnite uslovi za novata fabrika za mobilni telefoni vo Severna Rajna Vestfalija. G-din Fon Pirer se zakani deka ako proektirante tro{oci ne mo`at da se namalat za 30% vo slednite nekolku nedeli, toj }e go prefri proektot vo Ungarija. Ovaa taktika e potrebna za da se namali mo}ta na sindikatite.

Sindikatite ednostavno ne ja razbiraat ekonomijata, se `ali eden germanski ekonomist. Tie veruvaat deka ima kone`en broj rabotni mesta i ne gledaat deka namaluvaweto na rabotnata sila ili duri i lociraweto na aktivnostite vo stranstvo mo`at da ja napravat kompanijata pokonkurentna i taka da ovozmo`at pogolem broj rabotni mesta doma. Profesionalnite ekonomisti se generalno nezadovolni so toa kako vladata gi vodi reformite. Ova mo`e delumno da bide "kiselo grozje": ^lenovite na Komisijata Harc, formirana za reforma na pazarot na rabotna sila i otvorawe novi rabotni mesta se sociolozi, no nitu eden od niv ne e ekonomist.

Da bea vkluieni, ekonomistite mo`ebi }e ponudea nekolku korisni zabele{ki, kako na primer, }e go razni{aa veruvaweto na sindikatite deka porastot na platite sigurno ja stumuilira pobaruva`kata. Baronot Minhauzen, legendarniot germanski falbaxija, vo edna prilika se pofalil

deka se spasil od edno mo~uri{te taka {to se fatil za per~eto i samiot se povlekol nagore, zaedno so kowot {to go javal. Mihael Burda, profesor po ekonomija na berlin-skiot Univerzitet "Humboldt", ja koristi ovaa slika za da poka`e zo{to Germanija mora da gi ofrli svoje iluzii i da gi namali tro{o-cite za rabotnata sila. Rabotnicite vo Germanija zarabotuvaa vo prosek 26 dolari na ~as, vo sporedba so 21 dolar vo SAD i 17 vo Francija i Velika Britanija. Vo sosedna Isto~na Evropa, kade {to se naoja najsilnata konkurencija na germanskite sindikati, prosekot iznesuva okolu 4 dolari na ~as.

Edno od najsomnitelnite dostignuvawa na Komisijata Harc be{e obnovuvaweto i transformiraweto na Federalnata agencija za vrabotuvawe vo komercijalna slu`ba koja tro{i milioni za publicitet i nevkusno luksuzni novi prostoriii. Nejziniot prethoden direktor, Florijan Gerster be{e otpu{ten vo januari poradi prekumerno tro{ewe na konsultanti. Negovata visoka plata i razmetliv na~in na `ivot ne zboruvaa dobro za slabite rezultati na agencijata vo naojaweto rabota za luleto, osobeno za dolgoro~no nevrabotenite, ~ij broj vo Germanija e proporcionalno povi-sok otkolku vo pove}eto golemi ekonomii.

Za `al, Germanija strada od u{te eden ekonomski problem, tvrdi Burda. Toj go citira Vilijam Baumol, amerikanski ekonomist, koj vo 1967 godina istakna deka produktivnosta vo uslugite zaostanuva zad produktivnosta vo proizvodstvoto bidej{i e te{ko pove}eto uslugi, kako {to se zdravstvenata za{tita i obrazovani-eto, da se avtomatiziraat. Taka, razvienite ekonomii tro{at se pogolem del od svoeto bogatstvo za uslugi. Vo Germanija, zabele`uva g-n Burda, pridobivkite od produktivnosta vo uslugite e osobeno bavana.

Ve{ta~ka vrabotenost

Edna od mnogu istaknuvanite merki na vladata be{e voveduvaweto na "mini-raboti", povremeni raboti za koi se pla}a{e 400 do 800 evra mese~no. Tie privlekoa okolu eden milion lule. No, Viktor [tajner od DIW, germanskiot Institut za ekonomski istra`uvawa vo Berlin tvrdi deka ovie raboti se kanibalisti~ki. Tie gi dovedoa do isku{enie mladite i starite da gi napu{tat svoje redovni rabotni mesta, namesto da gi

privle~at dolgoro~no nevrabotenite. Opciite za predvremeno penzionirawe ili napu{tawe na pazarot na rabotna sila bea premnogu dobri. Od 2005 godina, nadomestocite vo slu~aj na nevrabotenost pove}e nema da se primaat do`ivotno, tuku }e prekinat po edna godina - promena {to treba{e odamna da se vovede - i onie koi postojano odbivaat ponudi za vrabotuva-we }e bidat kazneti.

Ovie oblasti na reforma - nadomestoci vo slu~aj na nevrabotenost, mini-raboti, realocirawe na nadomestocite i pogolemo tro{ewe za obrazovanie i obuka - ne im se po volja na prakti~nite pretpriema~i. Poslednoto ne{to {to i treba na kompanija {to gi namaluva tro{ocite e da mora da tro{i pove}e na obuka i drugi socijalni pridonesi koi direktno ne mu pomagaat na nejiniot biznis. Sepak, vladata be{e voznemirena okolu toa dali da vovede pari~ni kazni za kompaniite koi ne gi ispolnile nivnite kvoti za obuka.

Ova kolebawe, zaedno so nenadejnite presvrti i kako fonijata od konflikt-ni predlozi pretstavuva karakteristika na vladiniot pristap kon reformite. Na primer, Manfred [tolp, minister za grade`ni{tvo i transport i edinstveniот Isto~nogermanec vo vladata, neodamna povika na novi reformi za za`ivuvawe na pazarot na rabotna sila vo porane{na Isto~na Germanija so novi subvencii na plati. Vedna{ se protestira{e: sekako, subvenciite na platite bi mo`ele da se primenat i vo zapadniот del? Taka, g-n [tolpe go pro{iри planot za da ja opfati celata zemja, {to pretstavuva{e ogromen ~ekor nanazad. Poslednoto ne{to {to sega i treba na Germanija se novi, skapi subvencii na plati koi }e treba da gi platat onie koi ve}e se vraboteni.

I pokraj pove}egodi{noto javno diskutirawe za reformite na pazarot na rabotna sila, vistinata e deka debatata odamna gi zagubi od vid osnov-

nite pre~ki za ekonomskoto obnovuvawe:

- Evropskata ekonomska i monetarna unija vo januari 1999, iako entuzijasti~ki poddr`ana od Germanija, ja li{i od sredstvata za prisposobuvawe na kamatnite stapki i deviznite kursevi za da go optimizira sopstvenoto ekonomsko oporavuvawe.

- Obedinuvaweto so Isto~na Germanija be{e preskapo i ~ine{e 1,25 iljadi milijardi evra od 1990 godina i seu{te odzema 4% od BDP za transferi, pokraj dopolnitelniот tovar od 20% nevrabotenost vo regionot.

- Strukturata na sojuznata vlast vo zemjata, raspredelena na 16 nezavisni dr`avi be{e namerno sozdadena po Vtorata svetska vojna za da se oslabne sposobnosta na centralnata vlada da voveduva radikalni reformi, a toa se poka`uva i premnogu efektivno.

- Optovaruvakite i skapite zakoni za rabotna sila na zemjata pretstavuvaat onesposobuvak i anahronizam vo globaliziranata i visokotehnolo{ka globalna ekonomija, vodena od uslugite.

Pari da, rabota ne?

Postojat neкои blago optimisti~ki glasovi {to treba da se slu{nat. Germanskite biznismeni, kako i zemjodelcite, imaат tendencija da zboruvaat za propast i mra~na sostojba, veli David Mar{, upraven direktor vo konsultantskata ku}a Droege. Toj tvrdi deka tie nikoga{ ne o~ekuvale mnogu od reformite na [reder i bile prijatno iznenadeni duri i od toa malku {to e postignato.

Investiciskite tekovi vo i od Germanija poka`uvaat ne tolku mra~na slika, veli toj. Neto kapitalniот tek e pozitiven, {to zna~i deka pove}e korporativni i portfolio investicii vleguvaat otkolku {to izleguva-

at. Meĵutoa, sumite se skromni vo sporedba so tekovite do 2002 godina - osobeno ako se izzeme kupuvaweto na "Mannesmann" od strana na "Vodafone" vo 2000 godina. Sepak, stranskite privatni firmi prodol`uvaat da gi kupuvaat i prestrukturaat german-skite kompanii, gledaj}i vrednost vo niv i pokraj nivnata lokacija. Navistina, g-n Mar{ smeta deka golem broj germanski kompanii deneska se potceneti.

Mal broj kompanii se somnevaat vo germanskata reputacija i tivko investiraat vo germanska idnina. AMD, amerikanski proizvoditel na ~ipovi, ja gradi vtorata fabrika vo Drezden, koja ~ini okolu 2 milijardi evra. Iako AMD otpu{ti 2.000 luĵe vo celi ot svet, taa uspea da go zadr`i brojot na vraboteni vo Drezden, iako anga`ira nekoi rabotnici so kratkoro~ni dogovori. "Saksoncite se mnogu fleksibilni luĵe", veli Hans Depe, {ef na operaciite na AMD vo Drezden. Toa gi vku~uva i lokalnite vlasti,

koi vedna{ gi odobrija i poddr`aa investiciskite planovi. Uspe{niot proizvoditel na avtomobili BMW gradi nova fabrika vo Saksonija, koja ~ini 1,3 milijardi evra.

No, ova se isklucoci. Pove}eto biznismeni ednostavno sakaat vladata da zavr{i so toa, kako {to stori Margaret Ta~er vo Velika Britanija vo 1980-te godini. Meĵutoa, toa ne bi li~elo na Germancite. Povoeni ot model na konsenzus i ponatamu e robusen, iako germanskata ekonomija pove}e ne e. Se ~ini deka sovremenite Germanci se podgotveni mnogu da istrpat pred da poddr`at drasti~na promena na pravecot. No toga{ nikoj ne mo`e da bide siguren kako tie }e reagiraat se dodeka [reder, ili nekoj drug politi~ki lider navistina ne izleze i ne pobara od niv da se soo~at so realnosta.

Prezemen o d:
"The Economist", may 8, 2004

PODGOTVUVA I IZDAVA

**MINISTERSTVO ZA FINANSII
REPUBLIKA MAKEDONIJA**

Ul. "Dame Gruev" 14 Skopje, Tel. (389) 02 117 288, Faks: (389) 02 117 280
Internet adresa: <http://www.finance.gov.mk/>

GLAVEN I ODGOVOREN UREDNIK

D-r Dimko Kokaroski

PRV ZAMENIK GLAVEN I ODGOVOREN UREDNIK

Dejan Runtevski
dejan.runtevski@finance.gov.mk

VTOR ZAMENIK GLAVEN I ODGOVOREN UREDNIK

Nikica Mojsoska-Bla`evski
nikica.mojsoska@finance.gov.mk

DIZAJN

NID MIKENA - Bitola

PE^ATI

NID MIKENA - Bitola

TIRA@

500 primeroci

PREVOD

@ana [okarovska
Emilija Sirkarovska
Maja Petrovska
Aleksandar Argirovski

**PRI KORISTEWE NA PODATOCITE OD OVAA
PUBLIKACIJA, GI MOLIME KORISNICITE
ZADOL@ITELNO DA GO NAVEDAT IZVOROT**

ISSN 1409 - 9209
Bilt. Minist. Finans.
1-3/2004